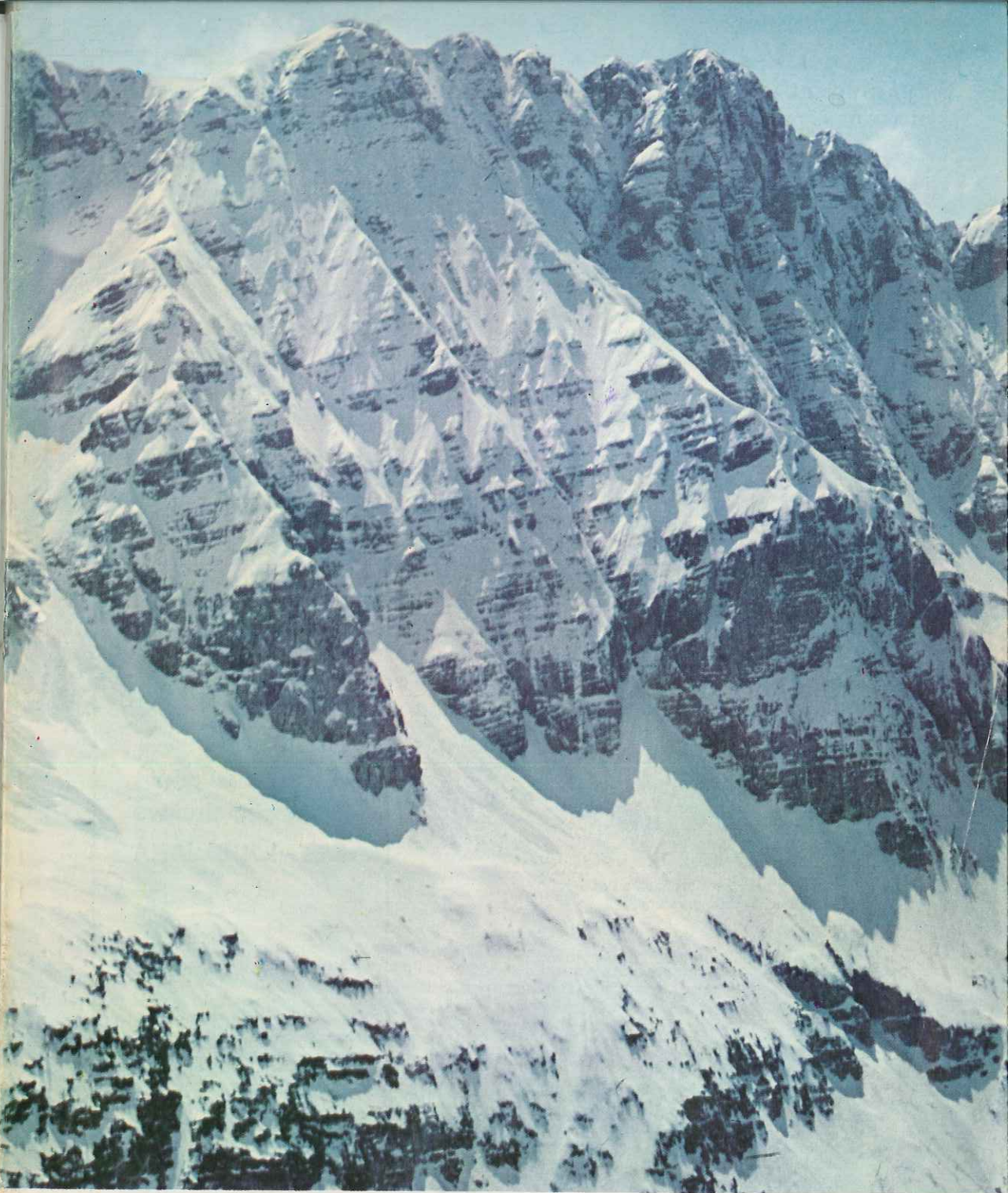

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1

LETNIK LXXIX
1979

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Irena Krivograd —		
Janeta Kodrin	Dve dekleti in Čopov steber	1
Janez Dolenc	V planinskem raju pod Krnom	3
Ciril Zupanc	Vezne poti na Primorskem	10
Erna Koren	Vipava in Gradiška tura	12
Janez Jerman	Te naše krtine	14
	Pridružite se nam, vendar ...	15
Nada Kostanjevic	Kanin in Prestreljenik —	
	da o dveh sploh ne govorimo	16
Dr. Jože Andlovic	V gorah Trentina	20
Ciril Zupanc	Tihi kustos Čavna	27
Iztok Osojnik	Dve uri in pol v Dedcu	31
Milan Vošank	Jesenske	36
Edo Torkar	Kako sva s psom Nikolajem	
	pasla krave na Jelovici	39
Erna Meško	Moje prvo srečanje z Minko Mali	41
	Društvene novice	43
	Alpinistične novice	52
	Varstvo narave	56
	Iz planinske literature	57
	Razgled po svetu	58
	Južna stena Novega vrha	59

Naslovna stran:

Lepo Špičje s Trentskega Ozebnika
 Foto dr. Jože Andlovic

Notranja priloga:

- 1 Vas Krn s Krnskimi pogorjem — Foto Jaka Čop
- 2 Komna — Podrta gora — Foto Jaka Čop

Poštšina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Franc Vogelc, dr. Tone Wraber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Bizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 200 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 360 din (20 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskalnimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXIX | ŠT. 1 | LJUBLJANA | JAN. 1979

Glasilo

Planinske zveze Slovenije

»Planinski Vestnik«

je bilo z ukazom

predsednika republike

Josipa Broza-Tita

ob 80-letnici izhajanja

za poseben prispevek

k razvoju planinstva

v Sloveniji

odlikovano

z redom zaslug za narod

s srebrnimi žarki

Planinsko društvo
PTT LJUBLJANA

želi vsem planincem

v letu 1979

mnogo lepih doživetij

na planinskih poteh

Hkrati tudi vabimo,

da obiščete Poštarsko

kočo na Vršiču

DVE DEKLETI IN ČOPOV STEBER

IRENA KRIVOGRAD — JANETA KODRIN

Vas zanima, kako se je začelo? No prav, saj malo zgodovine tudi ne škodi. Da je članek nastal, je kriv tov. Orel, ki je obema poslal ljubeznivo pismo. Nisi mu mogel odreči. Pa saj so vendar mnoga dekleta in žene naredile še veliko več...

Samo — katera od naju bo pisala? Vtisi o plezanju naveze se navadno podajajo iz enega zornega kota. Naj bo tokrat drugače!

Dve leti nazaj. Tabor v Vratih. Kolega naju je tedaj »še rosno mladi« — vsaj kar se plezarije tiče — povabil s seboj v Steber. Odklonili sva, hkrati pa sklenili: Ko bova še malo »zrasli«, greva sami.

Raduha, Okrešelj, Paklenica... učenje, samostojno plezanje v krajših smereh, nabiranje izkušenj.

To poletje, 1978, pa bi druga drugi skoraj ušli v Čopa. Nameni pa so se že v dolini izjalovili. Tako sva pač »moral« ob koncu počitnic skupaj v steno.

Preketo resno sva mislili takrat, ko sva si segli v roke. Čopov steber se ne pleza kot privesek izkušenemu kolegu, življenjski vrh znamenitega gornika ni za pripravnika z dvema, tremi vzponi. Več spoštovanja je vreden. Saj, splezaš ga lahko, le doživi ga ne moreš. Lahko pripoveduješ, kako si z levico tipal za oprimkom, kako si gozdil z desnico in pri tem še v skrajno kočljivem položaju preklinjal zataknjeno stremo... Lahko pa doživiš še več: premagane težave, plezarijo, v kateri uživaš, pa tisti čudoviti občutek izpolnjene želje, nezlagane potrditve samega sebe. Če plezaš s tovarišem, prijateljem, kaj takega ne doživiš. Krivica, mar ne?

Prvi raztežaji po Skalaški. V isti smeri sta tudi Fižola in Milan. Divjata nekje spredaj. Prijeten občutek, da je nekdo blizu, hudo pa, ker proži kamenje. (Ne)hote izbirava težje detajle in do Gorenjskega turnca prisopihava, da naju je za pol manj. Fanta sta že zdavnaj v stebru. Krušljiva prečnica tudi naju privede to tja, kjer lahko začneva zares. Janeta po stari navadi v žlebu meter od klina zabija še en klin — pa nič zato. Poznate reklamo za vitergin? Hecno, kaj? V Rdeči votlini sva brezplačno reklamirali ta proizvod. Fanta sta prej tulila, da naju v votlini NEKAJ čaka. Morda čokolada? Radovednost. Darila nisva takoj našli; plezala sem že po polici ki iz votline, ko Irena odkrije — VITERGIN. Brijeta norce iz naju? Menda ja ne.

Pri klinu počakam, da mi prinese krepčilno najdbo. Potem se druga drugi reživa, ko tlačiva »gorivo« v usta. Da bo več moči... Zaplezam v previs. Sprva me še zebe v prste, kmalu pa nič več. Klinov je dovolj, oprimki se ponujajo. Meni se že pozna utrujenost. Vitergin ne učinkuje takoj. Soplezalka plačuje svoj davek, ker stoji na vetrovnem razu. Na travnatem stojišču si uredim prostor — na vrsti sem, da me bo zeblo.

Fantje iz našega odseka bi rekli: »Ženska pamet,« midve pa bi modro molčali. Ena čutara vode za triglavsko steno res ni veliko. Pa nisva bili na treh četrтинah stene brez vode. Oni od »zgoraj« so že znali poskrbeti za naju. Prideva v tretjo votlino. Od vsepovsod kaplja, tla so vlažna, vse spodbuja misel na mokroto, to pa še bolj

Irena Krivograd se navezuje

Janeta Kodrin pod Paklenico

izsuši moje že tako ali tako zlepljeno požiralo. Tam pa, glej — vabljive lužice pa kapljice, odkod se neki jemljejo, pa žejna Irena, ki ima prevelika usta, da bi z njimi srebala iz teh školjčnih lupinic. Ampak žeja naredi svoje, jaz pa nemogoče — zares sem se odžejala. Soplezalka ni pokazala nobenih skomin. Kako je to zmogla, še danes ne vem.

Vrv za mano vleče rahlo v desno. Razmočeni in prsteni podplati drsé, občutek varnosti je jalov. Roka samogibno sega za pas, tlesk vponke je že zdavnaj postal nekakšen pogovor, povezan z lahkotnim drsenjem vrvi. Razkrekom in dobremu oprimku sledi novi (ne)varna vez s skalo — klin. Pogled navzgor mi zastira temen previs, ki me samogibno sili tja v levo, čeprav ozka polička in dostop do nje nista nič kaj vabljiva. Čeprav mi stara zanka, ki se vesi izpod stropa, ne obeta posebne varnosti, moram s stremenom vred zabingljati nad praznino. Klina ne dosežem, sem prekratka... In — kako zdaj na poličko? Jaz sem se zrinila po hrbtu. No, upam, da drugi izbirajo bolj udobne načine. Spraviti se na noge iz takega položaja tudi ni kar tako. Še nekaj metrov, tokrat na nogah, še malo igranja z ravnotežjem in potem tisti standardni: »Varujem!« Irena skoraj leži na polički in vmes še klepeta. Neverjetno! Radovedna sem. Komaj čakam, da izgine za robom in me pokliče. Če ima med plezanjem še čas za govorjenje, gotovo ni tako hudo. Potem pa — trdni oprimki, stopi za mojo številko čevljev, istočasno pa navpičnost, da med nogami lahko pogledaš na melišče. Nočem pisati, da je bilo res enkratno, čeprav me zanaša. S spremenjeno taktiko — po vseh štirih pricapljam po polički. Žvižgam si, daleč za Luknjo pa tone sonce. Dobro volje plezam naslednji raztežaj. V njem mi konec popopra zataknjena vponka in vrv. Nazadnje jo vlečem kot buldožer.

Neverjetno, kako hitro se jeseni mrak prevesi v temo. V vršni del Ladje se steka pot še ene koroške naveze, ki prihaja iz Peternelove smeri. Rok in Janez, pa midve, vsi hitimo na rob.

Verjeli ali ne, imeli smo tudi glasbo. V Vratih je bilo tisti večer srečanje alpinistov-železarjev in prav takrat so se oglasili veseli zvoki. Niso bili namenjeni šestim lučkam na Plemenicah, pa smo si jih vseeno prilastili.

Sestopamo po Bambergovih. Vseeno mi je. Splezali sva tisočdvestometrsko steno, a do šotora je še najmanj štiri ure. Samo da se ne prekucnem na tej poti, pa bo vse v redu.

Jaz sem se pa. Sicer se je moj salto mortale srečno končal, le Fižola je široko odprl usta, jaz nerodnica pa nič manj.

V PLANINSKEM RAJU POD KRNO

JANEZ DOLENC

Gregorčičev planinski raj pod Krnom! Kolikokrat sem ga občudoval od daleč: že poleti 1950, ko sem prvič prišel na Krn od bohinjske strani, se je z vrha odprl pod mano ta paradiž brezmejnih sončnih pašnikov; od leta 1957, kar živim v Tolminu, sem ga velikokrat gledal s poti na Krn, Rdeči rob ali Sleme. Posebno zanimiva je bila videti planina Slapnik s polkrožno razporejenimi stanovi.

Krn je namreč na severno in zahodno stran kar divja gora, travnata južna pobočja pa se vedno bolj položeno spuščajo proti vasi Krn. Ti pašniki so gotovo najstarejši in največji na Tolminskem. Krnski rojak Simon Rutar je v Zgodovini Tolminskega zapisal: »Največje bogastvo naše dežele je bila živinoreja. Od Italijanov naučili so se naši Slovenci sir delati. Da je začetek sirarstva italijanski, kaže med drugim italijanska utež ali mera (nafa, onča), ki je po naših planinah u navadi. Planina na Kernu (u listinah M. Cren ali Chren) omenja se že 24. avgusta 1338 kot lastnina patriarha ... Planinsko ime 'Kaščina' je italijanskega izvira in pomeni 'pristavo, mlekarico' (cascina).¹

Geografsko pa je Anton Melik takole pisal o teh planinah: »Druge planine libušenjske soseske so vse razvrščene v južnem pobočju Krna, ki se odlikuje po ogromnih, enakomerno nagnjenih travnatih pobočjih, prekritih v nižjih legah tudi z morenami. Tu so planine: Zaslap, ime ima bržkone po majhnem slapu, ki ga vidimo nedaleč vzhodno od planine. Planina Zaslap je v nadmorski višini 1375 m, last kmetov pred vsem iz vasi Kamno in Smast, nekaj tudi z Libušenj, Ladre in Idrskega. Le malo nižjo višino, a podoben položaj v položnem pobočju ima planina Leskoviča, 1231 m visoko, last 27 kmetov iz vasi Kamno, Gabrje, Smast in Volarje, pa tudi posameznikov iz sosednih krajev. Še dve planini sta v tem okolišju, a znatno nižji. Ena je planina Kašina, urejena v nadmorski višini samo 1049 m, last 14 kmetov, v glavnem iz vasi Krn, pa nekaj iz Kamnega, Libušenj in Selišča. Končno je še planina Kuhinja, v nadmorski višini 1020 m, last kat. obč. Vrsno, a pravico ima 40 kmetov iz vasi Vrsno, Selce in Krn. Planina Kuhinja je v neposredni bližini gorske vasice Krn, glede katere ne moremo dvomiti, da se je razvila iz nekdanje planine in sicer vsekakor zelo kasno ...

Po vasi Krn se imenuje planina Krn, malo zahodneje od planine Kuhinje, toda v njej pasejo samo konje, in sicer največ iz vasi Smast in Kamno, nekaj pa tudi iz drugih vasi, celo od Tolmina.²

Dr. M. Marsano, italijanski tolminski župan, navaja za čas okrog 1930 naslednje podatke o teh planinah, katerih imena je nekoliko poitalijančil:

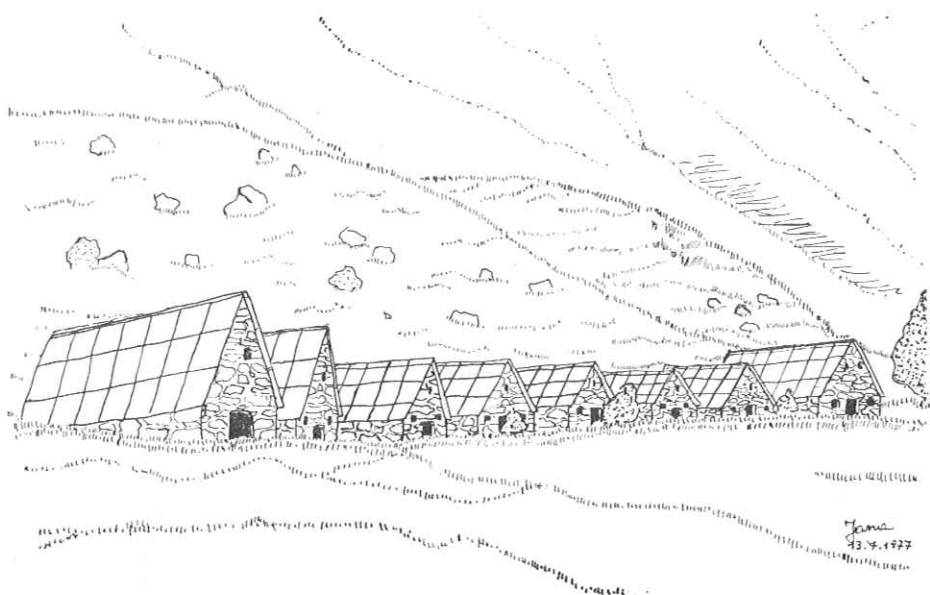
Cuchigna: 86 ha pašnikov od 900 do 1300 m višine. Paša od 12. 6. do 14. 9. Prepase 136 molznih krav, 20 mlade živine, redi 7 prašičev. V pašni sezoni daje 45 000 l mleka, iz njega pa 42 stotov sira in 20 stotov skute. Zaposluje mlekarja in 7 pastirjev.

Cossina: 73 ha na 920 do 1200 m višine. Paša od 12. 6. do 30. 9. Prepase 103 krave, 17 ml. živine, redi 6 prašičev in daje 40 000 l mleka in iz njega 38 stotov sira, 18 stotov skute ter zaposluje isto število ljudi kot prejšnja.

Chern: 198 ha od 1100 do 1500 m visoko. Paša od 15. 6. do 20. 9. Pase se 100 konj pod varstvom dveh pastirjev.

¹ Simon Rutar: Zgodovina Tolminskega. Gorica 1882. Str. 72.

² Dr. Anton Melik: Planine v Julijskih Alpah. Ljubljana 1950. Str. 195—196. — Planini Krn domačini pravijo Slapnik.

Planina Slapnik

Risala Jana Dolenc

Lescovza: 159 ha od 1000 do 1500 m visoko. Paša od 6. 6. do 20. 9. Prepase 65 krav, 30 ml. živine, redi 4 prašiče; daje 30 000 l mleka, iz njega pa 27 stotov sira in 12 stotov skute. Zaposluje mlekarja in 5 pastirjev.

Zaslap: 117 ha na 1300 do 1800 m višine. Paša od 6. 6. do 30. 10. Prepase pa 100 krav, 35 mlade živine, redi 3 prašiče, daje 40 000 l mleka in iz njega 36 stotov sira pa 17 stotov skute. Ima mlekarja in 7 pastirjev.³

Umetniško so krnske planine navdihnile predvsem vrsenskega poeta Simona Gregorčiča. V Kondorjevi izdaji njegovih pesmi je slavist Blaž Tomaževič zapisal: »Gregorčičev rod je po očetovi strani doma pri Pomolu v vasi Krn. Gregorčiči, pastirji in planšarji, so bili med prvimi naseljenci na Krnu. Po matičnih knjigah župnije Tolmin ta rod lahko sledimo do 1666; tedaj se v njih prvič pojavl. Na Vrsno št. 17 se je rod naselil 1747, ko se je tja priženil Jakob Gregorčič. Obe vasi sta na pobočju »večnega Krna«, ostro izrezane, naprej pomaknjene piramidaste gore. Vasi Krn leži 840 m visoko, Vrsno 610 m visoko.⁴

Gregorčič je že v Iskrinah domorodnih, ki jih je 1864 objavil v Slovenskem Glasniku, zaklical: »Mojo srčno kri škropite po planinskih sončnih tleh!« V Besedniku je 1871 objavil eno najbolj priljubljenih slovenskih pesmi Veseli pastir, ki je ponarodela. To je nekoliko idealizirana podoba pristnega gorjanca, ki kot pastir skromno, a srečno živi v skladnosti z živo in neživo naravo. Precej drugačna je v LZ 1881 objavljena pesem Pastir, ki je bolj svetožalna izpoved pesnikove nostalgije po preprostem življenju v domačih planinah. Podobna misel je v Prešernovem sonetu o Vrbi. To pesem je zaradi kritike v Slovincu zagovarjal v verzih V obrambo XII, kjer se zadnja kitica prelije v prošnjo:

Oj, pusti mi, pusti, neusmiljeni svet,
te zlate, nedolžne spomine;
oj, pusti spomine detinskih mi let,
oj, pusti pogled mi v planine!

Ko so Gregorčiča zaradi ljubezni do učiteljice Dragojile Milekove leta 1873 premestili iz Kobarida v Vipavsko dolino, je bolečino te ločitve izpovedal v več pesmih, ki se jih dolgo ni upal objaviti. Šele 1879 je v Stritarjevem Zvonu izšla pesem Oj z bogom, ti planinski svet!, v kateri je svojo ločitev prikril s fantovskim motivom odhoda k vojakom. Tudi v njej svetožalna misel močno zazveni v verzih:

³ Dr. M. Marsano: I pascoli alpini dell' alto e medio Isonzo. Gorizia 1932. Str. 34.
⁴ Simon Gregorčič: Poezije. Kondor 64. Ljubljana 1964. Izbral in uredil Blaž Tomaževič. Str. 174 v opombi k pesmi Oj z bogom, ti planinski svet.

Kar sreče sem na svetu užil,
sem jo v mladosti cvetu pil,
sem pil vrh sončnih jo višin
planine proste prosti sin!

Naslednjega leta sta v Zvonu bili objavljeni še dve pesmi, ki ju veže motiv hrepenenja. V pesmi Ohrani Bog te v cveti hrepeni po »planinski roži«, ki je seveda Dragojila. Pod psevdonomim Planinec pa je objavil pesem Nazaj v planinski raj. Tomažević ugotavlja ob tej pesmi, da je domači svet imenoval planinski raj prvi Fran Levec v SG 1867, za njim pa še Janko Kersnik. »Gregorčič je temu doživetju dal polno in učinkovito umetniško podobo. Saj je bil planinski svet med njegovimi prvotnimi in najmočnejšimi doživetji, bistven del njega samega in je postal nepogrešljiva sestavina njegovega hrepenenja...«⁵ Pretresljivi zaključek te pesmi je spraval v jok tisočglavo množico na Katerinijevem trgu v Gorici, 26. novembra 1906, ko so jo mrtvemu goriškemu slavčku zapeli goriški pevci za slovo ob vrnitvi v njegov planinski raj:

O, zlatih dni spomin
me vleče na planine,
po njih srce mi gine,
saj jaz planin sem sin!
Tedaj nazaj,
nazaj v planinski raj!

Vse doslej zapisano sem že vedel o krnskih planinah, predno sem jih videl od blizu. Končno sem se namenil nanje v lanskem poletju. S 13-letno hčerko Jano sva se 12. julija 1977 odpeljala s popoldanskim avtobusom na Kamno. Ker je postaja na drugem bregu Soče kakor vas, sva morala še čez zibajoči se viseči most. Nenavaden občutek: pod nama bistri valovi Soče, nad nama pa vrhovi od Krna do Rdečega roba! V vasi je še veliko potresnih sledov: na hišah so rumeni križi — za popravilo — in tudi rdeči — za rušenje! Cerkev obnavljajo in tudi križ na stolpu, ki ga je jesenski sunek treščil na tla, je spet na svojem mestu. Staro, po potresu hudo razpokano šolsko poslopje so že podrli in postavili novo montažno šolsko stavbo. Za vasjo so ravno betonirali novo »fondo« za nekega potresnika.

Na Vrsno pelje lepa cesta iz Ladre, s Kamnega pa markirana steza, do Selc tudi makadamska cesta. Ker imava dovolj časa, greva do Selc po cesti. Prvi počitek je

⁵ Isto delo str. 156.

ob nenavadnem seniku, ki je obenem majhen kozolec. Hčerka, ki rada riše, je vzela s sabo skicirko in poskuša s prvo skico, jaz pa fotografiram.

Pred Selci se odloči steza na Vrsno, a midva sva kmalu zgrešila markacijo in bi lahko hudo zašla, da nisva srečala kmeta Šturma iz Selc, ki naju je zavrnil na pravo pot. Okrog sedmih sva prišla na prelepo Vrsno, zaradi Gregorčiča znano vsem Slovincem. Tu sva zvedela, da je planinski dom že dalj časa zaprt in da v njem stanujejo delavci v popotresni obnovi. Domačini so naju napotili v počitniški dom tovarne Iplas iz Kopra, ki stoji na hribu pred vasjo. Od tod je čudovit razgled po Soški dolini in na Krnsko pogorje. Tu je bil med vojno italijanski bunker, po vojni pa je tu dolgo stal skelet nedokončane osnovne šole. Planirali in zastavili so jo bili takrat, ko so gorske vasi bile še polne otrok. Ko pa bi jo morali dokončati, so ugotovili, da otrok zmanjkuje in da sploh ni več potrebna. Napol dograjena stavba bi propadla, da se je ni usmilil »Iplas« in jo spremenil v lep dom oddiha. Tu naju je oskrbnik prijazno sprejel, nama razkazal dom in oskrbel dobro večerjo ter prenočišče. Nočni pogled skozi okno majhne spalnice je bil čaroben: mesečina se je prelivala z gora v temne grape in v dolini se je srebrila Soča, bistra hči planin...

Sončno jutro naju je kmalu spravilo pokonci. Cilj najine današnje poti je vas Krn in krnske planine. Na Vrsnem sva videla veliko hiš v obnovi, mešalci betona so že brneli na več krajih. Kako je ta potres spremenil podobo tolminskih vasi, koliko lepe stare arhitekture bo izginilo! Tudi Gregorčičeva rojstna hiša, 1966 spremenjena v spominski muzej, je zaprta zaradi popotresnih popravil. Kolikokrat sem jo že obiskal sam ali z dijaki in se pogovarjal s prijazno oskrbnico, Gregorčičevo nečakinjo, ki je prestala med zadnjo vojno najhujša nemška taborišča!

Po precej razdrapani cesti sva obšla nekaj grap, med njimi večji potok Malenšček, ki se zliva v Brinto, ta pa se spušča čez prepad v znanem Gregorčičevem slapu. Zdi se mi, kakor da v bučanju slapa in šumenju potokov odmevajo Gregorčičevi verzi:

Oj pašniki sončni, lesovje temno,
vi viri, potoki studeni,
ti slap moj grmeči, ti selo mirno,
pri srcu ko nekdaš ste meni!

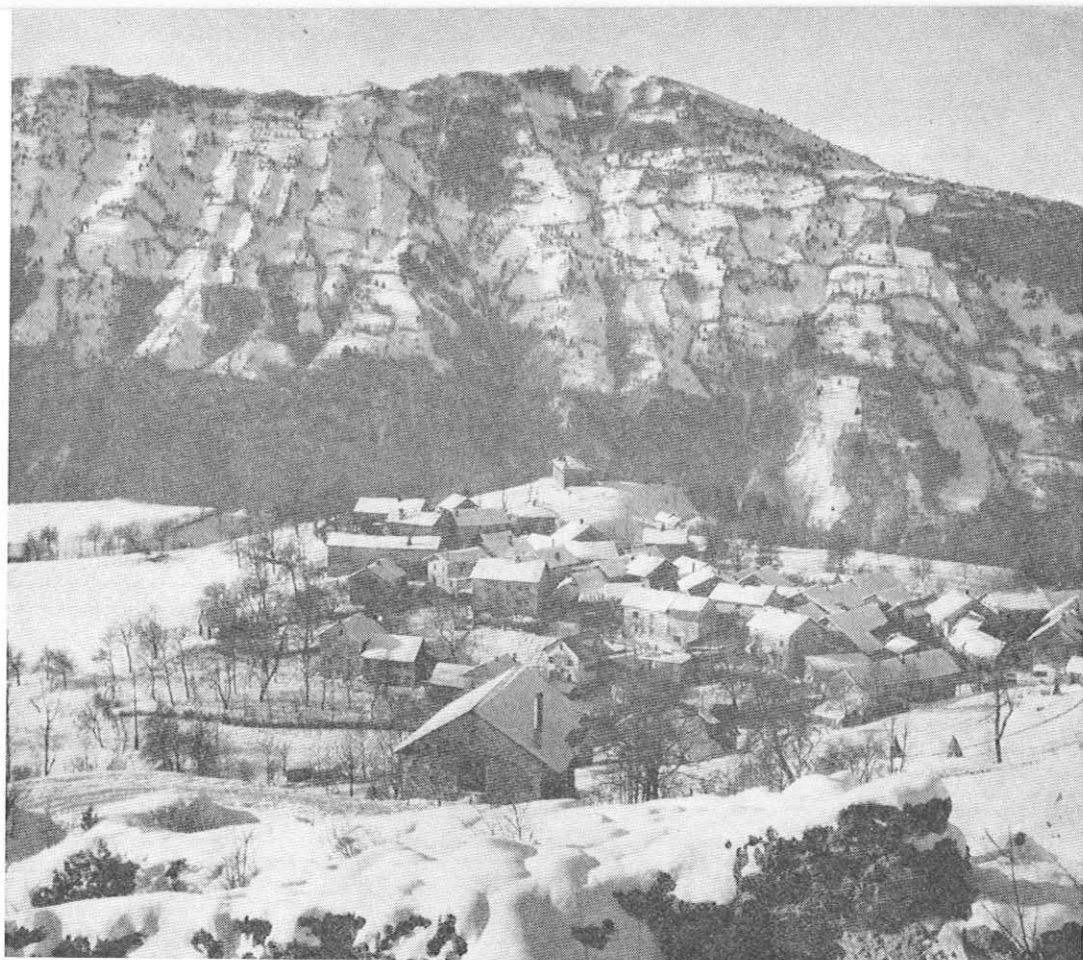
Izpod Pleč še posnetek Vrsnega, za ovinkom pa je že pred nama mogočni Krn. Srečava traktor, poln mleka s krnskih planin. Po dobri uri hoje sva pod vasjo Krn. Nad cesto brni motorna kosilnica. Čudovito jutro je, diši po senu, ki je še v kopicah... Kratek oddih za nekaj posnetkov, potem pa skozi to lepo gorsko vas mimo majhne cerkvice proti planini Kuhinji. Vaška arhitektura je tu že bolj alpska in marsikatera stara hiša, kašča ali stog se mi zdijo vredni posnetka.

Za vasjo se odpre pred nama svet velikanskih pašnikov vse do vrha Krna. Le v Batognici so nedostopne strmine. Bližava se planini Kuhinji, kamor drži široka senčna pot, skoraj drevored. Mimo planine šumi studenec z dobro vodo. Tu je ob koncu prejšnjega stoletja hribolazil predsednik SPD Fran Orožen in zapisal v PV, da »Kuhinjska planina ni daleč od Kašine, je precej velika in ima okoli 40 staj in stanov, naliči pa večji vasi«. Marsano je okoli 1930 naštel 24 stanov, od teh jih je sedaj že nekaj opuščeni. Napotiva se kar naprej proti opuščeni konjski planini Slapnik. Na desni je med drevjem planina Kašina in za njo velika goveja čreda; planina Leskovca pa je više gori skrita za vzpetino. Krn in Batognica se začenjata ovijati v meglene tenčice. Markirana steza se vzpenja med pašniki z veliko, sončno travo; planinskega cvetja je malo videti. Tu in tam je ograja, pastirja pa nikjer nobenega. Precej upehana sva dosegla Slapnik, ki ga zarašča ščavje in koprivje. Škoda, da so dobro grajeni in slikovito razporejeni stanovi prazni. Po okrepčilu sva poiskala primerno mesto, s katerega bi Jana lahko risala planino. Jaz sem se tačas povzpел pod Kožljak v bližino najvišje planine Zaslap, da sem jo fotografiral. Pod njo je bila na pašni velika goveja čreda.

Ko je Jana napravila skico, sva se vrnila h Kuhinji in poiskala mlekarno. Našla sva mlekarja Sovdatovega Janeza iz Smasti, ki dela tu že sedmo leto kot zbiralec mleka. Opazila sva, da v mlekarni ni več značilnega kotla, ampak le mali kotlič, v katerem si je Janez ravno kuhl polento za kosilo. Ob steni sva videla veliko belo korito, v katerega sta držali dve plastični cevi. Ko sva sedla, nama je Janez razložil:

»Na planini Kuhinji se sedaj pase 65 glav živine, od teh 53 molznih krav, ki so jih prignali s Selc, Vrsnega in Krna. Na Kašini je okrog 40 govedi samo iz Krna, od teh 30 molznic. Zaslap ima okrog 70 glav, med njimi 45 molznic. Tako vse tri pašne skupnosti premorejo le 175 glav živine. Konjska planina Slapnik je opuščena, saj je konje izpodrinila motorizacija. Tako je pašnikov in trave preveč, vsaj še za dvakrat

⁶ Fr. Orožen: Na Krn (2246 m). PV 5 1899. Str. 96. — Na Kašini je videl starega, a krepkega očeta S. Rutarja.

Vrsno, v ozadju Kuk

Foto Jaka Čop

toliko živine. Tudi prašičev ni več, ker ni sirotke. Sirijo namreč samo še na Leskovci, kjer niso šli v pašno skupnost. S Kašine in Zaslapa so napeljali mlekovoda v Kuhinjo. Predno spustijo skozi mlekovod mleko, mora steči skozenj zamašek in za njim vroča voda, da se cev očisti. Na dan se zbere okrog 1200 litrov mleka: Kuhinja ga da 400, Kašina 300, Zaslapp pa 500 litrov. Mleko vsak dan odpeljejo v tovarno Planika v Kobarid, kjer ga predelajo v mlečni prah za Kraševo tovarno čokolade v Zagrebu.

Živino priženejo kmetje v začetku junija in ostane v planini do konca septembra. Pastirjev ni več — saj je šlo vse v tovarne — živina se pase sama, le po en mlekazbiralec je v Kuhinji, Kašini in Zaslappu. Z vasi pridejo dvakrat na dan ljudje, pomolzejo živino in gredo spet delat domov.

Ko sva se z Jano s Kuhinje spuščala proti tistemu delu vasi, ki ji pravijo na Humu, sem razmišljal, kako je moglo priti do tega, da so izginili s teh planin pastirji, čeprav jih je okrog leta 1930 bilo še 28. Vse kaže, da je nekdanji Gregorčičev veseli pastir zavrgel pesnikovo misel:

Naj drugi okoli po sveti
si iščejo slave, blaga,
jaz hočem na gori živeti,
tu sreča, tu mir je doma.

Šel je z gore v dolino iskat lažji in večji zaslužek v tovarne, kupil si je avto, televizor in druge materialne dobrine. Vprašanje pa je, kako mu to »polni srečno srce«! Tovarna Planika in njena pospeševalna služba pa se je celo dogovorila s podjetji za poseben pastirski dopust za delavce, ki bi bili pripravljeni iti past, in je pripravljena kriti vse prispevke in del dohodka za ta čas. Vendar pravega odziva ni; a starejši se še spominjajo, koliko je bilo nekdanj prosilcev za pastirja in kako so jih kmetje izbirali ...

Del vasi Krn z obrisi
Batognice (2163 m)

Na Humu sta domačiji Stari in Novi Humar. Pri Novem je že marsikateri planinec dobil prenočišče. Ustavila sva se nekoliko pri starem Humarju, kjer nama je Humarjeva mati sede na klopci pred hišo pripovedovala o nekdanjem življenju. Pripoved sem posnel na magnetofon, ker zbiram primere narečij iz vseh krajev Tolminske.

Po bližnjici sva šla potem k rojstni hiši Simona Rutarja, po domače pri Mohu. Ob stoletnici rojstva — 1951 — so mu na hišo vzdali spominsko ploščo in uredili spominsko sobo. Jana se je lotila risanja hiše, jaz pa sem tudi tu snemal na magnetofon pripoved Rutarjeve nečakinje o stricu Simonu in o nekdanjem življenju na tej domačiji. Proti večeru sva se vrnila na Vrsno, nekoliko naju je priganjala nevihta, ki se je z zamolklim grmenjem kuhala za Krnom.

Naslednjega dne sva šla v vas Selce pod Vrsnom. Bližnjica, po kateri sva hodila, se je močno zarasla. Za vasjo je ohranjena sušilnica za sadje, ob njivah pa so nasadi sliv in samorodne trte katanje. Polja se končajo s prepadom v strašen kotel Slapišče, v katerega se na nasprotnem bregu zliva Gregorčičev slap. Fotografiral sem to divjo globel, ki spominja na Dantejeve podzemne kraje.

Tudi Selce so v popotresnem obnavljanju. Pri šturmu so mi pokazali po potresu lepo obnovljeno hišo; tudi pri sosedu Gabrščku bi jo radi obnovili, pa ne dobijo kreditov, ker pri hiši ni naraščaja in se ne ve, kaj bo z domačijo. Spet kmetija v stiski, ker noče priti nobena za »ta mlado«.

Že na Kamnem, Vrsnem in v Krnu je bilo videti pod ostrejši veliko lastavičjih gnezd, tu je pa okrog hiš ščebetalo še posebno veliko število lastovk in nosilo hrano mla-

Vrsno, kraj na mirnem vrsti . . . S. Gregorčič

dičem v gnezda pod napušči. Ni čudno, da so pri Gregorčiču tudi lastovke pesniški motiv:

Lastovke, oj Bog vas sprimi,
ko po dolgi, ostrí zimí
priletele ste nazaj
v mirni naš planinski raj!

Usedli smo se na klopco pred Gabrščkovo hišo. 90-letni Janez Šturm in 80-letni Anton Gabersček sta mi marsikaj zanimivega povedala, med drugim tudi o pastirovanju na krnskih planinah. Oba sta bila nekdaj pastirja in celo mlekarja na planini Kuhinji. Iz magnetofonskega zapisa njune narečne pripovedi povzemam tole:

Nekoč, še pred prvo vojno, so se po krnskih planinah pasle vse drugačne črede kot danes: živine v Kuhinji do 130, Kašini 120, Leskovci 80 in na Zaslapu tudi do 130: na Slapniku pa do 100 konj. Nekaj konj je bilo še na vsaki od ostalih planin. Poleg tega je bilo v Kuhinji 200 ovac, na Kašini tudi prav toliko. Na Leskovcih ovc niso pasli in molzli, ampak so se pasle same brez pastirjev po vrhovih od Maselnika do Batog-nice. Ker so redili še precej prašičev, je bilo v teh planinah čez tisoč domačih živali.

Po starem so gnali v planino Kuhinjo šele o svetem Jevanu (24. 6.),⁷ živino so pokropili z žegnano vodo in prekrižali s šibo »brboditko« iz cvetne butare. S planine so se pa vračali že o svetem Jerneju (24. 8.). Le mlado živino so še pasli do konca septembra. Razen na Slapniku so povsod sirili. Zaradi množice ovc se je molža začela že okrog pol dveh ponoči, še v temi. Ovce so šle skozi zožen prehod, kjer je sedelo 8 pastirjev, po štirje na vsaki strani. Vsak je vsako ovco nekoliko pomolzel v lesen **kambač**. Za ovcami je bila molža krav, da so jih lahko okrog petih odgnali že na pašo. Pred odhodom so pastirji še zajtrkovali koruzni močnik.

Mlekar je zlił ovčje in kravje mleko skupaj in ga precedil skozi **ušjak**⁸ v kotel. V Kuhinji so imeli dva kotla, za 300 in 150 litrov. Kotel je bil obešen na vrteči se tram **ur**. Pod kotlom so zakurili in grelí mleko do gorkote, ki so jo po starem merili kar s prstom, kasneje pa s toplomerom. Nato so dali v mleko **siršče** (telečji želodček), mešali kakšne pol ure, da se je mleko sesirilo. Žmitek so **ubili s trnačem**, ponovno grelí in skoraj uro dolgo mešali, da se je sirotka nekoliko osušila. Žmitek so potem razrezali na primerne kose in jih s **sirnikom** vzeli iz kotla. Položili so jih na **spuščalo** in odcedili, prevrnili in nato hitro obdali z **obodi**. Iz enega kotla so napolnili 4 do 5 obodov, na dan do 10. Z vrstico so odrezali, kar je bilo nad obodom. Kolo so potem zavili v prtено blago in obtežili s kamnom. Čez 10 minut ga je bilo treba že obrniti in pred drugo molžo še enkrat.

⁷ Narečno za Ivan, oz. Janez Krstnik.

⁸ Ušjak, *aconitum lycoctonum*. Stolčene korenine so rabili za preganjanje uši (ime!) in tudi muh.

Ob drugi molži so ga vzeli iz oboda in spet lepo obrezali, dali ponovno v obod in solili. Nekoč so solili na suho, že dolgo pa ga dajejo v slano vodo; biti mora tako slana, da jajce plava v njej. Po 24 urah so ga vzeli iz slanice in položili zorit na police v kleti. Svežega so polagali na spodnjo polico, z zorenjem pa so ga pomikali vedno više. Na polici ga je treba vsak dan obrniti in obrisati, vsakih 10 dni pa oprati. — Pranje je bilo težko! poudari Janez Šturm. V kotlu sem opral do 60 sirov; čeprav malo oblečen, sem bil ves premočen od potu in mokrote! — Sir je zorel v kleti, dokler je imel prostor, potem so ga prodali ali pa spartili lastnikom živine.

V kotlu je ostala skuta, ki so jo pobrali iz sirotke in jo posebej delili. Nazadnje so sirotko zlili v čeber za prašiče. Zanje so od doma prinesli še otrobe. Pastirji so za južino pred prvo vojno jedli le sirotko in kruh, kasneje pa so skuhali opoldne in zvečer polento.

Druga molža je bila okrog dveh popoldne, potem ko so napojili živino pri koritu na Studencu in na potoku Slapniku. Okrog petih so končali z molžo in spet gnali past do mraka. V Kuhinji je paslo do 11 pastirjev.

Pašniki so bili Na kuhni, Pri lipah, Pri apnenc, Kopške, Korito, Krnšček, Rovani, Goru u brdu, Pri bajti, Pod štalami, Na plani, Žleb, Planica, Pleče. Na pašniku Pod kljuko je brezno, ki mu pravijo Kavkna jama.⁹ Bila je ograjena, da ni živina padla vanjo. Tu je domovalo na stotine črnih kavk, ki so v tropih ščavkale nad planino in iskale kobilice...

Trak se je iztekkel, groziti pa je pričela tudi nevihta in najini sobesedniki so šli spravljat seno, da bi ga ne zmočilo. Zahvalila sva se za pripoved, pa za sir in kruh, ki so ga bili nama ponudili. Predno sva prišla iz vasi, se je že ulilo in vedrila sva v nekem seniku. Vendar je kmalu spet posijalo sonce in vrnila sva se po markirani poti na Vrsno.

Po dobrem kosilu je Jana šla risat pod vasjo, jaz pa sem se pogovarjal s starimi Vrsenci. Pozno popoldne sva se poslovila od počitniškega doma in se odpravila po bližnjici na Komno, ujela bovčana in še pred nočjo bila spet doma v Tolminu. Večkrat sva se potem pogovarjala o lepih vtisih s krnskih planin.

⁹ Omenja jo tudi S. Rutar v svojem dnevniku 30. sept. 1870, ko je šel tam mimo prvič na Krn.

VEZNE POTI NA PRIMORSKEM

CIRIL ZUPANC

Iz Tolmina na Krn je lep dostop tudi naslednji: Zatolmin—Javorca v Pologu — planina Medrja—pl. Sleme—Rdeči rob (1916 m)—Peski—Krn (2245 m). Kdor hodi po tej poti le zaradi hoje, mu je to zdrav trim, na katerem si bo razgibal ude, prezračil pljuča, pustil skrb in brige v dolini ter se slednjič srečen in zadovoljen usedel na trdo klop v Gomiščkovem zavetišču pod vrhom Krna. Vendar bo tisti planinec, ki bo iskal samo ta užitek, da se bo s hojo zdravstveno okrepil, kaj malo imel od take poti. Če bo imel srečo in bo družno z njim hodil nekdo, ki pozna zgodovino tega predela Tolminske, bo potnim sragam dodal še novo doživetje. Že Zatolmin mu bo postal zgodovinsko zanimiv, potem Javorca, Rdeči rob, Krnska škrbina in vmes ta ali oni greben, sleme, preval. Zanimivo mu bo apnenčasto kamenje, kjer so v 1. svetovni vojni bili vkopani in izsekani strelski jarki. Rdeči rob bo videl z drugačnimi očmi in to zanj ne bo le težavna kamnita gmota — bo veličasten spomenik, ki sta ga naredila narava in zgodovina. Našel bo še kje svinčene šibre šrapnela ali pa si bo odlomil kak dm zarjavele bodeče žice za spomin na trpljenje branilcev naše zemlje v 1. svetovni vojni. V družbi s poznavalcem cvetja bo spet na svoj način doživaljal to pot. Spremljal bo rastlinje od razkošne vegetacije v dolini Tolminke do skopih travnatih ruš na Batognici, kjer še ovca komaj kaj namuli. Koliko je tu vsakovrstnega cvetja, grmičevja, ki ima svoja imena in je za vsakovrstno rabo, okrasno, krmno in zdravilno. Raz Rdečega roba bo s posebnim zanimanjem opazoval gozdno mejo v tem kraškem in apnenčastem svetu in si bo tudi s tem vidikom obogatil trud planinske hoje. V družbi s človekom, ki pozna živalski svet tega pogorja, bo doživaljal spet na drugačen način ta svet. Geolog mu bo pokazal sestoje in sklade tal in razložil starost in nagubanost krnskega masiva. Tako človek, ki hodi v gore, ne le iz Tolmina na Krn, kjerkoli pač, marsikaj lahko opazi ali doživlja

pestro okolje in naravo. Današnjemu planincu je že premalo zgolj hoja kot taka, želi si več užitka, več doživetij, več spoznanj. Vsak pa seveda ne ve vsega, zato je koristno in prav, da se zbere skupinica ali skupina takih, ki se v poznavanju kraja dopolnjujejo in si tako med potjo odkrivajo svet v različnih vidikih. Počitek v stajah na pašnih planinah potem ne bo le zaradi kratkega oddiha, pač pa vsaj toliko tudi zaradi etnografije, razgovora o vprašanih današnjega delovanja pašne skupnosti, živinoreje in gospodarjenja nekoč in danes. Taka hoja v gore je potem resnična obogatitev za tistega, ki jo zna doživeti.

Da bi kar največ obiskovalcev naših planin in gora moglo tako doživljati vse to na svoji poti, so mnoga planinska društva sestavila in izdala različne planinske vodnike v obliki knjig, brošur, prospektov, s katerimi več ali manj zadovoljivo izpolnjujejo vse te zahteve in potrebe današnjih planincev. Nastale so številne vezne (tudi krožne) planinske poti, pri katerih so organizatorji hoteli pokazati in povedati nekaj več, tako da človek ne hodi le zaradi hoje, ampak da spozna svet še z raznih drugih plati.

Slovenska planinska pot — Transverzala ¹ je nastala leta 1953 in povezuje vrhove Pohorja, Karavank in naših Alp v loku od Maribora do Kopra. Na Bogatinskem sedlu (1804) pride na primorsko stran. Vije se čez Krn (2245), Vogel (1923), Črno prst (1844), Porezen (1622), Bevkov vrh (1050), skozi Idrijo na Vojsko, čez Golake (1495), Čaven (1242), Javornik (1240), Nanos (1248), mimo Predjame in skozi Postojno na Vremščico (1026), mimo Skočjanskih jam na Artviže (790), čez Slavniki (1028), skozi Socerb in Osp na Tinjan (371) v Škofije in čez Miljske griče v Ankaran. Kdor prehodi to pot z namenom, da si bo kar najprej nabral potrebne štampiljke in da bo dobil značko, je pač hlastač, ki se je podredil štoparici in hiti, hiti. Ta ne bo doživljal lepote, ničesar ne bo zvedel o rasti in živalstvu Trnovskega gozda, zgodovine krajev, kjer bo hodil, ne bo spoznal, sploh bo pot opravił oskubljen na hojo in na vožnjo v lovu za štampiljkami. Draga je taka pot in — prazna.

Leta 1967 je bila urejena **razširjena pot**, ki je poleg transverzalnih določila še 18 obveznih in 43 neobveznih točk. Med obveznimi točkami na Primorskem so: Mangart (2678), Prestreljenik (2499), Visoki Kanin (2585) in Visoki Snežnik (1796). Neobvezne točke na Primorskem so: Alpinum Juliana v Trenti (800), Bavški Grintavec (2344), Trentarski planinski muzej na Logu, Rombon (2208), Bogatin (1977), Matajur (1643), Skalnica ali Sveta gora (682) in Trstelj na Krasu (643).

Gorenjska partizanska pot ² je nastala leta 1961. Začne se v Kamniku in se zaključi v Kranju. Na območju Karavank, Pokljuke, Jelovice in Škofjeloškega hribovja obide predvsem vse važnejše pomnike NOB. Na Primorsko pride iz Bohinja na Črno prst, kjer potem gre po transverzali 1 vse do partizanske bolnišnice »Franje« pri Novakih. Od tod se obrne na Črni vrh in čez Blegoš na škofjeloško stran.

Leta 1969 je bila urejena **Transverzala kurirjev in vezistov NOB Slovenije**.³ Začne se v Gančanih v Pomurju in se zaključi na Slavniku. Na 750 km dolgi poti obide vse važnejše točke, vezane na dogodke iz NOB, ki spominjajo na kurirske postaje in linije. Na Primorskem gre skozi naslednje kraje: Porezen, Cerkno, Gorenja Trebuša, Vojsko, Idrija, Lokve, Nanos, Postojna, Brkini, Slavniki.

Mednarodna vezna **Pot prijateljstva** ⁴ je v območje naših Alp prišla leta 1972. Idejo zanjo je na srečanju planincev treh dežel dal predsednik PZS dr. Miha Potočnik in je bila z vsem razumevanjem sprejeta. Vključuje 30 vrhov na območju Koroške, Furlanije in Slovenije. Na primorski strani so vanjo zajeti: Krn (2245), Kanin (2587), Bavški Grintavec (2344), Jalovec (2643) in Triglav (2864).

V sodelovanju med PD Ilirska Bistrica in PD Platak z Reke je v letih 1974 in 1975 nastala pot prijateljstva **Snežnik—Snježnik**.⁵ To je povsem na novo urejena planinska pot, ki drži z vrha Velikega Snežnika (1796) na hrvaški Snježnik (1506). Pot je dolga približno 12 ur zmerne hoje, skozi prostrane snežniške gozdove.

Vertikala,⁶ ki jo je uredilo in odprlo slovensko PD Trst, je nastala leta 1975. Ker posebej želi poudariti svoj domoljuben značaj, je razdeljena na naslednje odseke: odsek dr. Alojzija Dolharja od Bele peči do Nevejskega sedla na Veliko Ponco, Mangart, čez Lovca, Viš do Montaža; odsek dr. Henrika Tume od Nevejskega sedla prek Sarta, Režije na Muzce; odsek Martina Čedermaca po Beneški Sloveniji do Stare gore (618); odsek dr. Klementa Juga veže važnejše točke ob jugozahodnem robu Goriških Brd (onstran meje), čez Sočo na Doberdob do Grmade; odsek prof. Zorka Jelinčiča poteka z vrha Grmade do Trsta. Zaželeno je, da bi kar največ planincev spoznalo zanimivosti in

¹ Vodnik po Slovenski planinski poti (Transverzala 1 in razširjena pot), založila in izdala PZS, Ljubljana, 1974.

² Planinski Vestnik (PV) št. 9, leto 1969, str. 431.

³ PV št. 7/1969 str. 299 in št. 9/1976 str. 444.

⁴ PV št. 11/1972 str. 530.

⁵ Brošura Snežnik, str. 98—101, izdalo PD II. Bistrica, 1977, PV št. 10/1975, str. 626.

⁶ Brošura Vodnik po Vertikali, izdalo SPD Trst, 1975, PV št. 12/1975, str. 722.

lepote gora in krajev, ki jih povezuje ta naša zamejska planinska pot. SPD Trst in Gorica, kakor tudi beneško PD v Čedadu bodo rada dala na razpolago svojega člana-vodiča, ki bo našim planinskim skupinam pomagal prehoditi posamezne odseke te poti. **Evropska peš pot E-67** (slovenski del), je v glavnem načrtoval in pomagal urediti pokojni inž. Milan Ciglar. Nastajala je v letih 1974—1975. V dogovoru med PZS in Evropskim popotnim združenjem (Europäische Wandervereinigung) je bilo leta 1973 sklenjeno, naj bi se ta pešpot raztegnila tudi na Slovenijo in Hrvaško. Tako se avstrijska pešpot »Nord—Süd« na Radeljskem prelazu nadaljuje v Slovenijo, gre čez Pohorje, Paški Kozjak, čez Trojane, na Limbarsko goro in Janče in prek Bloške planote na Snežnik, od tu pa čez Klano do Opatije. Na območju Snežnika se je PD Ilirska Bistrica potrudilo izdelati lepe markacije in namestiti primerne tablice, tako da je pot solidno označena. Te poti pa nimajo na skrbi le planinci, ampak v večji meri gozdarji.

V sodelovanju med skupščinami občin Koper, Buzet, Pazin, Labin ter Mestnim sindikalnim svetom v Zagrebu, od koder je prišla pobuda, je bila spomladi 1976 urejena in odprta **Istrska planinska pot »Labinske republike«**.⁷ Markirana je od podnožja Slavnika, skozi Čičarijo na Planik in Učko. Ima 10 naslednjih kontrolnih točk: Podgorje, Jelovica, Dane, Trstenik, Račja vas, Lanišče, Brgradac, Planik, Poklon in Učka. Ta pot je zelo mikavna in prijetna spomladi in jeseni.

Nastajajo pa še nove vezne poti. PD Idrija in Cerkno prav sedaj urejata Idrijsko-cerk-ljansko vezno pot, ki bo na območju idrijske občine povezala vse zanimivejše vrhove in jih predstavila v planinskem, zgodovinskem, botaničnem in turističnem pogledu. Tudi PD TOMOS in Obalno PD Koper pripravljata Obalno-istrsko vezno pot. Vključene bodo važnejše krajinske točke okrog Rižane, Tinjana do vrha Slavnika. Ta »zadnji tisočak« na slovenski transverzali je namreč tudi norma za mladinske planinske vodnike, pa je zato potrebno tudi njega vključiti v to vezno verigo in tako doseči koristno s prijetnim. O goriški vezni poti že tudi razmišljajo pri PD Nova Gorica.

Z vsemi temi veznimi potmi je torej Slovensko Primorje že kar solidno vključeno v republiške, medrepubliške in mednarodne vezne poti. Pri urejanju teh so naša društva oziroma njihovi markacisti, kakor tudi vsi tisti, ki so sodelovali pri sestavljanju vodnikov, prispevali pomemben delež k spoznavanju zgodovine, krajevnih posebnosti in lepote Primorske.

⁷ PV št. 11/1972, str. 514, PV št. 3/1974, str. 139.

⁸ PV št. 8/1976, str. 405 in PV 7/1978, str. 457.

VIPAVA IN GRADIŠKA TURA

ERNA KOREN

Vipava je majhen trg, star trg. O tem pričajo njeni trije stoletni gradovi. Takrat, prav v začetku, se je stisnila v zavetje Nanosa k izviru Vipave. Ta je s svojimi številnimi izviri, zanimivimi podzemnimi jezери in jamami tu bila prva. Potem je prišel človek in do danes so tu zrasli gradovi, kleti, bloki, trgovine, skratka, civilizacija.

Taisti dvonožec, ki si je bahavo nadel vzdevek »pametni«, ni bil zadovoljen le z dolino — utrl si je pot v hrib, na Nanos, ki mu je ustrezljivo ščitil hrbet skozi stoletja. Dvonožec je bil res pameten: vzel se je na goro v ovinkih, torej po položni, čeprav dolgi poti. Iztrgal ji je gozdove, napravil je travnike, postavil je hiše, hleve, senike. Potem se je pokesal — posadil je spet drevje (Benetke še vedno stoje, gozd pa je zopet tu), v zadnjih desetletjih se je skoraj popolnoma preselil v dolino, (nazadnje pa si je omislil vikende). Seveda, vedno je šlo za boljši kruh. In zgodilo se je, ko današnje pojmovanje planinca še ni obstajalo, da je človek na gori sezidal cerkev. Bilo je to v začetku 17. stoletja. Patron — sv. Hieronim — je odslej pazil nanj, na morje in na mornarje. Ob njegovem prazniku so se ljudje ponižno povzpeli na goro, da bi se mu poklonili. To je začetek planinstva v teh krajih — človek ni šel na goro zaradi materialnih dobrin in gotovo ne le zaradi vere. Cerkvico bi lahko postavil sicer v dolini, torej je važna gora. Na prste sicer, a mogoče je prešteti stoletja, ki so potekla od takrat pa do leta 1903, ko je bila ustanovljena prva planinska organizacija na tem področju, vipavsko-ajdovska (ali obratno) podružnica SPD. Torej smo takrat tu že imeli prave, uradne veljavne planince, ki so planinsko uporabljali dotlej le gospodarstvu namenjene gorske poti.

Gradiška tura z okolico

Foto Oton Naglost

Vipava je bila še vedno središče Vipavske doline, misleči dvonožec se je odločil za tovarne. Pravim — dobro je, da jih je postavil v Ajdovščino, ki je postala mesto in sedež občine. Vipava pa je ostala trg, stisnjen pod okrilje gore, v miru kakor prej. Vipavec je označil pot na svojo goro z rdečo-belim krogcem. Označil je veliko poti. Daljše in krajše, vse pa po gozdovih in ovinkih.

Potem se je v stenah Gradiške ture ponesrečil Fric Furlan in prijatelji so se zazrli v navpično Gradiško turo, v krušljive in trdne skale in rekli: »Tu bo šla pot. Pot navzgor. Naravnost navzgor, Fricu v spomin.«

A do dne, ko se jim je pridružil profesor Črnilogar, duhovnik in njihov predsednik, je ostalo pri besedah. Tedaj so zapeli krampi, s pomočjo PZS in drugih prijateljev se je kmalu čez strme skale Gradiške ture razpela jeklena žica. Za tiste, ki se boje vrtoglavice, so izsekali drobno, lepo stezo. Na vrhu so pot speljali čez Lipe k Margonu, kasneje k Abramcu in se tako zlili s transversalo. Sredi skal so v vdolbino postavili enkratno, skoraj v zraku visečo razgledno točko, most, porodile so se asociacije in imenovali so ga Gnezdo.

Takrat mi je bilo devet let. O planinstvu, še manj o alpinizmu, nisem imela pojma. Kasneje sem hodila v hribe brez zelene izkaznice. V PD sem se vpisala, ko sem se odločila za alpinizem. Spoznala sem, kako deluje alpinistična sekcija. Vedno se mi je zdela nekoliko majhna, tiha. Mnenje sem spremenila, ko sem nekoč v časopisu prebrala podatke o delu sosednjih društev. Veliko več članov je napravilo le malo več kot naša sekcija. Zamislila sem se — kako to? Seveda. Fantje plezajo, ker radi plezajo, molče in prav imajo. Ne vem, zakaj je nekaterim treba obesiti na veliki zvon, da so plezali, ampak, fant, plezali pa plezali, če so tudi vsi trdi prelezli — le slovensko smer.

Lansko leto je bilo leto jubilejev: 75 let podružnice, torej 75 let našega društva, drugo leto pa je 10-letnica Nanoške plezalne poti in plezalnega vrtca na Gradiški turi. Šušljali smo (a le šušljali, kdo bi si upal reči na glas?), da bomo za to obletnico v Nanos vsekali novo, še razglednejšo plezalno pot. Želim si, da bi ne ostalo pri šušljanju, ampak pri varni jeklenici sredi prepadnih skal.

Tako! Vipava je majhen kraj, Nanos ji ščiti hrbet in Vipavec ga ima rad. Ljubi goro, gore. Ne pretirava. A planinstvo je tu živelo, živi in upam, da bo planinstvo tu živelo, z njim pa tudi alpinizem.

Pa pristrčno vabljeni kdaj na našo goro!

TE NAŠE KRTINE

JANEZ JERAM

»Te naše krtine« je pogosto imenoval vrhove na Idrijskem in Cerkljanskem pokojni Lado Božič, ko je opisoval te kraje. Pri srcu so mu bile samotne domačije okrog teh krtin. Obžaloval je njihov propadanje, ki je pred nekaj leti zavzelo tak obseg, da je zares kazalo, kakor da v teh hribih ne bo ostala naseljena nobena domačija več. Celo strnjene podeželske vasi so se praznile. V tistem času je Lado Božič tudi predlagal, da bi okrog idrijske občine speljali planinsko transverzalo, da bi se mladi rod spoznal s kraji in življenjem v njih, spoznal zgodovinske in druge zanimivosti »dokler jih ne zarase grmovje«!

Danes je tod že precej drugače! Razseljevanja ni več. Narobe, oživljajo domačije, ki so že kazale videz propadanja — seveda ne vse. Če prebivalci zapustijo domačijo neke v Masorah ali Zakojški grapi, jim ne more nihče očitati, zakaj so zapustili dom svojih dedov. Tod so se njih predniki naselili, ko je šlo za vsak košček zemlje, saj je bila edini vir preživetja. Seveda so zadnji prišleki dobili slabšo zemljo v odročnih krajih. Danes je zemlje dovolj. Le malo prebivalcev se preživlja neposredno od zemlje oz. od obdelovanja zemlje. Z boljšo obdelavo in agrotehničnimi ukrepi se na manjši površini lahko pridelava veliko več, kot je bilo to v preteklosti.

Čeprav je danes stanje drugačno, je Planinsko društvo Idrija sprejelo predlog Lada Božiča, da bo po idrijski občini speljalo Idrijsko-Cerkljansko planinsko transverzalo in to ne samo okrog, temveč tudi počez. Seveda je predlog sprejelo tudi Planinsko društvo Cerkno, saj bo transverzala potekala na področju obeh društev.

Markacisti so že na delu in transverzala bo odprta prihodnje leto ob 75-letnici PD Idrija. Za transverzalo bo izdan poseben priročnik, ki pa ne bo beležil vseh zanimivosti. Zato bo v naslednjih vrsticah opis krajev, kjer bo transverzala potekala. Transverzala ne bo imela začetka ali konca, ker bo zaokrožena. Ta opis pa ne bo zaokrožen, ker bodo omenjene le nekatere posebnosti in za nekatere tudi zanimivosti.

Idrijsko-cerkljanska planinska transverzala bo potekala po večini vrhov na Idrijskem in Cerkljanskem. Najvišji vrhovi na tej poti so: Porezen nad Cerknem 1632 m nadmorske višine, Črni vrh nad Novaki 1288 m, Javornik nad Idrijo 1242 m, Jelenk nad Sp. Idrijo 1106 m, Bevkov vrh 1050 m itd., vsi ti vrhovi so lahko pristopni. Sicer se na poti ne bo mogoče izogniti strmim vzpetinam, tesnim globačam, stezam, ki jih zarašča grmovje, saj jim je motorizacija vzela glavno vlogo. Še pred nedavnim so obiskovalcem na tem območju svetovali, kje se steza odcepi od glavne steze, da se pride do namembne domačije. Danes se sled nekdanje steze konča pred ruševinami nekdanje domačije. Tako je predvsem v Masorah, na severnem pobočju Jelenka. Od glavne ceste v dolini drže čez Idrijo viseči mostovi. Narejeni so iz žičnatih vrvi, ki so odslužile v jaskih rudnika živega srebra v Idriji. Ko se bodo te izrabile, zanje verjetno ne bo več nadomestila. Potem pa se je treba zagristi v strmino, kjer so še pred nekaj leti čepele domačije na vsakem kuclju. Planinska pot je speljana skozi ta kraj prav zato, da bodo mladi še videli, kje vse so se predniki borili za vsakdanji košček kruha. Tu ni bilo prometnega sredstva, vse so znosili v koših. Kljub taki odročnosti pa nekatere domačije še živijo v tem kraju. K neki domačiji je speljana posebna žičnica. Privezati se je treba za pas in vlečnica te potegne do domačije, seveda je treba stopati, vendar brez napora. Vleka je napravljena na električni pogon. V dolini je treba pritisniti na zvonec, da na domačiji poženejo električni motor.

Prav na vrhu Masor tj. na Krnški planoti je nekaj mladih sinov pustilo delo v dolini in se oprijelo kmetijstva. Tako je okrog Bevkovega vrha. Kmetje, ki so pred vojno redili do dvajset glav živine, jih imajo danes okrog petdeset. Na take kmetije bomo naleteli na Mrzlem vrhu. Seveda še več na Ledinski, Dolski in Črnovrški planoti.

Planinska pot bo držala skozi vasi, zaselke, posamezne kmetije, mimo samotnih domačij na strmih bregovih do tisoč metrov višine. Spustila se bo v dolino, kjer teče sedaj zelo čista Idrija. V njej se je v dobrem letu razmnožil ribji rod.

Planinska pot bo potekala mimo številnih spomenikov in obeležij iz narodnoosvobodilne borbe. Vsak korak te poti je poskropljen s krvjo borcev za svobodo domovine. Tod so se bili težki boji. Tu so borci NOB doživljali zmage in poraze. Pot bo peljala mimo grobišč, kjer počiva na stotine naših borcev za svobodo. Na težke boje in zločine okupatorja spominja še nekaj ruševin. V požganih domačijah so tudi vsi prebivalci darovali svoja življenja; zgoreli so s poslopjem vred. Na Krnicah bo planinska pot peljala mimo spomenika, kjer so nemški okupatorji in njih hlapci izvršili gnusen zločin, ko so dvema neznanima borcema odsekali glave. Hodili bomo mimo grobišča na Vojščici pri Vojskem, kjer počiva 305 padlih borcev. Tu je prišlo do zadnje in odločilne bitke enot 9. korpusa pred končno osvoboditvijo teh krajev.

Z Bevkovega vrha se bomo spustili v Cerkljansko dolino, kjer so številna obeležja NOB. V Cerknem in okolici je bilo med obema vojnima več italijanske vojske kot domačinov. Vendar se je po 9. septembru 1943 v enem dnevu to stanje popolnoma spremenilo. Postalo je »partizanska prestolnica«. Nemci so Cerkno večkrat bombardirali in skoraj popolnoma porušili. Napadli so Cerkljansko tudi po zemlji z vseh strani in povzročili mnogo gorja. Danes se Cerkno z okolico vred izredno lepo razvija.

V Cerknem bomo obiskali grobišče 999 padlih za svobodo, med njimi 79 italijanskih partizanov-garibaldincev. Povzpeli se bomo mimo spomenika 47 žrtev na Brdcah nad Cerknem in dalje skozi vas Labinje in Poljane, kjer je bilo med NOB glavno vojaško poveljstvo primorskih in gorenjskih partizanov — štab 9. korpusa — in dalje do bolnice Franje.

Na najvišjem vrhu, na Poreznu se bomo ob spomeniku poklonili padlim partizanom v zadnji ofenzivi, ki so jih v zgodnjih jutranjih urah zadnje dni meseca marca obkolile nemške enote. Na smrt utrujeni borci so počivali v nekdanjih italijanskih utrdbah. Nemci so zajeli nad 140 borcev in jih potem 97 ustrelili v vasi Jesenica pri Cerknem. Tu je postavljen spomenik, ki ga je izdelal kipar Jovanovič.

Čeprav pot ne bo peljala skozi vas Zakojco, se bomo kljub temu oddaljili kake pol ure, da bomo obiskali rojstni kraj pisatelja Franceta Bevka. Iz vasi Bukovo bomo stopili tudi na »tolminski teren« tj. čez Gorski vrh v vas Police, kjer so šele letos dobili elektriko in cesto. Pot pelje tudi skozi vas Šebrelje, ki je bila z okoliškimi domačijami v enem dnevu skoraj v celoti požgana. Nemške enote so se maščevale nad civilnim prebivalstvom.

Omeniti moram še številne italijanske utrdbe po vseh vrhovih in dolinah. Te utrdbe so gradili leta in leta, na te vrhove ni bil dovoljen dostop. Italijanski vojaki v sivozelениh uniformah z bajoneti na puškah so ob bodeči žici pazili, da na te vrhove ni stopila nezaželena oseba.

Ponekod bo Idrijsko planinska transverzala tekla po meji med občinama Idrija in Škofja Loka. Tu je 25 let tekla krivična meja med Italijo in Jugoslavijo, ki ni bila tako odprta, kot je danes. Meja je bila zastražena na obeh straneh.

Ko so Nemci zasedli Jugoslavijo, so mejo zavarovali z žično oviro in poljskimi minami. Ne žične ovire, ne mine in ne utrdbe niso pomagale tistim, ki so hoteli imeti slovensko zemljo za svojo last. Narodnoosvobodilna vojska se ni ozirala na te ovire, saj je bila volja močnejša od betonskih utrdb. Ko boste hodili po teh poteh, spomnite se na trpljenje in zatiranje, ki so ga doživljali vaši nedavni predniki, stari očetje in matere in še starši, da so vam priborili svobodo.

PRIDRUŽITE SE NAM, VENDAR ...

Planinskemu društvu TOMOS na pot

Pred dobrimi šestimi leti, ko se nas je nekaj sodelavcev-planincev, zaposlenih v TOMOS odločilo, da ustanovimo svoje planinsko društvo, je pokojni Gojmir Kokolj, velik ljubitelj narave in naših gora, napisal in objavil v glasilu kolektiva TOMOS naslednji prispevek:

Srečevali smo se na Kriških podih, pod Kanjavcem, na Triglavskem ledeniku, v Rdeči Škrbini pod Dolkovo špičo, pehali smo se skozi tesni pod Prisojnikom in skozi Okno, segali smo si v potne dlani na Škrlatici in posedali, vsak v svoje misli zamaknjen, sredi šopov ostre trave tudi na Snežniku, Slavniku in Nanosu ...

(Reminiscence, Kaninski)

Tako nekako se pričenejo odstavki dnevnika enega od družčine ljudi, ki jim je zahanjanje v gore več kot jalovo zapravljanje časa po uličnih vogalih ali v zakajenih prostorih. Zdrav duh v zdravem telesu — to antično pravilo ga je vodilo v življenje. In ta družčina živi svojevrstno življenje. Malce čudško napravljeni se ob petkih zvečer ali ob sobotah zgodaj zjutraj odpravljajo v »divjino«, tam po strmih poteh ure in ure prelivajo pot zgolj zato, da bi prišli na vrh.

Kdor je enkrat samkrat doživel trenutke pred sončnim vzhodom sredi Kaninskih podov, kdor je bil do sebe toliko neprizanesljiv, da se je še za časa spravil na noge in si ogledal sončni vzhod s Špička pod Jalovcem, kdor je bil toliko srečen, da je v Zadnji Trenti, ko se je namenil na Jalovec ali na Bavški Grintavec, na bližnji trati ugledal

košuto in mladiča ali nekaj deset metrov više trop gamsov z dišečimi gorskimi zelmi, ta se bo sem še vračal.

Pravijo, da življenje sredi narave človeka plemeniti, da mu razvija lastnosti, ki so še posebej priporočljive za pristno sožitje med ljudmi. Že res. Seveda človeka brez moralnih vrednot tudi gore ne bodo popravile.

Planinstvo terja od vsakogar nemalo odpovedi. Človek, ki se podaja v gore, mora vedeti, zakaj in čemu zahaja tja.

Vzrok: uiti pogubnemu hrupu, umakniti se kvarnemu vplivu vsega, kar človeku jemlje prvinskost, vračati se k svojemu pralzvoru. In namen: notranje očiščenje, stik z naravo, upor zoper sesedke lagodnosti, nabiranje izkušenj, ki bi nam utegnile biti danes ali jutri v pomoč, če bomo stali pred odgovorno nalogo braniti svoje domove.

Pravijo, da gornišstvo terja čas in denar. Seveda, čas in še denar. Ne brez prvega in tudi brez drugega ne gre. Potrebna pa je predvsem volja, volja in še enkrat volja. In prav te marsikomu primanjkuje v tolikšni meri, da se v zahtevnem času, v kakršnem živimo, marsikdo ne znajde več. Dolga tura terja seveda čas, zakaj rek — hiti počasi — pride zlasti v gorah do svoje polne veljave. Hiti, vendar ne prehitevaj sebe v razvoju, zakaj le tako boš dojel življenje v gorah. Ni vse vrh in steklenica piva v koči, šop zamaščenih kart, zajetna steklenica žganja, češ, pohitimo, da se bomo lahko na vrhu ali v koči ali tam pri tisti skali malce odteščali. Ne, še zdaleč ne! Med potjo poglej življenje v malem — neutrudno mravljo, sinjemodra okca svišča, velikočasni encijan, po čokoladi dehtečo murko, žametno belino očnice, zaobljene cvetne liste zlatega čevlca, žolto razcvetje pramožka, drobno spominčico in, čudo, sredi surovega plazišča, sredi razbeljenega kamnitega drobirja pod steno drobno, žilavo, v obliki blazin vso razcveteno plaznico. In ko se zazreš krog sebe v obsijane stene, rebri, police, žmule, kamine, počni in grebene, se sicer zaveš svoje majhnosti, hkrati pa te prešine otroško veselje ob spoznanju, da ti je kljub majhnosti vse to dano s polnim prgiščem.

In denar! Nič več ga ni treba, če že ne dosti manj, kot bi ga pogoltnilo razvedrilo kje v dolini. Odmislimo seve stroške za opremo — obutev, primerno oblačilo, oprtnik in siceršnje drobnost, vendar domala nepogrešljivo drobnjarijo — računajmo torej le stroške prevoza, prenočišče, seveda nekaj za pod zob. Kajpak, vse stane in tako je tudi z gorništvom. Brž pa začetnik ugotovi, da gornišstvo ne prenese siceršnje navlake civilizacije, saj je za razvedrilo te vrste treba bore, res bore malo. Zgolj dobra volja. Te pa seve ni naprodaj. In prav je tako. Saj bi je nekateri imeli na pretek in bi brezdušno verižili, drugim bi jo primanjkovalo. Voljo mora človek, ki se namerava posvetiti gorništvu, najti v sebi in si jo temu primerno vzgojiti. In to gre. Izkušnje pravijo, da gre. Pa še kako! Vse je torej na voljo — čas, denar, in, kajpak, tudi volja.

Kaninski

KANIN IN PRESTRELJENIK — DA O DVEH NE GOVORIMO

NADA KOSTANJEVIC

Sinka ni in ni hotelo biti nazaj. Iz Ajdovščine. Poslala sem ga zjutraj tja s preštetim denarjem, da kupi kilogram rib, da pri Avtoprometu zve, kdo nas bo potegnil v nedeljo pod Kanin, da preskrbi pomožne stolčke, saj imam s seboj pol Vipave, tri četrt Slapa in celo vzorce iz Dupelj in Podnanosa.

No ja, ribe niso sladkor, se ne dajo natanko tehtati, denar za avtobus je sinku zmanjkal in dečko se je odpravil iz sedem kilometrov oddaljene Ajdovščine kar peš v Vipavo. Rib je bilo pač nekaj več, denarja pa nekaj manj. Povedal mi je veselo novico, da dobimo avtobus s stolčki, vozil nas bo Miro, tisti Miro, ki je najpotrpežljivejši človek na svetu, čeprav trdi, da izletov ne mara voziti.

Imeli smo — kot ponavadi — cigu-migu načrt. Najprej do Slapence, potem po Dupelji, nato proti Idriji. Tam jih je čakala mistika (gostilna) — nekateri so šli v cerkev, drugi pa kar naravnost v »Nebesa«. Ko smo se odpravili proti Zelinu, je vročina jela naraščati. Bil je najbolj vroč poletni dan. Miro je sicer trdil, da je v Trebuših vedno mrzlo, a tokrat to ni bilo res. Občudujemo strma pobočja šebreljskih hribov. Vsak ve povedati drugo pravljico o teh strminah. Kosci da se morajo privezati, ko kosijo na strmini. Fižol ne sadijo s klinom, temveč s pištolo! Pa še in še!

Končno zagledamo Most na Soči, jezero ob njem, pa še na pol potrgane plakate na vseh drevesih, ki so nas vabili na že pred štirinajstimi dnevi minulo »mostarsko noč...« Tolmin pozdravimo le od daleč, pri Trnovem se razveselimo, da niso tega lepega kraja potopili, ne pozabimo se pogovarjati o cesti na Livek, o novi planinski poti na Krn, od daleč pogledamo slap Boko... in že smo pod žičnico. Nihče od nas še ni bil tam in si ne more zamisliti, kakšna je ta reč pravzaprav. Še najbolj podobne se nam zdijo majhne kabine neznanim letečim predmetom. Teta Pepca s Slapa je najbolj korajžna, prva se usede v velik rdeči pirh, gondolo, s čisto tujimi ljudmi. Drug za drugim se spravljamo noter. Malo me žgečka po trebuhu, a ko vidim, da se otroci kar korajžno držijo, se smejem še jaz. Vse višje in višje nas vleče žičnica. Ni več gozda, sama skala je, med skalovjem kaka nežna cvetica. Zdajci — stop! Naš pirh je obvisel nad prepadom, veter ga maje sem ter tja, od nikoder nobenega sporočila, zakaj je tako. Nič kaj prijetno... Teta Pepca je prva prispela kar na vrh, nič ne ve, zakaj smo mi obviseli... Veter tesnobno zavija, mi se pa boječe stisnemo. Šele ko pridemo na vrh, nas potolažijo, da sem ter tja kaka varovalka crkne, razburjati pa se ni nič treba... Na vrhu je še vedno vse v tramovih in deskah. Vse je eno veliko gradbišče. In — kot bi prišel med nepismene! Nikjer nobenega opozorila, nikjer nobene table s planinskimi potmi. Markacije se pač ne začenjajo pri postaji in hotelu. Celo puščice za hotel ni nikjer. No, malo gledamo sem malo tja, in potem se napotimo: nekateri proti Prestreljeniku, drugi proti snežišču, kjer se vrti motorček na nafto in vleče smučarje sem ter tja. Med sivim skalovjem cvetejo čudovite drobne gorske cvetice. In iz vseh kotov, iz vseh vršacev te divje pokrajine je prelep razgled na vse kraje. Le melišče je sila neprijetna reč. Narediš dva koraka gor, tri pa nazaj.

Melišče nima ne markacij, ne zavarovanja. Na vrhu se odpira prestreljeniško okno, po katerem je prestreljena gora dobila svoje ime. Vendar je od vsega razgleda najzanimivejši tisti na ljudi, ki se dričajo po melišču na vse mile in nemile viže. Mulci nekaj tarnajo o poti, ki ni ne markirana ne nadelana. Dopovedujem jim pač, da je žičnica nova reč, pota so tekla drugod, Planinska zveza nima zadosti markacistov, Turistični center Bovec tudi ne, in sneg je do pred kratkim pokrival vse to, kmalu bo spet prišel... Popeljemo se po melišču do žičnice, ogledamo si še hotel v gradnji. Narod sicer trdi, da je tukaj vse drago, a nam se niti ne zdi tako hudo. Še bolj smo presenečeni nad snago — kljub množičnemu obisku — in nad ustrežljivostjo osebja — ki mu ni mar, ali si prišel naročit celega piščanca ali le kozarček kisle vode — vsakemu privošči prijazno besedo, vsakega postrežejo kot najljubšega gosta. Nekateri pravijo, da so natakari in natakariče študentje. Ne vem, kaj so, planinsko srce pa imajo.

Moramo misliti na vrnitev. Načrtovali smo jo čez Gorico, a ker je še nekaj časa pa tudi denarja (žičnica je za otroke dosti cenejša, kot smo mislili), smo se odločili na vrnitev skozi Trnovski gozd.

Pri Solkanu obrnemo navzgor. Jaz sicer predlagam, da gremo proti Čepovanu, a Miro

HABELER O EVERESTU — BREZ KISIKOVIH BOMB

V »Alpinismusu« 6/78 je Peter Habeler poročal o vzponu na Everest brez kisikovih aparatov: 21. aprila 1978 sem z Messnerjem prišel v tabor 1. Hotela sva v naslednjih dneh priti na vrh Everesta. Bila sva več tednov na nogah na Ledeniku Khumbu in v Lhotseju, počutila sva se imenitno, optimalno aklimatizirana, saj sva večkrat stopila do nižinskih taborov. Do višine 6400 m sva hodila kot po domačih gorah. Cilj nama je bil jasen: kot prva človeka morava doseči najvišji vrh na zemlji brez umetnega kisika. Mnogi medicinci štejejo to za popoln nesmisel, za nemogoče dejanje. Tudi med alpinisti so bili taki, ki nama niso zaupali.

Tudi midva z Messnerjem sva govorila le o poizkusu. Vedela sva, da so Angleži pred 58 leti dosegli 8500 m brez dodatka v kisiku. Znano nama je bilo, da so prvem vzponu na Everest (1953) ni bilo nobenega takega resnega poskusa. Imela sva v mislih, da doseževa svojo namero v celoti, da mora vzpon brez umetnega kisika biti res povsem tak, torej tudi brez kisikovega »okrepčila« v šotoru, v spanju, kakor so to delale nekdanje ekspedicije.

22. aprila sva prišla v tabor 2 (6400 m), naslednji dan v tabor 3 v Lhotsejevem boku (7200 m). 24. aprila sem sestopil v tabor 2, ker sem si s sardinami pokvaril želodec. Reinhold je hotel z dvema Šerpama na Južno sedlo, da tako postavi tabor 4. Popoldne se je vreme pokvarilo, zvečer je orkan raztrgal šotor, ki ga je postavil Messner s Šerpama. Naslednji dan je Messner postavil rezervni šotor in prenočil v njem (druga noč brez kisika). Šele 26. aprila so vsi trije sestopili v tabor 2. Izčrpan je Messner 27. aprila sestopil v bazo.

Medtem so vodja ekspedicije Robert Schauer, Horst Bergmann s Šerpo Ang Phu

pravi: »Peljimo raje po gozdni cesti, skozi Trnovski gozd, tam čez Selovec. Od tam je tako lepo videti vipavsko dolino, »dulenje kraje«, kakor pri nas imenujejo vso spodnjo Vipavsko dolino, tam od Črnič naprej. In na Selovcu da je logarnica, kjer so imeli pred nekaj meseci piknik, tam imajo polento in okisan stročji fižol... pa tudi prometa takega ne bo kakor po čepovanski magistrali... Prav, Miro, šofirati vas že ne bomo učili, vi že veste, kod je bolje... Do Trnovega še nekam gre. Tam za prepolno gostilno, okrog katere se kar tare vozil z jugoslovansko in italijansko registracijo, zavijemo na gozdno pot, ki je prej podobna bornemu kolovozu. No, za vasjo je reč postala avtobusno bolj užitna, a žal, tega nismo odkrili le mi. Potok, ah ne, reka, ne! — hudournik avtomobilov je izvirjal iz Trnovskega gozda. Poprej smo mislili, da se vse, kar se vozi, hladi ob Idrijci in Soči, sedaj smo z žalostjo videli, da je več kot tri tretjine vsega motoriziranega sveta poiskalo zavetje pred vročino med borovci, bukvami in hojami Trnovskega gozda.

Ubogi Miro se mora kar naprej umikati, manevrirati in napredovati s polzevo naglico. Med manevri nam obljublja polento in stročji fižol, ki že sami po sebi nista kdo ve kako imenitni — a mesto tega moramo požirati godljo, si smo si jo sami skuhal. Ozki cesti in številnim avtomobilom se pridruži še ena nevšečnost. Ob cesti so velikanske skladovalnice klastri — metrskih polen. Dolge so po petdeset metrov, s prednjim krajem kar na cesti. Najbrž se je vsa motorizirana Italija, razen predsednika republike, spravila nad tistih deset malin, ki rastejo v gozdu. Miro je nehal govoriti o stročjem fižolu in polenti, mrmra nekaj, kar sploh ni v skladu z miroljubno koeksistenco med narodi...

Skladovalnice polen v gostem gozdu res niso ponehale, a reka avtomobilov je zdajci usahnila. Usahnila za enim od dvestosedemdesetih križišč gozdnih cest, ki jih je v Trnovskem gozdu več kot niti v pajčevini. Že smo se razveselili, da bo naš nasprotnik edinole gozdna uprava, ki je naložila polena ob cesti, ko odkrijemo tehtni vzrok... Kar trije avtomobili se prikažejo na ovinku, založenem s poleni in skladovalnicami. Zahtevajo, naj kar vozimo ritensko do prvega križišča. Od petinštirideset izletnikov v avtobusu je petnajst močnih dečkov od sedmih do petnajstih let, več mož in žena, več mladincev, upokojeince pustimo notri in — petinštiridesetglasno zakolnemo! Pred nami je kakih sto metrov po cesti nametanih drv, da jih v življenju nismo toliko ne videli ne požgali. Fičkotni so že lahko šli mimo, avtobus pa nikakor ne. Miro ustavi, prvi izskočijo slapenski mladinci, Sonja prime prvo poleno in ga vrže čez skladovalnico.

Vsi smo takoj pri kladah, ročno in veselo skladamo. Skladovalnice rastejo, nikoli gozdna uprava ni imela drv tako hitro pozloženih! Akcija Trnovo 1974 je povsem uspela. Sedaj nas čaka le še znamenita selovska polenta! Selovec pa nam je postregel le s trdo zaprtimi vrati, sijajnim razgledom na Šempas in z desetninami avtomobilov, ki so se zopet prikazali iz dvestooseminpetdesetega križišča Trnovskega gozda in so nas neusmiljeno podili naprej. Miro je srepo gledal predse, molčal in poganjal Lunohod. Šele ko je videl, da res nismo nič jezni na selovsko pustolovščino, se je nekoliko

hoteli priti na vrh. 1. maja so globoko gazili nad Južnim sedlom do 8500 m in postavili tabor 5. Kisikove maske so si nadeli nad 7200 m. Vreme je bilo ves čas lepo. V petih urah so bili na vrhu — 3. maja popoldne. Bil je imeniten uspeh. Nas, ki smo ždeli v spodnjih taborih, je podžigal. Z Reinholdom sva prišla do tabora 2, ko so oni z vrha prišli do sem. Vreme je dobro kazalo. Zato sva z Reinholdom naslednji dan zavila v senco — v Lhotsejev bok (na soncu je bilo nad 40°C!), prenočila v taboru 3 in 7. maja prispela na Južno sedlo (8000 m). Spremljali so nas Eric Jones, znan angleški alpinist, in tri Šerpe.

Midva sva hodila brez umetnega kisika. Ponoči sva čutila, da nama manjka. Nisem si mogel ogreti nog. Ob treh zjutraj je Reinhold skuhal čaj. Vedela sva: Danes se mora odločiti. Če nama spodleti, za tretji poskus ne bova imela moči. Ob polšestih sva se z derezami na nogah splazila iz šotora. Pihal je jugozahodnik, težki oblaki so se grmadili na grebenu. Obrni, mi je šumelo po glavi, v takem bom zmogel le nekaj 100 metrov v breg. Reinhold je bil že precej pred menoj. Jaz sem Erica Jonesa prosil, naj naju filma, in pohitel za Reinholdom.

V nogah sem imel svinec, vsakih 20—30 m sem moral duškati. Hm, najbrž sva res predrzna, saj morava premagati skoraj 900 m višinske razlike in to brez kisikovih »požirkov«. Potem sem hodil pred Reinholdom in izkoriščal skalnat svet. Plezala sva po pečinah I. in II. stopnje, se skoncentrirala na to plezarijo in gledala, da bi najina organizma porabila čim manj kisika. Večkrat sem poskusil pomigati s prsti, ki jih nisem več čutil že, ko sva zapustila šotor. Posrečilo se mi je, da se pognal kri »po vsej roki«. Reinhold je večkrat filmal s super-8-kamero, včasih sem tudi jaz naredil kak posnetek. Ob poldnesetih dopoldne sva dosegla tabor 5.

razvedril. Obljubili smo mu v Domu na Čavnu počitek in pivo — ne, piva ne bom pil, le kokto, ker šofiram — dom na Čavnu bi bil sicer petinštiridesetih gostov srčno vesel, z oskrbnikom vred, a kaj, ko se tam avtobus nima kam umakniti, za nami pa se je nabrala velikanska kolona avtomobilov, ki so dokončno uničile poslednjo sled malin v Trnovskem gozdu. Vsi se začnemo gromko smejati, saj nam drugega ne preostane. Še nekaj kilometrčkov, in pri prvih hišah na Predmeji smo končno rešeni makadama in — drv. Asfaltna, lepa gorska cesta, ki je drzno speljana v pobočje Čavna, nas bo končno pripeljala iz vročega Kanina v še toplejšo Vipavo.

V carstvu čarovnic

Kazalo je, da Dneva planincev ne bom mogla pričarati na nobeno vižo. Predsednika so spravili k vojakom, podpredsednik je zbolel, mladinski vodnik je na terenu, šolske referentke so se vse poročile in hm! ... razmnožile, pa še osmega septembra je bilo, po celi vipavski dolini in okolici vse polno proslav. Kaj naj počnem? Koga naj povabim na pomoč? Coprnice s Slivnice! Gledam v koledar. Oni iz trgovine ima imena in spominske dneve. Oni drugi ima svetnike in državne praznike. Dneva planincev pa ni ne v cerkveni ne v civilni pratiki. In zakaj bi ravno moral biti osmega septembra? Pa če ga bi preložili za en teden?

Avtobus pripelje na trg, pokaže se mlad, prijazen šofer. Doma da je s Podkrajca, za Ivana se kliče. Koder nameravamo, še ni vozil, a se potolaži, češ, vsi znamo slovensko, bomo že prišli, kamor želimo. »Upam, da bomo srečno prijahali na Slivnico nad Cerknico!« Pri Razdrtem nas čakajo zastave. Avtocesta je še vsa sveža — namreč odcep od Razdrtega do Postojne. Kam bo šla? Pravzaprav nas nekoliko skrbi. Če obrne tja čez Kras, bo ostala Vipava ob strani, če pa obrne po dolini, bo odnesla mnogo orne zemlje. Nekateri pravijo, da bo šla po robu doline, med boršti in malo vrednimi gmajnami, saj sredi doline že zaradi burje ne more iti. V Cerknici se za enkrat ne mislimo ustaviti, šli bomo kar do Radljeke. Prijazni upokojenec nam razloži, kod je treba. Vendar smo zašli malo predaleč. Odcep za Slivnico namreč ni označen s tablo »Planinska koča«, temveč z neprijaznim opozorilom: »Gozdna cesta! Vozi na lastno odgovornost.« Gozd, gost, prijazen. Maline in sem ter tja zapoznela jagoda ob poti. Skozi jase je videti dolino in košček popolnoma suhega jezera. Prijazni notranjski gozdovi, prav nič divji, prav nič posuti s skalami kot pri nas. Vendar smo videli, da nismo prav nič prav obveščeni, saj ima gozdna cesta sicer zastrašujoč začetek, a je kasneje zelo ljubeznivo prevozna. Prepozno je, Ivana ne priključimo več. V gozdiku vidimo rdečo streho. Pritečemo tja. Hišica je, lovska koča. Grupa lovcev tam prireja piknik, prodaja ne predrage klobase in sadne sokove. Od kočice naprej je cesta namenjena najbrž le čarovnicam, tako je razdrapana. Nekaj časa nas pelje še po planem. Vidimo neke naprave, najbrž bo pretvornik. Ko pridemo na vrh, kočje nikjer. Vse

Svoj cilj sva videla v Južnem vrhu, 8750 m, na kaj več nisva mislila. Čez jugovzhodni greben sem gabil — ves čas na vzhodni strani — jaz, Reinhold je hodil kakih 10 m za menoj. Preden sem prišel do praga, ki drži na Južni vrh, sem se pogreznil v pršič brez dna. Po vseh štirih sem ril kot krt proti levi na greben, ki se strmo grezi v 2000 m globoko jugozahodno steno. Kakih 150 metrov sva plezala potem čez tisti steber. To je bila najvišja, najbolj zračna plezarija, kar sem jih plezal, in povrh še brez vrvi. Kmalu po 12. uri sem stopil na vrh. Reinhold je stal kakih 20 m pod menoj, komaj viden je izginjal v snežnih grivah, ki jih je jugozahodnik odpihoval z grebena. Pod nama je vrelo megleno morje, iz katerega so štrleli Makalu, Čo Oju in Lhotse. Glavni vrh sva videla blizu, da bi skoraj dosegla z roko, vedela pa sva, da so od tod do tja hodili že cele ure. Stopinje Nairzovega moštva so se videle. Greben je bil zelo ovešen z opastmi, zato sva se navezala. Skrajno pazljivo sva plezala in se menjavala v vodstvu. Reinhold je filmal, kolikor je mogel. Obraz mu je bil ves zaledenel, kar čudna grimasa. Na Hillaryjevem »stepu« sva porabila spet nekatere Nairzove sledi. Zadnje metre do vrha sva šla vštric. Kmalu po enih sva stala na najvišjem vrhu Zemlje. Nisem nič triumfiral, prej bi rekel, da sem čutil nekakšno praznoto. Odrezal sem en meter najine vrvi in to privezal na aluminijasto ogrodje, ki so ga postavili na vrhu Kitajci leta 1975. Potem sem se razvezal. Reinhold se je ukvarjal s snemanjem in je hotel ostati na vrhu dlje.

Previdno sem se spuščal, rad bi bil čimprej na Južnem sedlu. Drsel sem navzdol, zaviral s cepinom in naredil v sneg puščico — kažipot Reinholdu. Tako spuščanje zahteva dolgoletno vajo in si ga vsak ne more privoščiti. Pod taborom 5 sem se spustil po ozebniku, kjer so bile tudi skale. Te sem seveda previdno plezal. Zelo hitro sem prišel na 8150 m. Malo nad Južnim sedlom sem se spustil in do

preiščemo, vse prelovimo, končno jo zagledamo nekoliko nižje od vrha. Dečki so prvi pritekli do nje, in povedali, da je trdno zaprta, skozi okno jedilnice da je videti fresko s »pomankljivo oblečenimi«, coprnici. Zaklenjena je koča. Zaklenjena je voda. Zaklenjen je žig. Ne, od nikogar ne moremo zahtevati, da bi držal odprto kočo, ki ima le pičel obisk. A dostopna bi morala biti vsaj voda. Pa žig. Na travniku poleg doma dobimo družbo — osem jih je, Rečani so. Sicer jih osebno ne poznam, a imamo dosti skupnih znancev, posebno med odborniki raznih planinskih društev. Gledamo na jezero, ki je skoraj povsem suho. Letos je dež prav kampanjska reč. Aprila in maja ga je bilo preveč, da smo vodo imeli v vsakem kotu, junij, julij in del avgusta pa je imel hudo sušo, da še zelja ni bilo moč posaditi. Jezersko travo kosijo sedaj, kdo ve, če ne bo september zoper deževen? Sedaj pa na avtobus in skozi lepe gozdove na Rakitno. Bila sem tam prvo leto po osvoboditvi. Spominjala sem se je kot puste, zanikrne vasi. Sedaj pa vidim tu prijazno jezerce, ob katerem se tare izletnikov. Ustavimo avtobus, hočemo se sprehoditi ob njem — a glej, ves svet je ena sama vas — pripodi se gruča fantalinov na motorjih, in začno razsajati okrog jezera, po sprehajalnih poteh, da je ojej! Nahrulimo jih in gremo v vas. Imajo lep turistični dom z gostilno. Spuščamo se z Rakitne na rob Barja, skozi Kamnik pod Krimom, do starodavne Bistre. Prelepi in zanimivi muzej nas vse razvname. Vsak najde kaj zase. Tega zanima predelava lesa, onega stari motorji, tretjega razstava vrvarstva na Slovenskem, vsi pa se navdušujemo nad razstavo nagačenih živali. Tudi lepi park nas razveseli in številne divje račke, ki se podijo po njem in čofotajo po jezercu.

Ta dan je bil ravno dan otvoritve Ravbarjevega stolpa pri Planini. Res je vreden jurja ogled stolpa in jame, vreden je še več, a kaj, ko nihče od nas ni več jurja premogel. Zato smo planinskim jamarjem zaželeli vso srečo in priporočili smo jih še slivniškim coprnici. Ne da bi si ogledali novoodprto Planinsko jamo in Ravbarski stolp, smo oddrli domov.

V GORAH TRENTINA

DR. JOŽE ANDLOVIC

S planinskim prijateljem Seljakom sva predlanskim poleti kovala načrte za obisk Brentskih Dolomitov. Pa so nama na karti oči preskočile malo bolj levo, na nekoliko višje ledeniške predele. In sva se kar na lepem premislila.

šotorov pridričal. Eric Jones me je ves čas opazoval, kako sem sestopal. Skoraj ni verjel svojim očem. Z vrha do Južnega sedla sem hodil eno uro. Kmalu po 15. uri je prišel tudi Reinhold. Ker je zaradi filmanja pogosto snemal zaščitne naočnike, se mu je koža grdo vnela. Potem sva v taboru 4 preživela najhujšo noč. Reinholda je zelo bolelo, bala sva se, da bo kaj hujšega kot snežna slepota. 9. maja sva sestopala skupaj po boku Lhotseja. Reinhold je videl le nekaj metrov pred seboj, zato se me je držal. Isti dan sva pozno popoldne dosegla gornjo bazo.

T. O.

ŠPORTNA MEDICINA O OTROŠKEM PLANINSTVU

Dr. Paul Bernett, vodja inštituta za športno travmatologijo in poliklinike za športne poškodbe v Münchnu, je v DAV »Mitteil-Jugend am Berg« 1977/2 zapisal nekaj ugotovitev, ki jih moramo imeti pred očmi, ko navajamo naše otroke k planinstvu. O dejavnosti in o obremenitvi otrok in mladine se je ukvarjal že Aristoteles, grški filozof, mimo katerega svet še danes ne more. Aristoteles je pregledal sezname olimpijskih zmagovalcev 450 let nazaj. Našel je med njimi le dva ali tri, ki so zmagovali kot dečki in kasneje kot mladeniči — možje. Sodil je, da so mladoletni atleti v deških letih prestali »nenaravne napore«. Iz tega je sklepal, da se sme mladenič šele po 17. letu obremeniti z največjimi naporji, če »nočemo ovirati njegovega dozorevanja«. Ta antični nazor z nekaterimi omejitvami naj bi današnja športna medicina še danes upoštevala. Prizadevanja, da bi mladina že v deških letih dosegla vrhunske športne dosežke, so osvetlila, kako se mladostni organizem odziva pri prevelikih obremenitvah. Pri ženski mladini so meritve pokazale, da šele po 16. letu lahko dosegla najboljše

Adamello (3554 m)

Po dolgi vožnji, na kateri naju je občasno spremljal dež, sva sredi popoldneva ustavila svoje vozilo v zgornjem koncu doline Genova. Sonce je prijazno obsevalo macesnove gozdove in žametno preprogo pašnika ob živahnem potočku. Vendar so oblaki, ki so zastirali pogled na vrhove in pogosti sunki hladnega vetra dali slutiti, da »deževna doba« še ni končana. Potegnila sva se po strmih makadamskih klančih naprej do zavetišča Bedole, 1700 m. Tu se cesta konča. Težko otovorjena sva se izmotala iz množice turistov. Bil je »ferragosto« — in večina izletnikov konča svojo pot tam, kjer se ustavijo avtomobilska kolesa. Nekateri še nadaljujejo svojo pot do enega od zavetišč na robu ledenikov. Manjšino pa predstavljajo tisti, ki posežejo po vrhovih. Vztrajno sva potem grizla kolena po strmi stezi skozi smrekove in macesnove gozdove. Cilj najine današnje poti je bila kočja Mandron (Citta di Trento) 2449 m. Po poldrugi uri sva si privoščila oddih na robu gozdne meje. Pretežka nahrbtnika sta se nama zdela vedno težja. Z leti postane človek vedno bolj previden in vlačí s seboj kup robe »za vsak primer«. Medtem so se megle spustile, začel je pršiti droban dež. Nad dvatisoč metri so naju pričakali roji snežink. Namesto zračnega sva bila zdaj na vodnem hlajenju — navzlic pelerinam sva bila kmalu premočena — bolj od potu kot od dežja in snega. Bližal se je mrak, v gosti megli in snežni mečavi bi utegnile nastati orientacijske težave. Pred nočjo sva skozi meglo zaslutila luči. Prostorni dom je bil le napol zaseden, saj jo je množica planincev pred slabim vremenom ubrala v dolino. Noč je bila hrupna, pa ne zaradi kakšnih ponočnjakov. Sunki vetra so bili tako siloviti, da je škripalo ostrešje. Spremljalo jih je neprestano mogočno šumenje vode, ki s konca ledeniškega jezika v slapovih grmi v dolino. Sem in tja se je streslo ozračje, pokalo in treskalo je, ker so se podirali seraki.

Le redke meglice so se zjutraj vlekly v kotlino pod kočjo, kot bi hotele lepote željnim očem zakriti smaragdno zeleno jezerce. Spustiti sva se morala najprej dobrih sto metrov, nato naju je vodila steza čez močvirje ob jezercu. Tlakovana je z velikimi ploščami granita. Zato me je spominjala na podobne v Nepal. Navzlic novozapadlemu snegu je bilo ozračje nenavadno toplo. Na moreni, kmalu nad jezikom ledenika se pot cepi. Leva drži čez ledenik proti zavetišču na Lobii alti (3020 m). Odločila pa sva se za desno, ki drži bolj naravnost proti Adamellu. Kmalu se je steza izgubljala kot voda v pesku. Onkraj ledenika opaziva svežo sled v novem snegu in nekaj navez, ki so se pomikale proti Adamellu. Očitno so prenočili na Lobii alti. Čeprav sva bila že najmanj 150 metrov nad ledenikom, sva presodila, da bo še najpametneje spustiti se na ledenik, ga prečkati med poševnimi razpokami in se dokopati do gazi na oni strani. Spuščala sva se najprej po nekakšnem razritem grebenu, ki se vleče po ledeniku. Prebila sva se med ruševinami številnih bunkerjev in raznih preperelih ovir, ki se z ledeniške groblje vlečejo čez ledenik. Med prvo svetovno vojno je namreč tu potekala fronta do Tržaškega zaliva in naših primorskih gora na sever, zavila na zapad čez Karnijske

rezultate, medtem ko pri moških kaki dve leti pozneje. Dr. Bernett ugotavlja, da se je to pokazalo pri plavanju, drsanju in smučanju. Lahko bi rekli, da organi v teh letih morajo hraniti del sposobnosti za rast in razvoj telesa, vsaj pri moški mladini, medtem ko pri dekletih ugotavljajo, da so po prvi menstruaciji poprečno manj razpložene za telesne napore.

Te ugotovitve veljajo za organsko zdrave mlade ljudi. Obremenitev zdravega mladega človeka se ne ugotavlja na srcu, ker se miškulatura prej utruji in s tem ščiti srčno miškulaturo. Že pri otrocih se ugotavlja, da so pri obremenitvah srce, pljuča in presnavljanje v redu, medtem ko se mišice, gležnji in sklepi obremenitvam hitreje upirajo oziroma se rastoči skelet napak razvije, če ga v zgodnji dobi preobremenjujemo.

Velja: Od rastoče mladine ne terjajmo preveč. Velike obremenitve škodujejo, v pošteev pridejo le zmerne. Zdrav otrok se sam rad giblje, kolikor mu je za razvoj organov, skeleta in miškulature potrebno, šolska telovadba naj ta gon po gibanju le pametno podpre.

Če otrok živi v razmerah, ki mu ovirajo naravno gibanje, ali če je v šoli športa premalo, so seveda »športi prostega časa« dobrodošli — seveda v pravi meri in na pravi način. To velja tudi za planinstvo, ki spada v »submaksimalno športno sfero«, kar bi se po domače reklo, da ga lahko uravnavamo in odmerjamo glede na moči, sposobnosti in leta, je torej bistveno drugačno kot tekmovalni športi, v katerih se danes dosegajo rezultati le z intenzivnim treningom. Imeti pa moramo pred očmi, da hoja navzdol zelo obremenjuje gležnje, in da pretežak nahrbtnik na otroškem hrbtiku ogroža normalen razvoj hrbtenice. Dalje: Rastoči organizem nima toliko rezerv kot odrasli.

Če gremo z otroki na daljše izlete, moramo z njimi več počivati kot z odraslimi,

Alpe in Dolomite, čez Adamello in Ortlerjevo skupino ob prelazu Stelvio na švicarsko mejo. Greben se prevesi na ledenik in strmo morensko pobočje je »morilsko« krušljivo. Nagrmadeni bolvani se dostikrat zamajajo že pri majhni obremenitvi. Previdno sva se spuščala, pa ne vselej z najboljšim uspehom. Od časa do časa sva divje skakala z bolvana na bolvan, ki grme drug za drugim po strmini na ledenik. Zdi se nama kot odmev in spomin na strahotne dni, ko so tu pokale granate in šrapneli. Končno sva stala na trdnih tleh — na ledeniku. Zgoče sonce je polizalo novi sneg tudi na ledeniku. Le sem in tja sva preskočila kako razpoko, ki nama je s svojim vzdolžnim potekom branila nemoteno napredovanje.

Bližala sva se desni četrtini orografsko skoraj 3 km širokega ledenika. Razpok je več in več, tudi njihov potek ni več »pravilen«, poševen, ampak so nametane v vse smeri, pa še širše postajajo. V višinah pa je bilo tudi vse več snega, ki je razpoke zakrival. Čas je bil, da se naveževa. Na sumljivih mestih sem otipaval sneg s cepinom, da bi odkril zakrite razpoke. Skupinice, ki sva jih opazovala preje z morene, so bile že daleč pred nama. Na dolgem ledeniku sva pa opazila pike, ki so se že vračale. Poznalo se je, da je zavetišče na Lobii alti tri ure bližje vrhu. Torej imava krepko zamudo.

Iz jasnega neba je neusmiljeno pripekalo sonce. Prav privoščila bi ga kopalcem ob plažah na morju, saj ga je bilo prav malo v deževnem poletju. Na debelo se maževa s kremo in vedno huje se vdirava. Iz gazi je razvidno, da so najini »predhodniki« pred poldrugo uro še čisto spodobno hodili, ugrezali so se največ do gležnjev. Vrh je bil še zelo daleč, pravzaprav pa ga je zakrival pred njim stoječi Cornobianco, 3434 m. Mestoma sva prav s težavo pulila noge iz snežne kaše. K sreči je na strmem rebro sneg trši. Začela se je spuščati megla, zakrila vrhove in zgornji del ledenika. Na srečo se je le malce odgrnila in končno sva zagledala vrh Adamello (3554 m). Ima obliko poševne prizme s strmo odsekano desno stranico. Pred nama je še kakšna ura oranja po snegu — nato pa še kakih 200 metrov vzpona po skalovju vzhodne »stene« in vršno snežišče. Prijatelj ugotavlja, da je premislil in pregnetel že dovolj snega, pa še glava ga boli. Počakal bo tu. Poženem se po gazi v meglo. Z višino postaja sneg manj težaven. Po skalovju naglo napredujem, oprimki v gnajsu so trdni. Še položno snežišče in na vrhu sem. Prijatelju v megli spodaj pozvonim z zvoncem na trinožnem ogrodju.

Megla se malce razkadi. Na severu se grezi mogočna globoka severna stena. V vznožju so ostanki razbitih ledenikov in zeleni očesi dveh jezer. Zahodno in južno obzorje zastirajo težki grozeči oblaki. Že drobi sodra. Zato hitro par posnetkov in urno nazaj. V metežu sodre in snega dosežem prijatelja, ki ga je že pričelo mraziti. Kmalu nama je pošteno vroče. Nesramno se nama vdira, zaradi meteža morava biti oblečena. Pa tudi v kako skrito razpoko zdrkniti ne bi bilo priporočljivo v sami srajci. Preje oddaljeno mrmljanje in grmenje se je približalo. Zdajci rezko počí, kot bi stopil na mino, da kar poskočiva. Na vso moč se prične vsipati sneg in sodra. Zasipava nama sicer globoko gaz, da nanovo, še huje »mesiva« kot pri vzponu. Nevihta se razbesni. Grmi rezko,

predvsem zato, da se otrok lahko v miru in v zadostni meri hrani z ogljikovimi hidrati, s tekočino in nadomesti tudi sol, ki jo izloča z znojenjem.

Do višine 2000 zdrav organizem skoraj ne občuti atmosferske razlike. Nad 2000 m pa se že čuti pomanjkanje kisika. To ne pomeni, da mladostnik ne sme nad to višino, treba pa je paziti, da ga manj obremenimo, da ga ne »preutrujamo«, kajti meje pomanjkanja kisika so postavljene v muskulaturi, ne v srčni mišici. So med otroki izjeme: Nekateri že pred puberteto pridejo do 4000 m, ne da bi škodilo njihovemu zdravju. Bilo bi pa napak, če bi posploševali. Obremenitev naj bo tako odmerjena, da ji je otrok kos z veseljem, z doživetjem, »igraje«, ne pa s skrajnim naporom, ki otrokom utegne fizično in psihično škodovati.

Tudi mraza v gorah ne smemo podcenjevati. Mlad organizem ima manjšo toplotno kapaciteto in ne razpolaga z energetskimi rezervami odraslega.

Za otroško in mladinsko planinstvo naj veljajo naslednje medicinske preverjene ugotovitve:

Telesne obremenitve je treba prilagoditi mlademu organizmu glede na razvojno in zrelostno stopnjo.

Gospodarjenje s telesno toploto in presnovna situacija terjata posebno skrbno opremo, izdatno oskrbo z energijo, tekočino in sladkorjem.

Nevarnosti za mlade planince ne oškodujejo najprej notranjih organov (srce, pljuča in presnovne organe), ker prej napadejo ogrodni in gibalni telesni aparat. Zato naj mladi planinec ne nosi težkega oprtnika — posebno navzdol ne! —, kajti ta ogroža mišičje in gležnje in jih lahko tudi trajno poškoduje.

kot bi naju sovražnik zasipaval s šrapneli. Za nameček pričneta brneta in prasketati še cepina, iz okel na gosto švigajo plamenčki — kot v TV nadaljevanki o Nikoli Tesli. Nič kaj varno se ne počutiva. Bliskom neposredno sledijo rezki treski — se pravi, da »sva v središču dogajanja«. Tolaživa se z navedbami v priročnikih »Nevarnosti v gorah«, da so razelektritve in odvajanja atmosferske elektrike ob nevihti na ledeniku ali snežišču ugodnejše kot v skalovju.

Nisva si na jasnem, za kakšno ugodnost naj bi pravzaprav šlo. V silovitem meteu sva prišla na nižji, preje nezasneženi del ledenika. Sledov najinih predhodnikov je bilo s tem konec. Sestopava po ledeniku, kar pa se čez kakšne pol ure izkaže kot napačno. Znašla sva se v območju ledeniških razpok. Nekaj časa sva se še prebijala po ledenem labirintu, toda razpoke so bile vedno številnejše, širše in globlje. Spoznava, da je nevarno tiščati dalje. Za bivak nisva bila najbolje pripravljena. Povrhu tega sva bila navzlic anoraku in pelerini že do kože premočena. Zato se naglo obrneva nazaj. Ker je orientacija čisto nemogoča, skleneva poiskati gaz in se po njej povzpeta do zavetišča na Lobii alta. V tem začne nevihta pojemati, megle se spet cefrajo in zdajci ugledava skozi veliko okno v meglenem zastoru desno pod seboj na gladkem granitnem bolvanu veliko markacijo. Naglo jo ubereva v tisto smer. Snežiti, kot bi odrezal, preneha, veter, ki je naglo privršal, raztrga megle in kmalu zahajajoče sonce s svojo zarjo zalije sveže zasneženi ledenik. Izkaže se, da sva napravila zelo prav, ko sva se preje naglo izmotala nazaj iz razpok. Najini sledovi so držali naravnost v »zmajevo žrelo«, kjer se zgoraj položni ledenik prevesi v leden skok, poln režečih razpok.

Sedaj sva brez težav prečkala ledenik in dosegla stransko grobljo. Mračilo se je, ko sva se spuščala v kotlinico z jezercem. Na kratkem vzponu pred kočjo sva čutila v nogah, da je za nama trinajsturna naporna ledeniška tura.

Naslednje jutro naju je ob sestopu ponovno spremljal sneg, nižje doli pa dež. Stroj najinega konjiča je bil tudi spričo nemarne mokrote malce nahoden, kar »kihal« je pri prvih vžigih. Pod marelo sva si na kratko ogledala veličastni slap nad cesto ob vnožju Presanelle. V lepem letoviškem kraju Madona di Campiglio sva si pasla oči po izložbah športnih trgovin. Nato spet navzgor čez sedlo v naslednjo dolino na levo proti Passotonale. V Vermigliu sva zapustila glavno cesto in poiskala odcep proti Stavelu. V načrtu sva imela vzpon na Presanello (3556 m). Prijazni oskrbnik na zavetišču Mandron nama je prejšnji večer svetoval dostop s severa, ki je menda ugodnejši in krajši, zlasti pri sestopu. Po njegovem navodilu sem zavil na ozko makadamsko, izprva še kar spodobno cesto. Za znamenje »zaprto za vsa vozila« mi ni bilo mar. Pot se je izkazala za pravo mišjo past. Postajala je vedno ožja, na nekaterih malo razširjenih ovinkih je stalo parkirano vozilo. Mestoma je bila na obeh straneh zarasla z grmovjem in ščavjem. Tudi vzpon ponekod ni bil majhen. Najbolj pa so bili problematični ostri ovinki in potrebno je bilo manevrirati nad globoko prepadnimi škarpami. Za nameček je ponovno deževalo in na zglajenih kolesnicah v kamnu (bržkone še od

To naj si zapomnijo častihlepni starši in vzgojitelji. Napačno ravnanje lahko otroka tudi psihično »prizadene« (poškoduje), saj utegne sprožiti »protestno reakcijo«, to je nepremagljiv odpor mladega človeka: »V planine pa ne več!«

Planinstvo za mladino mora biti »dozirano« tako, da jo vzgaja k zdržljivosti in vztrajnosti, da mladino mika s svojim »submaksimalnim« obsegom individualnega obremenjevanja. Tako ravnanje utegne mlademu človeku planinstvo priljubiti za vse življenje. Ali še bolj na kratko: Pametno uvažanje v planinstvo mladini ne more škodovati, narobe, ta »šport v prostem času« človeku lahko vse življenje pomeni vir zdravja, veselja in samozavesti. Pametno ravnanje? Pamet je boljša kot žamet, kar naj bi v tem primeru pomenilo: Nikar pretiravati! Ne terjati od mladega organizma preveč! Ne razvajati otrok in ne terjati od njih preveč samozataje in odpovedi!

T. O.

NERAZUMLJIVI ALPINIZEM

Odveč bi bilo misliti, da danes ni več ljudi, ki alpinizmu odrekajo smisel, da so še ljudje, ki si tudi ne prizadevajo, da bi razumeli to človeško aktivnost, ki zajema vedno bolj vse kontinente in je — hočeš nočeš — del človeške kulture in moderne misli.

Dr. Karl Greitbauer gotovo ni prvi, ki ima namen odpreti ljudem oči in jim pomagati, da bi alpinizem razumeli v luči moderne psihologije, a gotovo je eden, če ne edini, ki je zelo vztrajen, metodičen, znanstven. Prizadevno se že več kot 20 let posveča stvari kot psiholog in analitik. Že večkrat smo navedli njegovo standardno delo »Alpinistična osebnost« (podoba, lik) 1956, letos pa je izdal manj zajetno delo (95 strani) »Planinstvo, ki ga ne razumemo« (Nerazumljivi alpinizem) pri univerzitetni založbi Wilhelm Braumüller na Dunaju. Greitbauer je sklenil krog svoje vednosti o alpinistični psihologiji,

topovskih koles — na fortinih je bila topniška postojanka od Napoleonovih časov dalje) so podrsavala kolesa. Čeprav je bilo kar hladno in sva imela odprti okni, da se ni rosilo, me je tista vožnja sila ogrela. Nekje je bil del cestišča na razdalji dveh metrov udrta. Ustavil sem in si zadevo ogledal. Precej kočljivo — nekoliko je spominjalo na scene iz filma »Plačilo za strah«. Da bi ritensko peljal več kilometrov, je bilo skoraj nemogoče. Sklenila sva, da se bom jaz na (spodnji) zunanji strani napravil »lahkega«, Tone na notranjem sedežu pa »težkega« in sem pognal... Končno se je strmina polegla in pot malo razširila. Sedem kilometrov dolgi odcep precej visoke »težavnostne stopnje« je bil za nama. Na nekakšnem »žepnem parkirišču« na fortinih je bilo že nekaj vozil džip, fiat 500, mini moris. Voznik slednjega me je malce začudeno vprašal: »Come avete successo con questo Record?« (Kako ste uspeli z rekordom?) — »V prvi prestavi!« — sem mu »brihtno« odgovoril. Ker je bilo že čez poldne in že od jutra nisva nič poštenega pojedla, sva se spravila na kuhanje pod mareljo. Dobro podprta sva nato lagodno z dežniki zakoračila v meglo. Skoraj eno uro naju je z minimalnim vzponom vodila mulatiera — očitno ostanek iz I. svetovne vojne. Tudi dva predora sta bila vmes in je bilo treba prižgati žepno svetilko. Končno se je pričel bolj strm vzpon po skaloviti in z lepimi macesni poraščeni strmini. V globini na levi se je od časa do časa izpod meglenega zastora pokazal spodnji del raztreskanega ledenika. Čmokala sva po blatni stezi nad gozdno mejo. Iz goste megle se je prikazalo zavetišče — odnosno kar lep planinski dom rifugio Denza (2298 m) z obvezno trobojnico, ki je mokra opletala in pokala v dežju in vetru. V jedilnici je bilo le nekaj starejših planincev, ki so skoraj molče in z nekako pobožnostjo zobali iz svojih aluminijastih škatel in zdolgočaseno buljili v meglo in dež. Pa je kmalu privreščala vesela družčina — mešani pevski zbor iz Vermiglija. Do poznih večernih ur smo uživali ob res kvalitetno ubranem petju trentskih hribovskih pesmi. Kazalo je zjutraj, da bova sama rinila naprej. Pa so se potem okorajili tudi pevci in kmalu nama je sledila kolona. Steza je držala strmo na velikansko ledeniško moreno. Potem se je megla kmalu umaknila, mi pa smo ubirali pot navzgor na sedlo Čerčen (3045 m). Pri kratkem počitku za malico so pevci ponovno ubrali nekaj pesmi, tudi midva sva na vsak način morala potegniti iz trebušaste kiantarice in nato zboru pomagala s »fušanjem počez«. Ne vem, če je to kaj vplivalo na vreme — vsekakor pa se je ponovno hudo poslabšalo. Megle so tiščale navzdol. Težki črni oblaki so pritiskali s severozahoda in odrekli smo se vrhu. V normalnih razmerah bi potrebovali še kaki dve uri. V megli in viharju bi bila orientacija na neznanem ledeniku preveč težka. Da je bila odločitev pravilna, se je izkazalo, še preden smo se vrnili v kočjo: dež na dež. Zato sva paradirala z marelami nazaj do »fortinov«. Pot z avtom v dolino se nama je zdela precej lažja. Ker je bilo časa na pretek, sva se potegnili do prelaza Tonale. Pusto so samevala obsežna travnata pobočja v mračnem in deževnem popoldnevu. Kako drugačna mora biti podoba v sončnem zimskem dnevu, ko je v pogonu vrsta dolgih smučarskih vlečnic. Ogledala sva si kostnico padlih v I. svetovni vojni. Med drugim sva našla ploščo v spomin »neznanim

zato bodo po delu radi posegli vsi, ki so delu iz leta 1956 prikimali ali ga odklanjali: Greitbauer ima pred očmi »javnost«, ki obsoja alpinizem zaradi tveganja, staro generacijo, ki mlade ne more dohajati, psihiatre, ki bi radi iz plezalne resnice naredili »nehoteni«, podzavestni samomor, psihologe, ki stvari niso kos kakar žaba orehu, »bit in nič« eksistencialistov, »več kot šport« (zaradi mejnih situacij). Gre za moderno vrednotenje modernega alpinizma. Greitbauer se dotika tudi subjektivne nevarnosti, problema strahu, psihične indispozicije in nezadostnosti (insuficiencie). Ali je res: »Kdor psihično odpove, je v stenah oplel?«

Vsekakor je Greitbauerjevo odpiranje okna v »duhovne dimenzije« alpinizma dragoceno, kajti človeško bitje je navajeno, da si za vsako svoje početje iznajde teoretični temelj, ki mu pogloblja ali povišuje življenjski smisel. Bilo bi zelo kratkovidno, če bi kdo rekel: »To nas nič ne briga. Mi lezemo pa — basta!« Sicer pa število alpinistov pri nas zelo raste in to so večji del mladi, razboriti, zelo sposobni ljudje. Psihika alpinizma je že zato vredna proučevanja in razlage.

Znameniti Ludwig Purtscheller (Nemci sami priznavajo, da je šele 80 let po našem Staniču dosegel Staničevo alpinistično miselnost!) je zapisal: »Alpinizem nam lahko da več kot vsa modrost: Zdravje in radoživost, moč in telesno prerojenje, ljubezen do narave in človeštva, vztrajnost in duševno moč v boju s težavami.«

Pravijo, da je alpinizem nečimrn šport, izraz nevarnega slavohepleja, zgolj igranje z življenjem. Rad bi imel koga od teh nasprotnikov-obrekovalcev visoko v gorah, da bi sam dojel, zakaj je ta šport nastal, zakaj je do alpinizma na svetu prišlo.

T. O.

junakom Avstrijcem«, ki jih je pred nekaj leti ledenik Lobia prinesel na svetlo iz svojega hladilnika. Na sestopu v dolino sva zavila na stransko pot in si v zavetju košatih smrek skuhala večerjo. Sicer imeniten tek nama je kvarilo okolje, ozaljšano precej podobno kot npr. obcestni pas naše »Dolenjke«.

V čudovitem macesnovem gozdu sva »prekoračila« mejo nacionalnega parka Gran Zebbru. Vožnjo sva končala v prijazni vasici Peio (1500 m), pod katero so kar imenitne toplice in izvir znane mineralne »acqua Peio«. Kraj pa je tudi imeniten smučarski center s sistemom vlečnic in sedežnic do višine 2600 metrov. V gradnji pa je še sedežnica na greben Cime Taria 3300 metrov visoko. Prijetno in komfortno prenočišče sva našla v hotelčku sredi vasi. Ko sva naslednje jutro po obilnem zajtrku plačevala račun, sva bila prijetno presenečena nad ugotovitvijo, da je vse skupaj znatno ceneje kot pri nas. Ker je še vedno deževalo, meja novega snega pa je segala do roba vasi, nama ni preostalo drugega, kot da se počasi odpraviva domov. Med pospravljanjem in pisanjem razglednic, pa so se nepričakovano pričeli cefrati oblaki in sonce je tako ljubko obsijalo strmine, da sva nemudoma ponovno natlačila nahrbtnike. Skoraj sama sva se potegnili s sedežnico na Tarlento (2033 m). Prepozna pa sva bila za zadnji odsek — (še štiristo višinskih metrov) — sedežnice, ki jo v tem posezonskem času poženejo le zjutraj, ko potegnejo delavce na izgradnjo gornje etape. Nisva se smela kaj dosti obirati. S hojo sva pričela ob pol enajstih. Najin cilj je bil namreč

Monte Vioz (3644 m)

Do zavetišča 109 metrov pod vrhom naju je čakalo nad 1500 višinskih metrov. Vreme, ki je sprva dobro kazalo, se je začelo ponovno kisati. Prtila sva po deloma prav strmi, kot regionalna cesta široki smučarski pisti in v slabi uri dosegla končno postajo sedežnice. Kmalu zatem zavije sicer markirana a skromna stezica v drnasto strmino. Ugibava, kje teče višje v granitnem kar strmem grebenu, ki je zasnežen. Ko pa se stezica prekobali čez sleme v vzhodni blok, se nenadno razširi v lepo mulatiero. Ustaviva se šele po skoraj treh urah hoje, ko sva pustila pod seboj že nad tisoč višinskih metrov. Vreme pa se je pričelo resno kaziti. Namesto veličastnega razgleda, ki sva si ga obetala, so naju pričakale snežinke. Snega od prejšnjih dni je bilo vedno več in za nekim ovinkom naju namesto široke mulatiere pričaka v skoraj navpični steni le strmo zasnežena polička. Brez obiranja potegnem iz nahrbtnika vrv. Lepo varovan napredujem po zasneženi polički hitreje, kot je kazalo. Višje gori, ko se steza prekobali na zahodni bok grebena, je manj snega in za dobro voljo se skozi snežinke in tanko plast megle prične svetlikati sonce. Ko veter za hip odpihne meglo, zagledava navidez prav blizu nad seboj vihrajočo italijansko trobojnico. Ni vrag, saj mora biti koča ob njej. Vendar se zadnji del poti kar zavleče. Stari sneg pod plastjo novega pa je prav trd,

ŠE EN FANTASTIČEN VZPON

Alpinistične revije poročajo o vedno novih neverjetno drznih in skrajno težavnih vzponih, ki so vsi zunaj doslej normiranih stopenj. O Ghirardiniju, ki je sam v eni zimi preplezal »tri največje problem v Alpah«, smo že pisali. Zdaj se je v »Alpinismusu« 1978/5 pojavil še en Italijan — Renato Casarotto, ki je v 17 dneh sam prvi preplezal 1700 m visoko severno steno v Huascaranu (Cordillera Blanca). S steno se je daljal od 5. do 21. junija 1977, torej 16 dni, ves čas premagoval kombiniran svet (kopna skala, sneg, led), težavnost od V+ do VI+. Zabil je 150 klinov, od katerih jih je v steni ostalo samo 8. Casarotto je izjavil: »Praktično sem vso steno preplezal trikrat ali štirikrat, nekatere odstavke sem moral ponoviti še večkrat« (zaradi izbijanja klinov in transporta). R. Casarotto se je rodil 15. 5. 1948 v Vicenzi, po poklicu je bolničar, plezati je začel pri 20 letih. Mimogrede je takoj ponovil Punta Tissi (severozahodno steno), Punta Civetta — severozahodna stena (1. zimska ponovitev) in vrsto skrajno težkih prvenstvenih npr. v zahodni steni Cima della Busazza (VI+), 1976.

Casarotto pripoveduje, da je tabor pod Huascaranom poznal še iz leta 1975 in 1976, ko so zdelali južno steno Huandoya. »Iz Huandoya sem si ogledoval Huascarano, severno steno, odkoder je leta 1970 prišla grozovita smrt češki ekspediciji, od katere doslej niso našli najmanjšega sledu. Severno steno so že leta 1968 naskočili Francozi, vendar so morali iz stene na desno, da so prišli na vrh. Leta 1976 je bil vzhodnemu grebenu plaz usoden za »veverice« (scoiattoli) iz Cortine. Greben je preplezala ameriška ekspedicija.« Smeri sredi severne stene Huascarana je po Casarottovem mnenju varna pred plazovi. Z njim je bila žena Goretta, nosač Cesare in Maria, ki naj bi delala družbo Goretta v taboru pod steno.

da že misliva na dereze. Za opravičilo nama je izgovor, da bi se nov sneg nabiral v cokle. Končno se strmina ublaži in iz megle se srebrno zablešči aluminijasta obloga zavetišča.

Sva edina gosta in mlada oskrbnika — brat in sestra — naju prav prijazno sprejmeta. Ko poveva, da sva Jugoslovana, sta kar malo začudena. Pravita, da sva prva v tem zavetišču, zato naju »počastita« z »vodko wyborovo«. Tone se brž revanžira z domačo slivovko, ki obema zapre sapo. Takoj zakurita, kurjave ne manjka, za oskrbo služi tovarna žičnica. Ko prijatelj izda, da sem zdravnik, me poprosita za majhno pomoč. Prekontroliramo zalogo zdravil in sanitetnega materiala in izločimo, kar je zastarelo. Po obveznem »čajčku in juhici« planeva venkaj, kajti megla se je razkadila. Sonce slepi z jarko svetlobo nad meglenim morjem pod nami. Iz njega štrlijo vrhovi grebena od Vioza proti San Mateu. Desno pod grebenom se vidijo ledeni valovi ledenika Forno, za kočo pa slepeči kopasti vrh Vioza. Ker sva že v copatah in napol »v civilu«, naju žal ne zapelje, da bi že danes stopila na vrh. V pričakovanju lepega vremena naslednji dan kujeva načrte za prečenje grebena na Mont Cevedale. Pod zavetiščem je cerkva oziroma kapelica v spomin padlim v I. svetovni vojni. Po žigu sodeč (in v resnici) naj bi bila najvišje ležeča v Evropi. Enako se sicer hvalijo na Monte Rosi s kapelico pri rifugiu Gnifetti. Zavetišče je bilo pred nekaj leti obnovljeno, pravzaprav nanovo postavljeno. Je res udobno in zgledno čisto. Na zunaj dela pravzaprav vtis velikega bivaka. Oskrbnik pove, da ima veliko obiska. Zlasti prihajajo gor številni turisti, ki letujejo v Peiu. V normalnih razmerah je steza kopna skoraj do koče (v poletju). Predvsem pa zavetišče obiskujejo alpinisti, ko prečijo sedemnajst vrhov od Punta San Mateo do Monte Cevedale. O obiskovalcih z germanskega severa se ne izražata preveč pohvalno. Menda so zelo skopi, vse s seboj v konzervah vlačijo. Midva sicer nisva bila dosti boljša. Vendar je ta pripomba vplivala (morda sva tudi nasledla) na najina domoljubna čustva pa sva zato naročila imenitno večerjo, vključno s solato in kompotom pa še liter črnine povrhu, naslednji dan pred odhodom pa sva še odrinila čisto spodobno napitnino. »Naj vidita, kakšni smo Jugoslovani, če sva že kot prva predstavnika tukaj!« Navsezadnje sva bila pa res »nobel«, sama v »vikendu« s »služinčadjo iz inozemstva«.

Še pred polnočjo je zaškripala koča v silnem viharju in snežilo je kot v najhušji zimi. Na srečo je metež še pred zoro ponehal skupaj z vetrom, le megla je žal obležala. Tako sva v gosti megli po neprestrmi snežni vesini tipala na vrh Vioza (3644 m) in previdno še malo po grebenu. Upanje, da se bo zjasnilo, se je izjalovilo. Nasprotno, megla se je tako zgostila, da sva morala s cepinom ugotavljati, kaj je sneg in kaj zrak. Žal nama je bilo za nameravano prečenje ali vsaj imeniten razgled z vrha. Po stopinjah sva tipala nazaj in se poslovila od prijaznega para. Nekje pod tri tisoč metri sva se izmotala iz megle. Na nekem ovinku poti tik pred Dente di Vioz naju je zamikalo po svoje in zapustila sva mulatiero. Po strmini zahodnega boka sva se spustila v gru-

7. junija so bile priprave končane, njegov nahrbtnik je bil težak 40 kg. V načrtu je imel vsak večer pogovor z ženo Goretto. 8. in 9. junija je snežilo. 9. junija je naletel na primrznjeno plezalsko opremo. Je bila češka? Kdo bi vedel! 10., 11. in 12. junija je plezal in se držal bolj levo. Vsak dan je snežilo od 10. ure naprej. 12. junija mu je Goretta sporočila, da so neznanci hoteli ukrasti bazni tabor. 13. junija je naletel na zelo težko zajedo. Skala je bila krušljiva, dvakrat je »padel v vrv« (ga je vrv ujela). Premagal (ukanil) je 4 m visok previs (z »lasom«) in prišel v velik amfiteater severne stene. Lepo je videl greben cortinskih »veveric«, tam sta prijatelja Demenego in Valleferro našla smrt v plazju. 14. junija ni dobil zveze z ženo. 15. junija so v tabor pod steno prišli Francozi (Réné Desmanson). Tiste dni je plezal same težke stvari. Več raztežajev je plezal po večkrat — zaradi prtljage. Roke je imel vse razsekane, zelo ga je bolelo. Od 18. do 21. junija ni skoraj nič jedel, ker ni imel kaj. Zato je pohitel. 20. junija je zaslišal angleško navezo na zahodnem grebenu, videti jih ni mogel. »21. junija sem končno stopil na vrh!«

Pri sestopu je še enkrat bivakiral. »22. junija sem naletel na šotor, ki mi ga je postavil Cesare. 23. junija sem bil končno pri Goretto, stena mi je vzela 10 kg telesne teže in bil sem skoraj slep.«

T. O.

PRIVATNI TREKKING, PRAV ALI NE?

V »Alpinismusu« 3/78 in 6/78 se je eden od »trekkerjev« javno pritožil čez razmere, ki jih je opazil in katerih žrtev je delno bil. Ugotavlja, da v Kathmanduju rastejo agencije

ščnato dolino pod seboj. Mestoma je bilo nekaj lahke plezarije, večidel pa sva se spuščala po travnati strmini in rožljala skupaj s pošiljkami granitnih plošč po meliščih. Na Tarlenti sva morala malo počakati, da so pognali žičnico. Na očitno vprašanje po telefonu s spodnje postaje, kdo za vraga kali mir, je bil odgovor: »Quelli due di ieri!« (Tista dva od včeraj). Opoldne sva se v Peiu vkrcala v najino vozilo. Kmalu je ponovno rosilo, čez čas pa se je sprevrglo v solidno nalivanje. Že blizu doma pa sva prišla v silovito nevihto, ki je za pol ure ustavila promet na avtocesti.

TIHI KUSTOS ČAVNA

Ob 75-letnici Ajdovsko-vipavske podružnice SPD

CIRIL ZUPANC

Precej ljudi je bilo tisto julijsko nedeljo letošnjega poletja na Čavnu. Skupina ajdovskih planincev in planink je pod strokovnim vodstvom gradbenega tehnika Remškarja s prostovoljnim delom gradila prizidek in urejala okolje, vsaj sto nedeljskih izletnikov pa je bilo po jasah in ob grmičevju pod kočo posejanih daleč tja proti Kuclju. Moja žena je s prijateljico Vero odšla proti Avški gmajni za Kucljem, pogledat za borovnicami, sam sem se pa obrnil k delovni planinski skupini. Pridno delajo. Če jim vreme ne bo preveč nagajalo, bodo s prizidkom končali do 10. septembra, ko bomo tu praznovali biserni jubilej Ajdovsko-vipavske podružnice SPD in Dan primorskih planincev. Na klopi pred kočo sedi starejši mož, ves tršat, radoživega pogleda, s popotno palico med koleni. Prisedem, da bi se kaj pomenil z njim. Kmalu se nama pridruži znanec iz Ajdovščine, tovariš Franc, znani drugi bas moškega pevskega zbora »Srečko Kosovel«. Njegova žena Albina kuha tej delovni skupini planincev in ta očanec je njegov tast. Skupaj so se pripeljali na Čaven. Ne le tokrat, pač pa to poletje že večkrat, saj se delovne sobote in nedelje že nekaj časa vrstijo.

Naj uganem, koliko je njegov tast Jože Rebek star, mi reče Franc. Krepko sem se zmotil. 22. novembra letos bo mož stopil že v 92. leto, pa sem menil, da mu še kako leto manjka do 80. Potem sam pove, da se je že leta 1909 vpisal za člana v Ajdovsko-vipavsko podružnico SPD. Skupaj z njim se je tedaj vpisal tudi zidarski mojster Venceslav Lozar iz Lokavca. Takrat je bilo v Lokavcu in Ajdovščini tudi posebno kolesarsko

(Trekking — Agencies), ki po mili volji opravljajo svoje delo s cenami od 10 do 50 dolarjev na dan za osebo in obljublajo vse, celo lepo vreme. W. Makoben iz Hamburga — to je ime javnega tožnika — se je prijavil Pasangu Davi, zelo znanemu Šerpi. Ta svojih klientov ni prišel niti pogledat, poslal je svojega sodelavca, ki se je pri vsaki stvari slabo izkazal, tudi pri glavni, kajti trekkinga »okoli Annapurne« sploh še ni bil prehodil (traja 5 dni). Nosači so bili nagnjeni k pijači, višine niso prenašali, opreme, ki so jo zagotovili, ni bilo. Zadrge na šotorih so bile pokvarjene, kar ni majhna pomanjkljivost, saj je skupina večkrat prenočevala na višini 4500 m. Makoben se je pismeno pritožil — naivnež — celo na ministrstvo za turizem. Razumljivo, da mu minister ni odgovoril. Makoben privatne trekkerske agencije obtožuje, da se igrajo z življenjem svojih strank! Predlaga, da naj se zainteresenti (privatniki in razne planinske organizacije) po svetu povežejo med seboj in objavijo »črne liste« neodgovornih mešetarjev in zato — goljufov. Država Nepal ne bo storila ničesar! Ali pa — pustimo Nepal pri miru, naj skrbi le za šerpe in nosače, za vse drugo naj poskrbi evropski organizator! Ali še bolje: Zakaj ne bi katerakoli evropska planinska organizacija, ki se je že izkazala s svojim delom, imela tudi pravico organizirati potovanje v Himalajo in v druge visoke gore? Nekateri se boje za romantiko Nepala. Makoben pravi: Nepal privoščim, da se razvije, ne pa, da ostane tak, kot je, tudi kar se tiče družbene ureditve in štandarda. Razvoj, napredek ima seveda tudi senčne strani — to kaže razviti svet — vendar nikomur ne pride na misel, da bi se odrekel stvarjem, ki človeku lepšajo ali lajšajo življenje.

društvo. Rebek in Lozar sta bila tudi tu včlanjena. Mož je čil in zdrav, rad se spominja dogodkov iz svoje mladosti. Tako je tudi povedal, da je bil 26. 7. 1908 prvič na Kuclju. Z njim je bila njegova žena Jožefa Černigoj, njeni prijateljici Pavla in Zofka Podgornik, njegov prijatelj in sovaščan iz Gojač Franc Černigoj. Takrat je bila Avška gmajna, ki je takoj za Kucjem, vse tja do Selovca, še prava pastirska planšarija. Tri mesece čez poletje se je tu pasla goveja živina iz vasi Vrtovina, Stomaža, Lokavca in Slokarjev. Od nadučitelja Edmunda Čibeja je zvedel, da je občina Avče pri Kanalu ob Soči nekoč imela veliko gozdno parcelo v Trnovskem gozdu. Da bi državni gozdni erar zaokrožil svojo posest, so se z občino Avče dogovorili o zamenjavi. Tedaj so Avčani v zameno za gozd dobili obsežne pašnike med Kucjem, Čavnom in Selovcem. Vipavski kmetje, ki so tu pasli, so seveda morali Avčanom letno za to nekaj plačevati. Sedaj se na Avški gmajni pase le nekaj jalove goveje živine, sicer pa planino vse bolj prerasča grmovje, ponekod že tudi gozd. Katastrsko pa še vedno spada pod Avče.

Po njegovem spominu so ljudje od Slokarjev, iz Lokavca, od Stomažev in iz Vrtovina vedno radi hodili na Čaven in na Kucelj, vendar se niso imeli za planince. To »modo«, da se je treba vpisati, je prinesel nadučitelj Edmund Čibej, ki se je leta 1911 z Otlice priselil k Slokarjem. Pod njegovim vplivom se je v Lokavcu in sosednjih vaseh že kar precej ljudi vpisalo med planince.

Rebekov zet Franc je med prijetnim pogovorom tu in tam pomagal obuditi spomin na kak dogodek, ko sta z neke jase pod kočo prifrleli dve razigrani Kraševki in nama »ugrabili« očanca. Ni bilo umika, mož je moral z njima v grmovje. Tam pa čevapčiči, ražnjiči in pletenki kraške črnine. Moral je pokušati hrano in pijačo. Vesela družba mladih ljudi, tam neke od Sežane, je na vsak način hotela imeti med seboj še tega planinskega starosta. Tako so pretrgali moje zgodovinsko poizvedovanje. Potem se je pa kar kmalu pooblačilo in nad Čavnom se je stresla nevihta. Koča je bila na mah prepolna in premajhna, po večjem nalivu so se obiskovalci začeli razhajati. Z ženo in Vero smo se odpeljali čez Selovec, mimo Rijavcev v Novo Gorico. Borovnic je bilo samo toliko, da sta videli, kakšne so letošnje, spomladanska slana jih je vzela.

Ampak očanec Jože Rebek je preveč zanimiv mož, da bi se najin pogovor in sprehod v preteklost končal kar tako sredi pripovedi tam gori na Čavnu. Obiskal sem ga na domu pri Slokarjih. Ob treh popoldne sem prišel in precej previdno stopil v hišo. Ne zaradi kake renčeče kosmate mrcine, pač pa zato, da možakarja ne bi zbudil pri popoldanskem dremežu. Pa se mi v veži nasmehne njegova snaha, češ, saj je spodaj v delavnici, nekaj dela. Pokazal mi je lično stensko omarico, ki jo dela za neko žensko v Lokavcu, da bo vanjo razporedila značke, ki jih ima že kakih sto.

Lep dom imajo Rebekovi pri Slokarjih. Leta 1920 je Jože kupil to hišo, kjer je bila nekoč fužina in si uredil kolarsko-tesarsko delavnico. Sedaj po vojni sta s sinom Rudolfom tu uredila in sodobno opremila mizarsko delavnico, kjer sin mizari, oče Jože pa mu sedaj, »ko ni več tako mlad«, in je obrt že odjavil, pomaga. Kosišča in toporišča za razno kmečko orodje pa večinoma le še sam dela za vso vas in bližnjo okolico.

MAGNEZIJEV OKSID — ZA PLEZANJE

»Alpinismus« 1978/8 poroča, da so nekateri nemški plezalci začeli uporabljati magnezijo pri plezanju težkih mest. Magnezijo nosijo s seboj v najlonski vrečki, jo zdrobe in z njo naterejo prste na obeh rokah, vendar ne v kaki sedmi stopnji, že pri srednjih težavnostnih stopnjah, ki so jih že cele plezalske generacije prosto izplezale. Magnezija ne štejejo med umetna sredstva. Le kako da ne! Magnezijev oksid je higroskopičen, praktično se ne raztopi v vodi in ima 6. stopnjo trdote (po Mohsu).

Magnezija suši roke, suši tudi mokre, zamazane oprimke. Tudi znoj, ki ga izceja plezalcu strah, več ne škoduje, če ga na prstih posuši magnezija. Ker so posamezni kristalčki, iz katerih se magnezijev oksid sestoji, trši od stekla, deloma trši od kvarca, je trenje močnejše, plezalec se lažje obdrži, tako da se marsikakšno mesto »olajša« za pol, če ne za celo stopnjo.

Na skalo magnezija učinkuje najprej kot brusilni prašek, naravno hrapavost lahko za vselej zglati, posebno na dolomitu, ki ima po Mohsu trdoto 3,5 do 4.

Magnezija seveda ostane na skali — saj plezalec s seboj nima metlice ali kake druge brisalke — in zlepa ne izgine z nje. Ta prah se v vodi ne topi, ker pa je zelo droban, zapolni sleherno špranjico in razico. Morali bi ga torej izmiti in odplakniti. V steni ostanejo velike lise, pravzaprav packe, ki na daleč kažejo sleherni oprimek. Po nekaj dneh se magnezija napoji z vlago iz zraka in se s tem izčrpa. Plezalec tedaj na oprimkih najde vlažno, mastno plast, trenje se zato precej zmanjša, za plezalca, ki s seboj nima magnezije, se težavnost poveča. Da se to popravi, je treba še več magnezije, ki se spet napije vlage — hudičev krog, ki pravzaprav plezanje onemogoči.

Pretravanje? Izmišljotina, babbav? V Angliji in ZDA so te izkušnje že zbrali. Plezalci

Jože Rebek, tihi kustos Čavna (drugi z leve zadaj)

Izučil se je bil kolarske in tesarske obrti. Posebej se je specializiral za izdelovanje vodnih koles in za tesarska dela pri postavljanju in gradnji motornih žag in mlinov. Med vojnama je sodeloval pri gradnji velikih mlinov celo v Furlaniji. Leta 1915 je bil poslan v Ljubljano na posebno vojaško zdravniško komisijo. Tam ga niso potrdili k vojakom, pač pa so ga mobilizirali kot tesarja. Delal je pri gradnji nove topilnice pod Kočno pri Jesenicah, od koder se je vrnil šele poleti 1918. No, to le mimogrede o njegovi obrti. Nas pa zanima njegovo planinsko delovanje.

Leta 1909 ali 1910 so ajdovski planinci na Zelenem robu v Trnovskem gozdu postavili razgledno ploščad, s katere je bilo moč lepo videti na Vojskarsko planoto, na verigo vrhov nad Baško grapo, na tolminske gore in v divjo romantično grapo Trebuše. To

si že žele, da bi ne stali pod smermi, ki so markirane in onesnažene z belimi madeži. Nekateri pravijo, naj bi magnezijo uporabili tam, kjer se brez nje ne more priti naprej. Kdor tako pravi, ne ve, zakaj prav za prav pri plezanju gre: Smer ne sme biti markirana! Ne glede na to se možnost vzpona ravna po zmožnosti. Obračajmo zadevo kakorkoli — magnezije ne uvrščajmo med plezalske potrebščine, niti v plezalnih vrtcih niti v smereh, ki so postale modne in zato zelo obiskane. Po »Alpinismusu« 1978/8.

T. O.

Opomba: V PV 1979/2 bo tržiški alpinist Tomazin pisal, kako je s to stvarjo v ZDA.

365 SMUČARSKIH DNI NA LETO

Kje neki, če ne v Švici. V Graubündenu so se odločili, da bodo uredili največji prostor za poletno smučanje (smuk in tek) in sicer na ledeniku Vorab nad Crap Sogn Gion (2200 m). Ledenik Vorab ima 180 ha primerne površine in lahko sprejme 2200 smučarjev, ne da bi prišlo do gneče. Novo smuško torišče bodo imenovali kar »Vorab 3000 m«. V Švici so v Saas-Fee zgradili še eno gondolsko žičnico Spielboden — Längfluh, 938 m dolgo, do višine 3000 m. Zmogljivost: 1000 oseb na uro v obe smeri.

V Avstriji pa so ustregli organiziranim planincem s popustom na železnici in to na vseh progah ÖBB (Avstrijske zvezne železnice). Planinec, ki potuje nad 71 km daleč, ima 25 % popusta, če se izkaže s potrdilom ÖAV.

T. O.

razgledno ploščad je kot planinec že delal naš tesar Jože. Nekaj jelk so podrli za Zelenim robom, deske in plohe pa so pripeljali do Anine koče in jih od tam znosili do sem. Anina koča je že proti koncu prejšnjega stoletja stala kakih 200 m severno od sedanje gozdarske koče pri Smrekovi dragi. Imenovana je bila po neki dvorni dunajski dami in je bila namenjena lovcem na dunajskem dvoru. Med vojnama je propadla in po njej ni več sledu, le ime je še ostalo. Lov v Trnovskem gozdu je bil od nekdaj zelo zanimiv. Na robu gozdov, kjer stoje vasi, ob njih pa pašniki in senožeti, je srnjad, v notranjosti gozda so jeleni, večkrat se čez Javornike priklata medved in volk. Jože se spominja, da je pred kakimi 15 leti večji medved na Avški gmajni ugonobil mlado kravo in dva junčka. Odklatil se je na Banjško planoto, kjer je tudi ubil eno kravo. Nekaj let kasneje so lovci LD »Kozje stene«, Predmeja-Otlica, ustrelili medveda. Lani je neki lovec iz Nove Gorice tudi ustrelil medveda pri Trnovem. Leta 1967 je bil v Jakuževi dolini za Otlico ustreljen volk in čez kakih 5 let približno na istem kraju še en volk.

Vendar, vrnimo se k planinstvu. Leta 1913 so podjetni ajdovski planinci postavili pri izviru Hublja večji plesni oder, ki so ga nameravali uporabljati za svoje planinske prireditve v naravi. Tu so potem priredili eno ali dve gozdni veselici, ko je to družabno delo zatrla vojna. Tudi pri postavitvi tega odra se je izkazal tesar Jože. Avstrijska vojska je leta 1916 iz Hublja napeljala vodovod po ceveh na Predmejo in skozi Trnovski gozd do Trnovskega in Lokeve. Tedaj so vojaki za svoje potrebe porabili tisti oder.

V letih italijanske okupacije društvo ni moglo delovati. Jože se iz tega obdobja zelo dobro spominja bratov Antona in Štefana Bavčerja iz Ajdovščine. Bila sta napredna Slovenca in navdušena planinca. Sama sta veliko hodila v gore in številne tovariše vodila s seboj. Starejši planinci so se družili z njima, mlajši pa so bili v skupini »Sinja zarja«. Pravo planinsko življenje tudi tu v tem času ni zamrlo.

Že septembra 1945 so ajdovski planinci obnovili delo svojega društva. Naslednje leto so se že dogovarjali z gozdarji o najemu večjega prostora v gozdarski koči na Čavnu za planinsko zavetišče. Spet je tesar Jože pomagal pri urejanju tega prostora, ko so delali in nameščali notranjo opremo (pogradi, miza, klopi). Spomladi 1947 je bilo zavetišče urejeno in odprto. Imenovali so ga po Antonu Bavčerju, ki je bil rojen 13. 6. 1905 v Ajdovščini, kot član ilegalne OF v Vipavi je bil februarja 1944 aretiran v Gorici, zaprt v Coroneu v Trstu in 22. junija 1944 sežgan v zloglasni Rižarni. Otvoritve tega Bavčerjevega zavetišča se Jože spominja kot enega najlepših dogodkov, saj ga je doživljal kot priznanje sebi in vsem tistim, ki so z Antonom in Štefanom Bavčerjem sodelovali v letih fašistične okupacije in v letih NOB do osvoboditve.

Leta 1949 so ajdovski planinci postavljali Iztokovo kočo pod Golaki. Spet so prišle prav Jožetove tesarske sposobnosti. Tokrat pa ni sodeloval sam, tu sta bili njegovi hčeri Albina in Angela, z njima pa njune prijateljice in prijatelji od Slokarjev in iz Lokavca. Nosili so trame in deske in sploh vse, kar je bilo potrebno, da so zgradili in postavili to kočo. Leta 1950 je bila slovesna otvoritev in koča je dobila ime po poveljniku

KITAJSKA IN IRAN NA EVEREST

Vse kaže, da ne bo ostalo samo pri besedah in obljubah. Iz Teherana je »Alp.« 1978/8 izvedel, da bo 20 iranskih alpinistov (15 plezalcev, zdravnik, fotograf in filmar, 3 kuharji) skozi Peking potovalo v Lhaso, da bi trenirali na severni strani Everesta. 7. maja 1978 je bil v višini 5500 m postavljen glavni tabor, s seboj imajo 5 ton materiala. »Potni« načrt: 5 višinskih taborov do 8200 m. Leta 1979 bodo v predmonsumskem času poskusili priti na vrh. Irance vodi general Khabiz, ki je vodil tudi iranske alpiniste na Manaslu.

T. O.

PREVELIKA SAMOZAVEST ALI NEVEDNOST

Spomladi 1978 so francoski alpinisti s precejšnjim pompom odrinili na Dhaulagiri po južnem stebru. Vodil jih je Yves Pollet-Villard, dokaj razglašena osebnost z vrha francoskega alpinizma. Pokroviteljstvo je prevzel ing. Maurice Herzog, več let minister za mladino in šport v de Gaullovi vladi, nato župan v Chamonixu. Seveda ni šlo brez tiskovne konference in to zelo slovesne. 14 dni po njej je »Suddeutsche Zeitung« — najbrž z naslodo — poročala, da »sta Japonca (Tacuji Šigano in Tošijaki Kobajaši) dosegla vrh Dhaulagirija, 8167 m, po južnem stebru. Francozi so za ekspedicijo izdali veličasten barvni prospekt formata A₄ z napisom »78 — I. vzpon po južnem stebru Dhaulagirija 8172«. Nerodna stvar, posebno če je šlo za »driblanje«.

T. O.

30. divizije Ivanu Turšiču-Iztoku, narodnem heroju, ki je bil rojen 29. 9. 1922 na Rakeku, padel pa je na Lokvah 27. 7. 1944 in je bil pokopan na Otlici. Tako so se Rebekovi že kar kot družina vključili v delo za planinsko društvo. Poslej se oče Jože ni več toliko neposredno vključeval, bil je sicer še vedno aktiven član društva, toda bolj so sodelovali njegovi otroci — hčeri in sin, sam pa se je rad priključil manjši skupini za kak izlet. Ima lepe spomine na Tolminske gore, na izlete v Bohinjski kot, na Trstelj in še marsikam.

Čaven mu je ostal točka stalnica, nanj pride vedno rad, pa če ga sem gor zapelje zet ali kdo od nečakov. Floro in favno pozna, brezna in jame so mu tu znane, dogodke pomni. Ko sem se pri Slokarjih poslovil od tega prijaznega moža, ni pozabil posebej opomniti, da se bova 10. septembra letos obvezno spet videla na Čavnu, ko bo tam gori velik planinski praznik in torej tudi njegov veliki dan. Med redkimi je, ki so v prvem desetletju tega stoletja začeli ustvarjati zgodovino tega društva.

Prav bi bilo, ko bi ga kdaj obiskal še kak etnograf in ga pobaral kaj o imenih tesarskih del pri vodnih kolesih, pri lesenih napravah žag in mlinov, saj so zelo redki tisti, ki to še vedo. Etnografsko je mož zanimiv tudi kot muzikant. Med godci je igral na trobento prvo spremljevalko ali na f-bas. Mnoge svatovske pa ženitovanske pesmi in običaje pozna pa tudi druge stare šege in navade. Tako je kustos Čavna kot gore in starega ljudskega izročila na njenem podnožju.

DVE URI IN POL V DEDCU

IZTOK OSOJNIK

Kaže, da ima Ljubljana nekakšno posebno zmožnost; potegne na mojih očeh rolete in po nekaj dnevih postane vse samo po sebi razumljivo: sivkasto klockotanje vedno enakega toka, ki se spremeni v nekakšno steklenino dogodkov; pridejo trenutki, ko se ti zdi, da so ti dogodki pomembni, da na veliko posegajo v nekam bolesten tok ljubljanskega življenja; obzorje, ki se širi okoli mojega sveta kot meja, za katero se zavedam samega sebe, da sem bitje na tem planetu ali v tem vesolju, se zoži na mrtvoudni krog, v katerem provincialno bledeš v »okviru danih možnosti«, ki so skoraj na ničli in me od časa do časa razsrdé. In tako težko je priti iz Ljubljane. Kadar se v meni nenadoma nekaj zgane in mi začne namigovati, naj jo mahnem v gore na kakšno plezarijo, kot bi bilo zakleto, ne dobim nobenega soplezalca. Ta moj soplezalec je seveda poseben primer, saj mora biti približno tak »brezveznik«, kot sem sam. Vsi moji prijatelji in znanci, ki tudi plezajo, so ali veliko predobri zame in zanje nisem zanimiv ali pa so navadne mestne prikazni, ki se v gore odpravljajo enkrat na tri mesece. To seveda ni prav takrat, ko pokliče mene moj notranji kazalec. Zato ob takih priložnostih običajno tavam od enega do drugega ali povsem nesmiselno telefoniram: dolgo, enakomerno, diskretno tuli telefonski signal v praznem stanovanju ali pa se oglasi malce nezadovoljni glas kakšne mame, ki moj glas povezuje s kakšno zanjo neprijetno afero v kakšni steni in seveda zdaj s primernim veseljem obžaluje, da njenega sina ni doma, da je šel v Rezijo (ali pa — zaradi mene, kar je isto, lahko tudi na Luno). In ponavadi, ko se končno najdeva, nabaševa nahrbtnike, zgodaj vstaneva in se odpraviva v gore, se zgodi, da se vreme skisa, nabuhnejo se nizki oblaki, iz katerih najprej prijazno prši, potlej pa se ulije, da se stena sveti, kakor z maslom namazan kruh, midva pa pod kakšno skalo, mokra do kosti (to se mi že zdavnaj ne zdi več tragično) in seveda, primerne volje in mogoče žalostnih ali pa veselih oči. To je odvisno od tega, kako sva se počutila, ko sva pestovala misel na steno (na »tista mesta«).

Včasih pa se zgodi, da me pokliče brat, ki je mlajši, tudi težji od mene in mi predlaga, da bi šel lest z njim, ker ga drži, da bi šel, pa se niti Bubi niti Maretu niti Pavletu ne da lesti. To je, jasno, ravno takrat, ko me je občutek za skalo zapustil, mišice so šle spat, prejšnjo noč pa sem skoraj gotovo krockal in se zakajal, tako da sem zjutraj mislil o vsej zadevi približno tako, kot to ponazarjajo tiste mrtvaške lobanje in packe in spirale in čačke, s katerimi v stripih ponazarjajo za ušesa mladih gospodičen neprimeren besedni zaklad (bi tudi rad vedel, kje so take gospodične).

Tako se je torej začelo moje zadnje potovanje v gore. Tam okoli enih sem se pripehljal po Gorazda z »Aladinom« (istoimenski spaček), kramo sva zmetala v prtljažnik, po dolgočasnih zapletih pobrala še Vesno, da bo peljala avto nazaj v Ljubljano, in jo mahnila skozi tak naliv, da se ni videlo niti dva metra pred nama po cesti, v največji prometni zmešnjavi, ki zalije mesto vsaj dvakrat na dan, proti Kamniški Bistrici

v nekakšnem norem prepričanju, da stena ne bo mokra, da bo v gorah sončno in toplo vreme in kaj vem še kaj.

Ko smo se priprdukali v Kamniško Bistrico, so se seveda po grebenih in vrhovih vlekli črni kosmati oblaki, ki so me še najbolj spominjali na pokatranjeno celulozo, iz njih pa je lahko potekalo pršelo. Bili smo povsem prepričani, da jo lahko mahnemo tudi nazaj, saj je spačkov motor še vedno mrmrajoče sopel pod pločevino, na kateri so odskakovale ali polzele drobne vodne kapljice. Pa ker smo bili že tukaj, smo se odločili in odhropili do Žagane peči, da bi malo trenirali in si navijali prste. V tisti preklani skali smo potem zlezli vse živo, še Vesna, ki je v šestem mesecu, je prilezla nanjo in zlezla z nje.

V tem času pa se je vreme naredilo, nebo se je zjasnilo, sonce je leno polizalo rdeč-kasto smetano na vrhovih in ko smo se vračali, sva se z Gorazdom odločila, da se poženava do Korošice, tam prespiva in naslednji dan vidiva, kako bo. Dol lahko še vedno prideva, pa naj se vreme še tako obrne.

Tako sva nekaj čez šesto popoldne zabrodila skozi mokro kopalnico, ki drži od ceste pa do markirane poti proti Vežici. Ta je čepela nad dolino ko kakšna posédena rama, ki so ji odpilili glavo in roke in jo zabili do prsi v Šraj peske. Mislim, da se bom vselej spominjal, kako me je ta dolina sprejela prvič. Hodil sem skozi nekakšno grlo, ko pot zavije čez posušeno korito Bele na levi breg in se nenadoma pojavi Vežica kot kakšna kamenita kraljica, ki me je pričakovala že tisočletja. Taka neskončna tišina je molčala v zraku, pot pa se je vila ko v kakšnih zenovskih akvarelih med borovci, posuta z iglicami, ki so udušile vsak korak. Tolikokrat sem šel že po tej poti in vedno me ta prehod skozi tisto grlo pripelje v to dolino, ki čaka name s svojim mirom in v Vežico, negibno in sivohlavno. Tam z vrha, tako se mi zdi, zre name. Potem vedno znova tista skala ob poti proti Orglicam, ki je ko nekakšen gorski sel, s katerim se rokujem in ki me vedno znova napolni z občutkom, da je kamen trden in večern. Rahlo hrapav liže mojo dlan in ponavadi že po občutku tega kamna vem, kako bo pozneje v skali. In šele zdaj, tako čutim, sem zares v gorah.

Imela sva še kake dve uri dneva, zato sva stopila hitreje, da bi bila še za dne na začetku Šraj peskov. Zmenila sva se, da bova počivala na klopci pri drevesu pod Perčičevim stebrom. In ko sva potem sedela na klopci, se je še zadnji dih dneva umaknil in v gorah sta zašumeli tišina in tema. Tišina in tema v gorah. Vedno znova ju doživljam in vedno sta drugačni. In ko da s tem, ko se znova srečamo, ponikam vedno globlje v to kraljestvo, kjer ne kraljuje nihče, kjer so zgolj gore in planine, zgolj siva lisasta korita, na katerih se pase med skrotjem zelena trava, dolgi jeziki borovcev (ki jim Gorazd zaradi tega, ker so nekoč, ko so iskali izhod iz »Neznane«, obtičali sredi neskončnega borovja, pravi hotel »Borovci«) in peklenska (če greš gor) ali pa ekstatična (če greš dol) melišča. Kaj ostane, ko se človek znebi vseh svojih strahov in predstav (kar gre z roko v roki)? To, kar ostane v gorah, to je tisto, kar me vedno znova vleče k sebi. Freedom country, svobodna krajina! Ta ničesar, razen tega, kar je. Ponoči dobim v gorah vedno občutek, da sem tu, da se tu svet razprostira zunaj časa že iz pradavnine, da sem strahotno sam, neskončno daleč proč od kakršnekoli človeške skupnosti in da končno prebivam v točki, koder se moje bitje povsem znajde v svojem svetu. Noč in tišina. Ko se kje zvali po skalnatih bokih kamenit plaz ali pa nad Ostrico zamolklo zagrmí. Prva leta me je v Kamniških vedno močno motilo to, da jih kar naprej preletavajo avioni. V srcu me je vedno zazebló, če sem bil v skali in zaslišal tisto brundajoče grmenje, ki je v meni vedno pomenilo bližajočo se nevihto. Dolgo nisem razločil grmenja od aviona in avion od bobnenja snežnega plazú.

Ko sva pojedla in popila, sva se odpravila dalje čez melišče. Ni ga lepšega kakor hoja po melišču sredi noči. Mislila sva, da nikoli ne bova prilezla do vrha tega peska, ki se zdaj usipa do kolen, zdaj droben kakor mivka spodrsava pod podplati. Potem je Gorazd enostavno vzel iz nahrbtnika baterijo in kmalu sva bila na plazu pod Vršiči. Ko sva bila nad Petkovimi njivami, se je zadaj za Korošico že parkrat posvetilo. Bogve, če bova naslednji dan kaj dosti plezala! Ampak nazaj se nama v tej temi ni več dalo. Kot vedno sva se v tistem labirintu med Petki in Korošico iskala še nekaj časa, preden sva prisopihala do koče, kjer so ravno zapirali vrata. To se mi je tudi čudno zdelo. Prvič na tistih vratih na Korošici ni kljuge, drugič pa, zakaj bi sploh zaklepali vrata. Pred kom? Da bi tu kdo kaj ukradel? Ko bi vsaj kaj imel krasti. Komu se bo dalo po hribih takole sredi noči odnašati kake cunje ali kaj vem kaj.

Zjutraj naju je zbudilo megleno vreme. Zgoraj nad Ojstrico in nad grebenom tja proti Planjavi so se vlekle črne megle, ki jih je veter odnašal ob Zeleniških špičah v dolino. Ta stran je bila še zunaj, samo koliko časa še. Med jedjo sva malo modrovala in težkala. Da bi prišla sem gor, ne da bi kaj zlezla, to se nama ni zdelo. Da pa bi kaj lezla, pa da naju zalije, to se nama tudi ni zdelo imenitno. Včeraj sva mislila na Knezovo »Črnotasko« v Vežici. Potem sva se odločila, da greva v Dedca, v Levo smer. Čeprav je kratka, je največ, kar sem do sedaj lezel. In za takega brezveznika, kakor sem, je to kar prijetna plezarija. Ker je kratka, ne bom imel časa, da bi me dajali razni tesnobni strahovi, ki me vedno pograbiijo, če se plezarija vleče in če so »stojišča« dolga. To sem

že premišljeval, če se to dogaja samo meni, da me takole v nekem trenutku zvije in se moram »jemati skupaj« in se tolažiti in miriti, da spet pridem k sebi in da potem potrpežljivo čakam, da stvari tečejo dalje po svojem redu, ne glede na težavnost: Da rešujem vsak problem, ki pride, sproti, in da se ne ukvarjam z gorečo mislijo o tem, da bi bil že zunaj, da bi sedel na vrhu, zvičal vrv in se — mogoče — na široko režal, ko bi stisnil soplezalca desnico. Sploh sem opazil pri sebi, da zelo rad razmišljam o trenutkih, ki se zvrste po uspešnem vzponu, o trenutkih, ko se o uspešnih vzponih pogovarjam in s kom premlevam kako težko mesto ali kako dogodivščino ali pa razvijam kako plezalsko filozofijo, ki jo nato utemeljujem s kakimi sekvencami iz vzponov. Kadar pa razmišljam o smeri sami, so to ponavadi same divje, ekstatične vizije. Recimo, da visim v kakšnem peklenskem previsu zelo izpostavljen, brez pravega varovanja: kako mi škripljejo prsti, kako se vedno za las izmuznem. Ali pa se kdaj zbudim iz transa ves premočen od potu, ves nasičen z divjim kričanjem tiste plezalske tesnobe, ki mi stisne želodec in v meni prebudi neko posebno luč, da vse v meni kar ječi od napeitosti. Ali pa, kako sem odletel in obvisel na kakšnem slabem klinu in kako se »prusikam« ko po šivankah nazaj do skale. Ali pa kako je soplezalec odletel in sem ga zadržal tako, da sem se po sreči zagozdil s kladivom ali pa s cepinom v kakšno bolj slabo razpoko. Sploh pa je tako, da vsaka moja misel o plezariji kaj kmalu preraste v divje deročo reko, ki vse odnaša s seboj in me s svojimi tesnobnimi napetostmi, ki premočrtno vzbujajo v meni ustrezno radost, pritira do stanja, ko s široko odprtimi očmi in z divjim razbijanjem srca zrem nekam v bleščečo svetlobo, v kateri pobliskavajo neštete stene in neskončni prizori, delčki vseh vzponov, bodisi mojih ali prebranih ali pa sem o njih le slišal.

Že ko se približujem vstopu v smer, se v meni začno dogajati neke stvari. Včasih me nagrizne tesnoba, nekam plašno pogledujem tja, kjer poteka smer. Ta tesnoba ni nič konkretnega, ne pomeni ničesar in ne pripoveduje ničesar. Samo tesno mi je in take trenutke zdržim samo tako, da pogledam vase in pač nekako vem, da bom zmogel vse, kar pride, pa bodi to karkoli, da zares ni drugega jamstva na tem svetu in za ta svet (vsaj kar se tiče mojega življenja) kot to, koliko se zanesem na samega sebe. To je seveda preprosto povedano, pomeni pa nekaj šele potem, ko sem se pregrizel skozi paranoični kaos, ki se mu reče nesmiselno vsakdanje življenje, z vsemi pripadajočimi vejicami in vejami.

Včasih pa sem presenetljivo miren, ne glede na to, da me zagotovo čaka naporen in nič kaj jasen vzpon. Tako je bilo tudi tokrat. Ali je to zaradi tega, ker je občutek tisti psihični mehanizem, ki deluje tudi v globinah, ki jim zavest ni več kos, in se zares opaja na tisti ravnini, kjer so neposredno razvidni vsi psihični in fizični potenciali in sicer ne kot možna zaloga energije, ampak še bolj drzno, v neposredni zvezi s težavami in potrebami vzpona, kakor da sem ga že opravil in že vem za vse. Zgodi se, da mi roje v glavi ob takih občutkih najbolj divje in nelogične misli, a ker jih preverjam z občutkom, se mi zdijo vse bolj resnične. Kako se mi plezanje vse bolj spreminja v nekakšno skušnjo nečesa resničnega! Zdi se mi, ko da je ta svet nekako prikrit in ko da v trenutkih, ki so neposredno povezani s plezanjem, ta plašč nenadoma pade z njegovih ramen in se mi pokaže neko novo življenje, neke nove dimenzije misli in občutkov. S tem, ko se odpro in razširijo, mi omogočijo vpogled v zares preprosto navzočnost, toda v sistemu našega ustaljenega, priučenega, »resničnega« mišljenja je to nekaj povsem nemogočega, oziroma je fantastično, nelogično, iracionalno. Ne gre samo za mišljenje. Zgodijo se mi take reči, da o njih najraje sploh ne govorim. Saj bi se zdele povsem neverjetne. Ali celo zelo prepričljivo vzbujajo v ljudeh prepričanje, da sem neke vrste norec, zrel za ne vem kam, a za v hribe nikakor.

Nekoč sva z Gorazdom lezla v Zadnjem Prisojniku in jaz »pek'«, kakor sem, sem se zaplezal. Potem je lezel naslednji raztežaj Gorazd, vendar ne za mano, ampak vzporedno, po originalni smeri. Zgodilo pa se je, da se je vrv zataknila za nekakšen vogelj, tako da je tekla namesto k Gorazdu, najprej dol do roglja in šele od tam do Gorazda, ki je napol visel v prusikih. Dol nisem mogel, ker me je napanjala vrv, zato sem šel v nekakšno prečnico, ki me je vodila poševno gor proti Gorazdu. Bil sem, da tako rečem, nevarovan in bi v primeru padca odletel kakih petdeset metrov na obla ramena, ki so se zadovoljno krivila tam spodaj. Precej nad mestom, kjer sem varoval, sem prišel v gladko skalo, ki se je iz plati nagnila v ramo, kjer pa sem se lahko držal samo s trenjem kože na skali. Skoraj sem bil že prišel čez trebuh, ko mi je nenadoma zdrsnilo, roke so začele drseti in v tistem trenutku mi je bilo povsem jasno, da se je »to« zgodilo tudi meni. Noben strah me ni prešinil, nič panike. Samo povsem jasna misel, da sem odletel, da bom plaval po zraku, da bom butnil na tiste rame tam spodaj in ugasnil. Pomislil sem še na to, da bi bilo bolje, ko bi se zgodilo vse skupaj zelo hitro in do konca, da bi bilo bolje, ko bi se ubil, ko pa da bi razmrčvarjen bingljaj na koncu vrvi in jo mogoče odnesel kot paraplegik ali kaj takega. Tedaj sem tudi prvič zrl smrti v obraz in videl sem, da smrt ni nič tako strašnega, da ne povzroča nobenih bolečin, da je vse, kar je v smrti mučnega, bolečnega, v živih, mrtvega ne prizadene.

In ko sem to v enem samem trenutku doživel, se je zgodilo nekaj, kar se mi je do takrat zdelo povsem nemogoče. Namreč — z rokami sem se povsem spojil s skalo, ko da so se moje roke sprijele s skalo, se z njo zlepe, in sem se ustavil. Od tega trenutka dalje nisem več pripadal svetu samo živih, ampak svetu posebej obdarjenih. Bil sem onkraj smrti, bil sem mrtev, a živ, vse življenje po tistem trenutku mi je podarjeno, kot da je v meni spregovorila neka druga resnica, ki je mimo vsega do tega trenutka poznanega, ko da se je odprl svet, v katerem je plezanje na način, da se zliješ s skalo, povsem samo po sebi razumljiva zadeva.

Verjamem, da je to, kar se je meni takrat prvič zgodilo (in pozneje še kdaj), le drob-tinica z bogato obložene mize alpinizma, ki se mi je v tistem trenutku razkril ne več kot šport, ampak kot nekaj veliko bolj čudežnega, veliko odločilnejšega in veliko bolj ključnega za človeka. Verjamem, da to, kar se je meni, ki sem »pek«, zgodilo le kot drobec fantastičnega čudeža, ki ga poznajo vrhunski plezalci, a o tem molčijo, ker se jim mogoče zdi preveč, da bi o tem govorili, ali pa molče prepuščajo stenam, da to same opravijo z vsakim, ki se poda vanje.

Ko sva se navezovala in se ovešala z železjem, se je vrh Dedca začel kopati v megli. A ni bilo hudega, saj je pihal čez Korošico močan veter, smer pa je tudi orientacijsko povsem nezgrehljiva, tako da se da plezati tudi v megli.

Goro je začel. Kratek vstopni kamin je zlezal že med tem, ko sem se jaz še ovešal, in pri prvem klinu je bil že, ko sem se šele vpel v varovalni klin. Zgoraj je bilo slišati šklebet karabina in potem nekakšno sopenje, ko mi je vrv še kar hitro polzela skozi dlani. V tistem trenutku sem se spomnil na ne vem več čigave besede, kako se rado zgodi, da tisti, ki varuje soplezalca v težkem in zato dolgem raztežaju, na toplem soncu — kratko malo — zadremlje. Pogledoval sem proti vrhu Dedca, ki se je odkrival izza megle, gledal sem prek doline v tiste skale nad kočo in se čudil, da so od tu tako majhne, ko pa sem se dobro spominjal, da so gledane s koče kar grozljive. Spet šklebet karabina, pa vrv, ki jo je Gorazd potegnil, da se je vpel. Opazoval sem ga, kako se išče nad klinom, kako poskuša vpeti v neko razpoko, ki je bila od tu videti kar primerna, (pozneje pa sem videl, da ni), kovinsko zagozdo (jebico) in kako se je potem splazil po levi okrog in se vrnil nazaj v diedral (kakor se takim kotom med dvema navpičnima ploskvama reče v granitnih stenah). Konec vrvi. Šklopot in žvenk karabinov, že grem.

Ko sem lezel skozi kamin, sem se čudil, kako lahkotno ga je preplezal Gorazd, jaz sem se pa kar pecljal v njem. Ko sem bil skozi, sem plezal po sivi, skoraj beli plati, kar me je spomnilo, kako ima pravzaprav vsaka stopnja težavnosti pripadajoče barve. Štirka se mi zdi bolj temna in petka svetla, belo siva. Kar sem lezel tistih par šestih, se mi zdi, da barva spet potemni. Obstaja pa razlika med barvami stopenj recimo že med severnimi ostenji okoli Češke koče in onimi na kamniški strani. Julijci pa se mi spet zdijo čisto drugačni, daljši in dosti več šodra in trave imajo. Jasno mi je, da je to zato, ker nikoli nisem plezal v Julijcih kaj težjega, tam sem imel več skušenj s slabim vremenom, s snegom, z mrazom in s strelami. Plezanje v Julijcih je bilo zame vedno polno objektivnih težav, zdi se mi veliko bolj epsko, to v Kamniških Alpah pa se mi zdi bolj estetsko, na trenutke skoraj lirično. Pač pa so »uvodi« v Kamniških veliko daljši kot v Julijcih. V Kamniških je plezarija vedno kratek biser, ki se zabliksa vrh kakega zapeskanega melišča. Julijci so bolj starodavni, lahko bi rekli, da so vzponi v Julijcih, kakor da imajo brado. Več epskega hlada je v njih in človek je manjši. Prostori pa so bolj gigantski in bolj potegnjeni vase — kakor v nekakšno votlino.

Izpel sem klin in bil kmalu na bolvanu, kjer je Gorazd telovadil z jebico. Ker sem prej videl, kje je plezal, sem bil hitro okoli in kmalu sem bil pri Gorazdu, ki je varoval na mestu, kjer je bilo dovolj prostora za dva čevlja v razkreki enega metra. Bilo pa je dovolj starih klinov, tako da nisva v vsem vzponu zabila niti enega. Prepela sva se, jaz sem spet varoval, Gorazd pa je lezel dalje čez nekaj, kar je bilo od spodaj videti kot nekakšen previs, pod katerim je bilo vse polno klinov. Vendar je bil bolj videz kot resnica, ta raztežaj je bil vsaj pol stopnje lažji od prvega. Goro je bil hitro čez raz, da je bilo videti samo še vrv, ki je rahlo trzala čez skalo. Od začetka je še kar hitro tekla, potlej pa je spet nekaj polzela in ni šla nikamor. Megla se je ves čas vzdigovala in spuščala, vendar je bilo izhod smeri še videti. Gledal sem med nogami po skali, ki se je v precej strmem slapu spuščala v prazno, tam spodaj je štrlelo nekaj skal iz melišča. Včasih bi me bilo na takem mestu strah, tresel bi se in si dopovedoval, da sem pripet na dveh klinih, da se ne more nič zgoditi. Danes pa se mi je zdelo zabavno, pazljivo sem proučeval svojo zračnost in že kar užival ob tem. Gledal sem, kako se vrvna pentlja počasi vse bolj vzdiguje, tulil sem Gorazdu metre, vendar me zaradi vogala ni slišal. Potem se je čisto ustavila. Koleni, s katerim sem se naslanjal na skalo, me je začelo skeleti na mestu, kjer se je vanj zarinil droben rogeljšek. Od zgoraj se zasliši vpitje, ki ga razumem kot: Zgani se! Škleb, škleb, izpnem obadva karabina, vržem prusike okoli vratu in zatulim, da grem. Tisti previs sploh ni previs in še čisto lahak je, tako da sem precej čez, na razu in po njem do plati, sredi katere je na srečo zabit klin, ker bi bilo drugače precej dela. Tako pa si pomagam s klinom,

pri tem pomislim sicer, da goljufam, ker je v vodniku to mesto prosto preplezljivo, a naredim se, ko da mi to ni nič mar, in potem, ko se nekaj onegavim na zelo izpostavljenem robu bolvana, vrhu katerega je nekakšna spalnica, koder je stojišče, se znajdem pri Gorazdu, ki se reži na vsa usta in me povabi, da se usedem v fotelj poleg njega. Preštudirava vodnik, ugotoviva, da se tu priključi šarina poč. Prepneva se in Gorazd jo mahne dalje proti previsu, ki je v vodniku ocenjen s VI— a je po najinem V— in je prosto preplezljiv (v vodniku A₁). Goro je hitro čez previs, a je tako nerodno vpel vrv, da ga trenje vleče. Vplje, naj popuščam, ker bo padel. Ko uvidi, da ne bo mogel več daleč naprej, se ustavi na meter široki polici tik pod drugim z VI— ocenjenim previsom. Hitro izpenjam, še kar dobro lezem in sem takoj pri njem. Govori nekaj o nekem kamnu, ogromnem, ki da se maje in da vodnik opozarja, da bo odletel, a se izkaže, da je to kamen, ob katerem stojiva in prek katerega drži smer v previs in čezenj dalje. Goro se elegantno zbaše čez previs in izgine čezenj. Vrv hitro teče in kar naenkrat polzi skozi moje roke. Dolgo tako polzi, jaz pa opazujem kamen, ki se maje in gledam dol, kamor se bo nekoč zvalil, ker ga bo nekdo sunil. Ko si predstavljam, kako ta skala odskakuje po kaminu, kako se krešejo iskre, ko udarja ob stene in kako smrdi po razbitem apnencu, me zagrabi okoli srca mučna tesnoba. Želim si, da bi bil čimprej nad previsom, da bi mi ne bilo treba več čakati na tej polici, koder je papirček od bonbona preživel kaj vem koliko dni, popolnoma sam, neskončno oddaljen, sredi te stene, ki v svojih črevih varuje to strahotno osamljenost z nekakšno mimočasnostjo kakor v hladilniku klobaso. Od zgoraj frčijo manjši kamni, da se stiskam h črnkastemu apnencu, zdi se mi, da slišim pocingljanje lestvic. Vpijem, kaj da se dogaja, Goro pa mi zavpije, naj ne varujem več, naj izpnem stojišče. Čez nekaj časa se vrv napne, zatulim, da grem, in začnem čez majavo skalo lesti v poč in po luski čez previs levo, v grapo, ki se napne v kamin, zavije po skalnem hrbtu v desno, se spusti v zoprn gladek kamin, iz katerega je treba preiti v ozko poč, kjer so sicer še kar dobri oprimki, ni pa nobenega stopa. To mesto se mi tudi zdi najbolj zopрно v smeri, mogoče tudi zaradi tega, ker imam nekakšen organski odpor do kamnov. Ko sem čezenj, piham ko tjučenj, Goro pa od zgoraj pravi, da veselje šele pride. Ko se nadiham, lezem dalje do velike žmule, ki je zagozdena na desni v kaminu in s katere visi vpeta lestvica. Izpnem vrv in vponke, prusike vržem okoli vratu in se spravim na lestvico. Ziiink, zaškreblja fifi, ko se zaguncam na desno. Potem se previdno stegnem čez teme žmule in se dobro primem za lopatasto lusko. Še z drugo roko in se potegnem h Gorazdu v vlažno črnkasto luknjo. Vpraša me, ali grem ta zadnji raztežaj naprej, jaz pa rečem: »Če si že vse plezal naprej, zlezi še teh deset metrov.« Nekaj godrnja: »Če ne grem naprej, nimam od vsega skupaj ničesar.« Pa se vseeno odveže in zleze čez zoporni krušljivi odsek in izgine nekje zgoraj. Potem pa začne vrv zelo hitro brzeti skozi moje dlani, v megli je slišati nekaj takega kot: Zunaj sem. Vpijem kot norec, ali naj grem s stojišča ali kaj, pa nič. V nekem trenutku zaslišim nekakšen glas, a mi je hitro jasno, da je to odmev mojega tuljenja. Ko je vrv napeta, tako še nekaj časa čakam, potem pa začnem lesti čez ruševje. Ko sem čez, se znajdem v kratki grapi, ki drži iz stene. Zunaj sem. Prilezem iz izhodnega žleba, v obraz mi butne hladen veter. Gorazd sedi sredi nizke gorske trave in sprašuje, kaj sem mečkal, da nisem takoj plezal, ko mi je rekel, naj grem. »Saj nisem ničesar slišal, saj sem tulil, kaj se dogaja.«

Z ramen snamem nahrbtnik, odvežem se, pomečem prusike in železje na tla in vzamem iz nahrbtnika meh z vodo, ki sva jo prinesla še iz Ljubljane. To me spomni, da pri Korošici ni več vode, korito je sneto, cev pa nekam žalostno visi nad stolicami nekdanjega korita. Komu naj pripiševa to negativno stanje? Ali ni nikogar, ki bi to popravil? Iz kape potegne Goro paket 'rahat lokuma' in preden sedeva, da se posladkava in popijeva, si dava roke, kakor so si jih, tik preden sem šel junija v vojsko, pod Koglom dali Goro, Pavle, Polak in Klemenc, potem ko so skupaj zlezli Rumeno zajedo. Midva z Maretom sva bila takrat že iz stene in sva jih pričakala spodaj v votlini.

Ko sem včasih prilezel iz stene, me je obilo olajšanje, da sem zatulil in sicer tako, da je v mojem kriku v hipu izvenela tudi vsa tesnoba in ves strah, ki sem ju skladiščil v steni. Istočasno pa se je udrla iz mene tiha sreča, me napolnjevala kot kakšna radostna svetloba prav do zadnje kite in vsaka celica mojega telesa je žvrgolela v ubranem žaru izpolnitve in zadovoljstva. Tokrat pa je bilo drugače, da sem sedel tam na vrhu Dedca ob možicu, poslušal veter, ki se je pletel v mojih laseh in z očmi blodil po zameglenih grebenih, počasi sem žvečil pocukran 'rahat lokum' in se spraševal, kaj se je zgodilo, da v meni ni več zadoščenja. Kakor da se ne bi bil ravnokar priplazil iz smeri, ki je bila doslej po oceni moja najtežja. A kakor da ni bila to, kakor da bi bil šel v trgovino in kupil kruha! Malo nategovanja mišic, da sem bil malce utrujen. A zares nisem bil utrujen, bil sem le brez volje. Spominjam se, s kakšnim veseljem sem vedno drvel po melišču navzdol, poln divjega ognja. Tokrat pa sem se brezvoljno trkljal po pesku navzdol in vsak kamen me je zoprn metal. Vse je bilo prazno, takó vsakdanje. Bil je to čuden dan. Zdaj mi je prišel na misel tisti napis v sobi na Korošici: V svobodnih gorah prostih zemskih težav. Ali tako nekako. Bil je

samo na pol prebarvan in ko sem ga zagledal, sem pobaral oskrbnico, da to že ne bo držalo, vsaj tu na Korošici ne, saj so kar zemski, vsaj kar se denarja tiče. A zdaj se mi je zdelo to še toliko bolj pomenljivo, saj mi je govorilo, da se tokrat nisem iztrgal iz toka in da ima Gorazd prav. Treba je lesti kot prvi. Treba je gledati srebrno okno v obraz. Treba je biti noter, da prideš ven.

V dolini je drug svet. V avtobusih so sprevodniki, ki so pohlepni na denar ko psi na klobaso. Dostikrat sem se spraševal, kaj se tako strupeno ženejo, da ti zaračunajo majhen plezalni nahrbtnik, kot da je od tega odvisno njihovo lastno življenje. Razumem, da morajo pobirati voznino, ampak zgodi se včasih, da pride človek iz gora suh, da ima komaj zase. To pa, tako se zdi, so trenutki, ki jih sprevodniki željno čakajo. In dokler nisva z Gorazdom izcedila iz sebe vse žetone, da sva zadostila brezosebneemu, nečloveškemu robotu-pravilu, je bil sprevodnik (in tudi šofer je godrnjaje prikimal tam spredaj) zaradi enega samega desetskilskega nahrbtnika pripravljen, da naju vrže ven in to sredi poti, ko ga samo ustavljanje in speljevanje in zamujanje z nama stane veliko več.

Nekoč prej, bilo je spomladi, ko v dolini ni več snega, ga je pa toliko več po gorah, sem se vračal izpod Skute. Bil sem sam, zadovoljen, nahrbtnik mi je poskakoval na ramenih, skoraj tekem sem po poti od križišča, kjer se odcepi cesta k tovarni žičnici na Kamniško sedlo, ko sem srečal kakih pet ljudi, dva moška in mogoče tri ženske, tako po nedeljsko opravljenih v nekaj, kar jim je gotovo pomenilo, da so oblečeni ko kakšni strašni planinci. Brskali in stikali so ob poti in ko so me zagledali, so me vprašali, če so zgoraj višje kakšne rože. Odgovoril sem jim, da jih je vse polno, čeprav sem že videl njihova naročja polna potrganih rož. Potem pa sem dodal, da je do tja vsaj še dve uri. Še isti trenutek so se obrnili. In ko sem prišel do koč v Kamniški Bistrici in videl vse naokoli nastlano z avtomobili in z ljudmi, ki so se sončili med njimi, ko je vse smrdelo po čevapčičih, ko je vse odmevalo od tranzistorskih sprejemnikov, ki so usipali iz sebe vse »oberkrajnarje« do blebetanja z nogometnih igrišč, mi je najbrž prvič postalo jasno, kaj je to vsakdanje, zavarovano, udobno življenje in kaj mi dajejo gore.

JESENSKE

MILAN VOŠANK

Ubrano petje ob zvokih akustičnih kitar se preliva v prelepi pesmi skupine Crosby, Stills, Nash & Young.

Deževen in meglen sobotni dan postaja lepši. Romantična melodija me zanaša v napeto sanjarjenje in me nosi kot razburkano valovje. Nekje od daleč se oglasijo ubrani udarci po tipkah klavirja in hripav glas, ki iz otožnosti preide v zaneseno veselje. Kot podivjan veter na skalnih grebenih je. Ki cefra megle, tuli in poje. Hip zatem pa se umiri, razžalosti in njegove kretnje so mehke in prizanesljive.

Tudi takrat je bila sobota. Jutro v steni Škrlatice. Z Jerco sva preplezala zadnji odstavek lažjega pečevja in po širokih gredah odšla proti Skalaškemu stebru.

Rosno jutro se počasi umiva, nebo postaja vse bolj plavo. Po dežnih kapljicah navsezgodaj se obeta lep dan. Venomer se oziram v dolino Krnice, na ostenje Prisojnika in proti Jalovcu. Koliko spominov na doživetja v teh gorah živi v moji zavesti.

Nad zahodnimi Julijci so razvlečene barvne lise, spójene z gozdnatim hribovjem in z meglicami napolnjenimi dolinami.

Na zbitem snežišču v vpadnici grabna, ki požira vse odpadlo iz stene, morava uporabiti kladiva. Gledam početje soplezalke sredi beline, njene sprva še neubrane gibe, ki počasi le ujamejo ritem. Njena postava v barvnih oblačilih, sneg in gora, vse se mi zdi kot eno. Kot spojeno z divjo samoto belega apnenca in življenjskega utripa plezalke. V steni nad nama nekajkrat zaropota odkrušeno kamenje. Sklenjena v majhen polkrog, z rdečimi lisami, sploh ni videti visoka. V njej je neka skrita, neznana privlačnost. Ni se čuditi, zakaj je tako vabila naše predvojne plezalce.

Med množico gred in polic dolgo iščeva prave, da se nazadnje le znajdeva na razu stebra. Kraj njega se vleče globoka grapa in zdi se nama najbolje, da plezava kar po njej. Lepo prehodno pečevje pa me spelje v gladke plati. Ko se ne da nikamor več, odkrijem klin z veliko rdečo zanko za spuščanje. Videti je, da se je v te plati zaplezalo že več navez.

Nadaljujeva po mračni in zaprti grapi, ki preide v ozek kamin. Skozi izdolbeno luknjo splezava na zračni raz, z njega pa v gruščnat žleb. Na policah naju pričakata Mare in Lipe. Za nama sta prišla kasneje in si v steber izbrala lažjo pot. Široke police so polne pozdravljanja, smeja, zbadljivk, vetra in nerganja nad meglo, ki ovija vrhove.

»Ja, kaj bi pa radi?« pravi Lipe.

Moram se pridružiti: »Saj res, ali si morda pričakoval sonce, Mare?«

Gremo naprej. Zaupano mi je iskanje prehodov med stebrički, previsi in gredinami. Grabnu se umaknemo na rebro na levi. Zdi se bolj odprto in s tem mikavnejše. Vedoč, da bo izbijanje pripadlo Lipetu, ostenje dobro polnim z raznovrstnim železjem. Jerca je presrečna, kar samo se ji smeji, saj ne bo zanjo več tega napornega opravila.

Stena preseneča. Je kot ustvarjena za plezanje. Težave so venomer natrgane z manjšimi gruščnatimi grabni ali policami. Dva previsa, nekajmeterska navpična stopnja skoraj brez opor, okno in ob izteku vrvi vedno dobro stojišče. Redke so podobne smeri.

Na melišču pod steno se pojavita dva planinca. Med ostenji se razleže vpitje in vriskanje, katerega ubranost moti le nekaj duhovitih domislic.

Zdajci se znajdemo med ogromnimi bloki na vetrovnem razu. Konec je poti navzgor. Med gorovji se podi megla, zastira ostenja, kot bi jih hotela imeti le zase, pa spet ponižno zbeži pred zamahi viharjev. Razgovorimo se.

»Poglej jo, triglavsko steno!«

»Ti, kakšen pa je Čop?« me sprašuje Mare.

Jerca obuja svoje samotne poti po Čmiru: »Sploh ni tako strm, kot je videti.«

Lipe ne more takoj pozabiti vseh klinov in me sprva gleda le od daleč.

Vrhu se izognemo po gruščnatem žlebu. Poslavlja se dan in bliža se večer. Sobotni večer, vedno tako skrivnosten, miren in lep. Zahod je prikrit z barvami in gmoto temnih oblakov, v katere se zasajajo konice vrhov.

»Kaki pogledi!«

Bavški Grintovec se mi zdi kot sanjska gora. Glasovi vetra se izgublajo v daljavi in kamenje na melišču se počasi umirja. Kot se je umiril naš korak na ozki stezi.

Spet je bil eden tistih lepih dni, ko je sonce premočno vdiral skozi okno in sem za robovi streh prevečkrat s pogledom iskal koščke plavega neba, da bi lahko zdržal ob knjigah.

Podobno se je dogajalo z Zoranom. Napotiva se v Grintovce.

Na Jezerskem se je vse kopalo v jesenskih barvah. Tako tiho, mirno in prijazno je bilo. Le gore, ki se pno nad obronki gozdov, so v svoji večni severni senci videti mračne, mrke in nedostopne. Pa vendar so bile tako vabljivo lepe.

Šla bova tja gor. Iz sonca na zasnežene police in grebene, morda v zaledenele zajede, med sunke mrzlega vetra. V plati Dolgega hrbta.

Nekje globoko v meni, zdi se mi oddaljeno in tuje, se pojavi vprašanje: »Zakaj?« Vprašanje samemu sebi. S pogledom grem od Kočne do Skute. Veliko snega je tam gori. Vse, kar ni ravno navpično, je belo. Morava ravno tam zgoraj otrošiti del svoje mladostne energije? Se boriti za prehod v dolino na drugi strani? Lahko bi odšla v tople južne stene. Ali se napotila po planinskih stezah. Lahko bi ostala v dolini. Prav tu, na Jezerskem. Šla bi veslat na Kokro. In še so stvari, ki bi jih lahko počela. Vendar hočeva plezati. Pogled v plati najine stene je spodbuden. Prestrme so, da bi se karkoli lahko obdržalo na njih. Opaziti je le mokre lise in v zgornjem delu redke krpe snega.

Je to mladostna želja po napetem in težavnem doživetju? Je to želja o potrditvi in veljavnosti svoje osebnosti pred samim seboj?

Vprašanja, ki terjajo odgovor.

Gore in stene imamo radi, jih spoštujemo. Vrasle so se v nas njihove podobe. Z njimi živimo, poslušamo njih utrip, pijamo njih samotno tesnobo. Ali ni to dovolj tudi za najtršo preizkušnjo?

Lagodna stezica se vije prek melišča. Še pomišljava, da bi odšla nazaj v dolino. Pa vendar naju nekaj vleče naprej, da tega ne storiva. Karavanški grebeni se počasi potapljajo v rdeče plamene zahodnega sonca. Na dolino se spušča mrak. Vrhova Skute in Štruce, tako čudovito osamljena, žarita v zadnjih žarkih.

Jutro je mrzlo in nebo popolnoma čisto. Dolina je zalita z meglo. Zorana najdem za bajto. Zopet si ogledujeva steno in spet se pojavi vprašanje: »Bi vendar šla?« In dvom: »Ne bo pretežko, bova zmogla v enem dnevu?« Že kar trmasto si dopovedujeva, da nama bo prvi raztežaj povedal vse, čeprav mi nekaj govori in prijatelj pove na glas: »Če bova vstopila, obračala ne bova!« Vem, prevelika je želja po plezanju v nama. In tako lepa nedelja je danes. Zvonovi na Jezerskem že vabijo k jutranji maši.

Novi sneg na melišču je trd. Moker vstopni previs ponudi prve težave. Pa jih je le nekaj metrov, do položne zajede, ki drži do zasnežene police. Nad polico ugledava v gladki, navpični plati vrsto svedrovcev. Kar precej dela za Zorana. Opazujem njegove gibe, obredno predanost početju in kar škoda se mi zdi, da bodo vse to morale pretrgati besede.

Dolina je prebujena in val sončne svetlobe preplavi okolico, le naju ne doseže. Od nekod veter prinese vriske. Vse je v elementu svojih namenov, tudi kamenje, ki se venomer vsipa na snežišče iz grape najine gore.

Nad Zoranovim stojiščem je v navpičnost vrezana previsna in poševna zajeda. Mokra je in redki klini so v njej. Njen drugi del prepustim njemu. Problem reši s kosi dobro zabitega železja. Nadaljuje po svedrovcih čez previs, ki se s prečko konča v zajedi. Po opisu, bo nad njo menda lažje.

Poševna, dolga grapa, na katero sva največ mislila v dolini in sva se je bala, je na dnu zasnežena, pa še mokra. Nisem razočaran, saj sneg sva pričakovala, čeprav ne toliko, le nekakšen zvonec udarec mi zveni v zavesti: »Ne bo estetskega uživanja v četrti stopnji, mrzlo bo in plezanje zimsko.« Daleč spodaj, kot v čisto drugem, nekem oddaljenem svetu, pa je vse tako poletno. Samo obarvani gozdovi govore, da je tam jesen, da zori sadje in da je toplo.

Vendar morava naprej, saj od tu ni vrnitve in se v dolino lahko vrneva le čez vrh. Nepristano zabijava, mnoga mesta preplezava z lestvicami, se opirava na prhek sneg. Grapa se proti vrhu položi in je še bolj napolnjena s snegom. Misel na to, da bo v vršnem delu stene drugače, se izgubi ob pogledu na belo, zasneženo strmo planoto in ob bojazni: »Ob dnevu ne bova izplezala!«

Ogromne sence se potegnejo čez sosednje hribovje. Razvlečene rdeče barve govore, da bo sonce kmalu zašlo. Zoran me fotografira, ko priplezam iz grape. Polasti se me rahla, mimobežna tesnoba. Pogledam prijatelja, njegov zamišljeni, v vrhove zazrti obraz. Krepkte poteze na njem izražajo trdno zaupanje.

Tišina pritiska s samoto mrzle gore. Ozrem se proti Koroški. Misli mi odhite na Kotlje, na domačo hišo in moje ljudi. Le kaj zdaj počno? Nobeden od njih ne sluti, od kod se oziram proti njim.

Trdneje, z novo voljo in veseljem, stisnem kladivo in vsekam prvo stopinjo v sneg. Tako gre počasi naprej.

Tema zapolni dolino in vse bolj hiti navzgor. Greben Košute žari, kot potegnjen iz žarečega oglja, ki pa vendarle počasi ugaša. Ko varujem, me spet objamejo spomini. Odhite proti Gorenjski. Kar zazdi se mi, da nekje, kot v polsnu, slišim udarjanje jezerskih valov in zrem v siljoče oči.

Svetiva si z edino svetilko in vedno moram dolgo iskati špranje za kline. Barve na zahodu so ugasnile in gore postale črne gmote, ki štrle v zvezdnato nebo. Na Jezerskem utripajo luči. V koči na Ledinah zaropota agregat. Sanjavo, obenem z veliko željo, pomislim, da bi bilo lepo tam spodaj.

Iščeva prehode po zasneženih grapah in lažjih skalnih razih. Ob enajstih zvečer me Zoran počaka na vrhu. Prazen in vesel obenem se oziram proti zameglenim kotlinam. Na širnih Podih spodaj slutiva bivak.

Lepo jutro naju naslednji dan spremlja na vrnitvi čez Kokrsko sedlo. Oskrbnik na Cojzovi nama da zastonj toplo hrano, ko pred njim preštrevava zadnje denarce.

Južna ostenja kar puhte od toplote, le vrh Brane kaže krpo snega. Nekje pa ostaja spomin na mrzlo in zasneženo severno steno.

Gore je pokril sneg. Od daleč se oziram proti njim in skušam na belih razih, v spominih odkriti čim več doživetega.

Bilo je pred dnevi, ko je sonce tako čudovito razlivalo svojo svetlobo po grebenih in so rumeni macesni venomer pošumevali.

Ob ognju sva z Lipetom preživela noč pod steno Vežice. Navsezgodaj sva vstopila. Gnala sva se kvišku, polna moči in zagona, nabranega v vročem poletju. In potem se je utrgalo. Ogromna luska je udarila na moj čevelj in natrgala vrv.

V steni in pod njo so bili neznani prijatelji. Prišli so nama pomagat s svojimi vrvmi. Potiskam pedale kolesa po prometnih ulicah. Otroci v šoli me sprašujejo, zakaj težko hodim. Razlagam jim: »Priletela je velika skala in ...« Tako srečen sem med njimi, temi mladimi ljudmi.

Venomer sem se ustavljal in zrl v gmoto belega apnenca, ko sva odhajala v dolino. Nekaj v meni je rohnelo, me trgalo, hotelo pognati solze na dan. Teh pa ni bilo. Le z jesenskih bukev je padalo listje in pokrivalo stezo in iglice z macesnov so se mi zarivale v lase in v brado.

— Skalaški steber v Škrlatic (IV—V, 550 m), 23. septembra plezali navezi: Jerca Peterman in Milan Vošank ter Lipe Bizjak in Mare Klobčič.
— Smer Šimenc—Skarja v Dolgem hrbtu (VI 4 2e, IV—V, 500 m), 8. oktobra plezala Zoran Bešlin in Milan Vošank.

KAKO SVA S PSOM NIKOLAJEM PASLA KRAVE NA JELOVICI

EDO TORKAR

No, kaj takega! V teh sedmih letih, odkar sem končal srednjo šolo in zlezal mamici izpod krila, sem se resda ubadal že z vsem mogočim in nemogočim, še na konec pameti pa mi ni nikoli prišlo, da bom kdaj — pastir. Pa se je zgodilo tudi to. Prijatelj, ki že drugo sezono pase na Jelovici, me je prosil, naj ga za dva tedna nadomeščam, pa sem šel. Hm, peroprask na svobodi, si je najbrž mislil, kdo pa bo imel čas, če ne on. Ustregel sem mu, čeprav priznam, da me ni posebno mikalo laziti tja gor v tisto gmajno. Je že tako, da se literati še najbolje počutijo doma na zapečku pri pisalnem stroju ali v veseli gostilniški družbi s šilcem žgočega pred seboj na mizi. Jaz pa za dva tedna sam v gmajno med krave. Ali bom sploh preživel? Sedemdeset krav sem dobil v oskrbo. Še sreča, da mi jih ni bilo treba molzti, saj so bile v glavnem same jalovke: junice, telice, voli, biki, sem pa tja kakšna molznica s teletom. Kmetje so jih bili sem gor na Selsko planino prignali iz vasi pod Jelovico: iz Sela, Kupljenika, Dražgoš, Rudnega, Nemškega rovta in celo iz Bohinja.

Dobil sem tudi psa. Nikolaj mu je bilo ime. Bil je križanec med volčjakom in ovčarjem, imel je dolgo dlako lisičje barve. Sicer bom pa o njem pozneje še govoril.

Prve tri dni mojega bivanja na planini je izpod neba kar naprej scalo. In to mrzlo scalo. Krave, navajene toplih in suhih hlevov v dolini, so imele najbrž kar precej težav z aklimatizacijo. Čudil sem se, da niso šle v stanove pod streho, čeprav so bila vsa vrata na stečaj odprta; kar stale so in se močile na dežju, tri dni in tri noči zapored. Pod streho so šle šele četrty dan, ko je posijalo sonce in so jih začele obletavati muhe. Kaže, da so se bolj bale mrčesa kot pa dežja in mraza.

Naj že kar takoj na začetku priznam, da se kravam nisem posvečal v tolikšni meri, kot bi se bil moral. Dvakrat na dan, dopoldne in popoldne, sem šel gledat, kje se pasejo, če sem bil pri volji, sem jim natrosil soli — in to je bilo vse. Ni čudno, da so se mi kaj kmalu razkropile na vse štiri strani neba in da jih nikoli nisem mogel naštetih več kot petdeset ali šestdeset, čeprav sem jih — kot že rečeno — prevzel sedemdeset. Razteple so se mi po vsej širini Jelovice, od Jezerc, čez Blato in Rovtarice, prav do tja, kjer se na drugi strani makadamska cesta začne spuščati proti Dražgošam. Vsaj poldrugo uro sem potreboval, preden sem obhodil ves tisti svet.

Na začetku sem se še prizadeval, da bi s kravam navezal vsaj normalne, če že ne pristržne odnose, ko pa sem videl, da jim ni do tega, sem ta prizadevanja opustil. Ker je tudi pes Nikolaj pri kravah pogorel, smo hodili vsak po svoje: krave zase, midva z Nikolajem zase. Nikolaj se je bolj kot kravam posvečal drobni divjadi: krtom, podlasicam, vevericam in polhom, včasih je najbrž stekel tudi za kakšno drugo živaljo, videl pa nisem.

Kaj pa jaz? Raziskujem okolico, lazim po gozdu, sicer pa je tako in tako skoraj ves čas dež: takrat čemim v kolibi pri zakurjenem štedilniku in berem Aleksandrijski kvartet — na priporočilo prijateljice, sam se nikoli ne bi lotil tako debelega romana. Zunaj krave žvečijo travo in topo strmijo v šivanje dežja. Oblaki se obešajo nizko nad vrhove smrek, kotanje zaliva rjava voda. Skozi škropotanje dežja se oglašajo otožno, zateglo mukanje: kravam se je bržkone stožilo po toplini domačega hleva. Šele en teden so tu zgoraj, niso se še povsem privadile. Sredi travnika stojita, obrnjena drug proti drugemu, dva velika rdeča vola: butata se z rogovi, kot bi se hotela bosti, pa se najbrž samo malo čohljata, da preženeta dolgčas.

Naslednji dan me je nekdo od drvarjev na Rovtarici opozoril, da so se biki zjutraj bodli in da se je enemu izmed njih snel rog. Res sem kmalu zagledal še prav mladega bikca z okrvavljeno glavo in snetim rogom. Kri, ki mu je mezela iz zlomljenega roga, se mu je sproti zgoščala v nekakšno rdečo žolico in reveža so ves čas obletavali roji muh. — Razboritež mali! Kaj pa se gre bost z večjimi in močnejšimi od sebe. Gotovo je bila kakšna ljubka kravica vmes. Sicer pa ni tako hudo, kot je bilo videti. Se bo že izlival!

Opazil sem tudi, da imajo krave tu zgoraj kaj zanimivo seksualno življenje. Nekateri biki ne ločijo med kravo in volom ali pa se vol spravi na drugega vola, brez vsakega uspeha seveda.

Prvih nekaj dni mi je bila samota v nadlego, potem pa se mi je kar priljubila. S kakšnim puščavniškim prezirom sem v nedeljo motril ljudi, ki so rojili iz nekega izletniškega avtobusa na Rovtarici! Bili so sami starejši letniki, možakarji z zračnimi poletnimi

klobuki na plešastih glavah in osivele gospe zariplih obrazov in zavaljenih teles. Na trato ob cesti so razpostavili zložljive mize in stole, iz prtlačnika so nanosili zaboje s steklenicami in potem so pili in peli, kvartali in kvantali, žrli in se drli tja do poznega popoldneva. Izza odprtih vrat avtobusa pa se je po vsej planini razlegala tista bojovita koračnica Slakovega Lojzeta — no, saj veste, katera:

»Moj avto in jaz sva junaka oba,
se nič ne bojiva dežja in snega...«

Krave so bile, hvala bogu, toliko pametne, da so se še pravi čas poskrile v gozd in na okoliške pašnike. Nikolaj pa me je razočaral: ves čas se je veselo mahaje z repom motal med mizami in se pustil vsakemu — in vsaki — božati in čohati in krmiti z napolitankami. Za nič na svetu ne bi hotel imeti take ženske, ki bi bila podobna temule psu. Lep je že, lep, toda povsem brez značaja. Saj komaj zalaja, grize pa sploh ne. Vsakemu tujcu, ki pride na planino se prilizuje. Ali je to sploh pes? Primeren bi bil kvečjemu za dekoracijo kakšnega meščanskega stanovanja.

Globoko sem se oddahnil, ko se je tista čudna družčina spodaj na Rovtarici slednjič stlačila nazaj v avtobus. — — — »Pijan ko krava — se dere ko krava« — — — mislim, da se dela s takimi in podobnimi primerami govedu v nebo vpijoča krivica...

— — —
Sredi naslednjega tedna sem se naveličal vseskozi čemeti na planini in sem šel v Bohinjsko Bistrico — na pivo. Lep izletek. Tri ure tja, štiri ure nazaj. Seveda se potem, ko sem bil že enkrat v Bistrici, nisem zadovoljil samo s pivom. V gostilni »Črna prst« sem naročil še dve porciji čevapčičev — eno zase, drugo za Nikolaja. Nikolaja je pot očitno hudo zdelala, veliko bolj kot mene. Na začetku se je zapodil še za vsako živaljo, nazadnje pa se je komajda še vlačil. V vsaki senčici in v vsaki lužici se je ves penast in zasopel zavalil na tla. Prav žalostno ga je bilo gledati, vam povem.

— — —
Proti koncu, ko sem svojo tlako na planšariji malone že odslužil, so se mi začele dogajati razne neprijetnosti. Na primer: poginila mi je ena izmed krav. Našel sem jo na jutranjem obhodu, v gozdu, kakih deset metrov od kolovoza. Najprej sem si mislil, da kar tako leži na boku, da spi ali počiva po obilni paši. Zavpil sem in zamahnil proti njej s palico, pa se ni premaknila. Šele potem, ko sem videl njene oči in smrček — vse je bilo črno od muh — sem vedel, koliko je ura. Izpod trebuha ji je štrlelo napihnjeno vime z napetimi seski in jezik ji je postrani in mrtvo visel iz na pol odprtega gobca.

Kaj jo je vžgalo? — Nisem veterinar, nič ne morem reči. Morda je bila bolna že, ko so jo pripeljali sem gor? Morda jo je ubil medved? Vrag si ga vedi. No, medved je najbrž ni, saj ni bilo nikjer videti nobenih odprtih ran.

Ni mi bilo ravno lahko pri srcu. Vseposvoda po gozdu je bilo mračno in tiho kot v cerkvi, pred nogami pa mi je ležala mrtva krava. Nasekal sem smrečja in jo pokril, na deblo drevesa, pod katerim je obležala, pa sem z nožem vrezal križ. Hic iacet. Naj počiva v miru!

Nevšečnosti pa s tem še ni bilo konec. Naslednji dan sem namreč — zbolel. Vso noč me je tlačila mora, znojil sem se in ko sem hotel zjutraj vstati, se mi je zavrtele v glavi, tako da sem padel nazaj v posteljo. Da bi si opomogel, sem pojedel škatlico vitergina in ga zalil s šilcem žganja. Nič ni pomagalo, še slabše je bilo. No, lepa reč, sem si mislil. Že cela leta nazaj nisem bil bolan, zdaj pa, ko bi bilo najmanj treba, me je pa vrglo. Pa sem se le nekako prisilil, da sem vstal in si skuhal zajtrk; toda usta sem imel polna grenke sline in jed mi ni šla v slast. Ves zajtrk sem vrgel psu. Ves potoglav, opiraje se na palico sem šel dol na Rovtarico. Tod me je čakala še ena slaba novica: drvarji so mi povedali, da so zjutraj v gozdu naleteli na medveda. Krave so bile v nevarnosti, jaz pa nisem bil toliko pri močeh, da bi čredo, ki je bila razkropljena malone po eni tretjini Jelovice, spet segnal skupaj. Pustil sem krave tam, kjer so bile in šel v kolibo ležat. Kaj me brigajo krave, sem si rekel, kaj medved, kaj vse skupaj — in sem zaspal.

Čez dva dni sem ozdravel, takrat pa so me že prišli zamenjat. Hvala bogu, sem se oddahnil. Zadnji čas! Če bi bili vsi pastirji takšni kot jaz, bi se krave iz domačih živali spremenile v gozdno divjad, tiste neprilagodljive pa bi tako in tako že prej poginile. Bolje, da lazim s peresom po papirju, kot pa po Jelovici za kravami. Bo manj škode.

MOJE PRVO SREČANJE Z MINKO MALI

(Zapisano v počastitev njenih 85 let)

ERNA MEŠKO

V našem jedilnem kotu sloni pod lepim, starodavnim razpelom majhna, lesena oljnata slika, na kateri je upodobljen vrh Triglava z Aljaževim stolpom. Na njeni hrbtni strani je zapisano: »V spomin na naše prvo srečanje vrh Triglava, 6. 8. 1952 — Minka Mali.« Že sam pogled na ta ljubi spominček zbudi v nas spomin na gore in z radostjo polni naše srce.

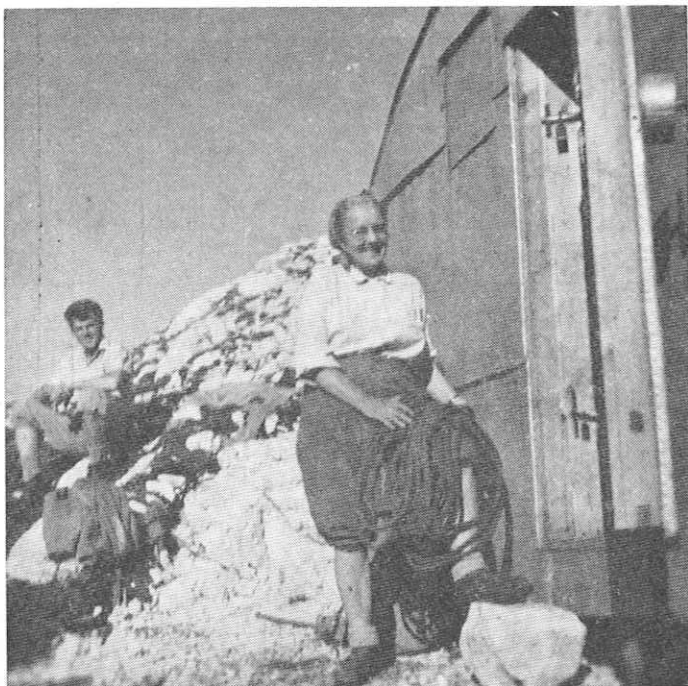
Zdaj, ko so slovesnosti okrog Triglava mimo, povsem umirjeno vasujem v duhu pri svojih dragih znancih, ki sem jih spoznala v zvezi s Triglavom. To je dolgo popotovanje. Pri vsakem se je treba ustaviti in ko se začnem meniti o planinah, ne morem končati. Nikoli se ne naveličam o njih pripovedovati, nikoli o njih poslušati. Zdaj mislim na Minko — hudomušno jo imenujejo »Stampiljko«. Že precej časa se nisva videli, a jo imam vso živahno pred seboj. Zdi se mi, da se je ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav **moram** spomniti. Menda je malo takih, ki bi bili s tako edinstveno ljubeznijo predani goram, kot je Minka. Ko jih ne bi imela že 85 na hrbtu, bi gotovo tudi letos zlezla na Triglav. Prepričana sem, da je z velikimi zadovoljstvom spremljala vse, kar se je v avgustovskih dneh dogajalo na Triglavu in v Bohinju in vem, da je s solzami v očeh potihem pela hvalo televiziji in radiu, ki sta nam s svojim posredovanjem omogočila toliko tihe sreče ob podoživljanju one iz naših mladih let.

Ko je bila Minka prvič pri nas, to se pravi tudi prvič v Prlekiji, nas je tako navdušila s svojim odličnim pripovedovanjem o planinskih doživetjih, da smo kar prezrli, kako daleč se je premaknil kazalec na uri. Bilo je to ob novoletnih praznikih leta 1953. Po večerji smo posedeli v kuhinji. Spominjam se, kako se je Minka dobro počutila sredi naše številne družine. Zavest, da bo imela hvaležne poslušalce in občudovalce, je še povečala njeno naravno pripovedno sposobnost. Najprej je odvezala »pompadurček«, in s posebnim spoštovanjem položila na mizo 3 lepe, v usnje vezane knjižice, z zlato obrezo in pozlačenim napisom »Moje gore«. Povedala nam je, da je to njeno najdražje, kar ima in da bi enkrat skoraj vse šlo rakom žvižgat. Vozila se je namreč s čolnom po Belopeških jezerih. Čoln se je prevrnil in ko je plavala v smrtnem strahu, je držala nad vodo ta cekarček s knjižicami in vpila: Moje gore, moje gore! No, vse se je srečno izteklo. — Torej, razkazala nam je notranjost tega svojega zaklada. Nad 2000, nad vse skrbno odtisnjenih žigov je bilo zbranih. (Že takrat, pred 25 leti; leta 1973 jih je imela že 4100.) Ob vsakem žigu je bila v kratkih in jedrnatih besedah opisana tura, ki se je nanašala na ta žig. Končala se je navadno s srčnim izlivom, ki je izražal njeno ljubezen do narave. Rekla je: Jaz ne zbiram žigov zaradi žigov, ampak zato, da imam potrdilo, da sem v tistem kraju res tudi bila. Imela je še posebno svojo stampiljko, na kateri je bil samo okvir. Če v kraju, ki ga je obiskala, ni bilo dobiti žiga, je v ta okvir vpisala ime kraja in nadmorsko višino. Nosila je s seboj vedno tudi blazinico za odtisnjenje žigov češ, ponekod so tako zanikrni, da še za ta »pisarniški pribor« ne skrbe. Res jo je bilo zanimivo poslušati.

Pozneje sta se z mojim možem dogovorila, da pojmeta še isto leto na Triglav čez severno steno. Minka za svojo 60-letnico, Makso za svojo 50-letnico. Načrt sta izpolnila, vodil pa ju je priljubljeni gorski vodnik in prijatelj Janez Brojan. To je bilo veselje! Dostojen komentar je seveda zabeležen v »Njenih gorah«.

Še večkrat se je Minka oglasila pri nas v družbi svojih najdražjih planinskih prijateljev. Med prvimi so bili Fanči Špeleletič, Ivan Lazar in Silva Keršinar. Nameravala sta takrat priti še prof. Janko Mlakar in prof. Jos. Wester, pa je prvi zbolel in nato umrl, drugi pa se ni mogel odločiti za tako dolgo »rajžo«. Posebno me veseli, da je privedla v našo hišo Fanči Špeleletič, s katero nas veže še danes iskreno prijateljstvo. O njej ne bom nič drugega napisala kot samo to, da je prav ta prava planinka in odličen človek.

Ko sta bili Minka in Fanči neke pomladi pri nas, se mi je za trenutek zdelo, da je Minka preveč izbirična, kajti ni vedela, kam se naj usede — tu je bilo preveč hladno, tam spet preveč sončno — zato vprašam Fanči, ali je to prebiranje mogoče ne moti. Smeje se mi je odgovorila: »Oh ne! Minke smo take navajeni. Če ne bi bilo nje, ki nam vse tako imenitno organizira in daje spodbude za naše ture, sami sploh nikamor ne bi prišli. Zelo jo imamo radi in smo ji hvaležni.« Tako je imela okoli sebe dosti planinskih tovarišev in se je seznanila z mnogimi svetovnoznanimi alpinisti. Spet so bile tu »Njene gore«, v katerih si lahko zasledil njihove avtograme. Pripovedovala mi je, kako je leta 1939 z Elzo Urbančičevo obiskala Kugyja v Ovčji vasi in da ji je ob slovesu dejal: »Dober nasvet vam dam. Ne poročite se! Mož bi vas oviral pri planinstvu.« Ta nasvet je poslušala in se po njem tudi ravnala.

Minka Mali
v svojih gorah.
V ozadju
njen spremljevalec
na plezalnih turah
— Jenko

Odkar se z Minko poznam, redno prejemam od nje lastnoročno »tiskane dopisnice«. V gornjem levem oglu je zapisan datum ture od ... do ... potem pa slede najskrbneje odtisnjeni žigi vrhov, ki jih je obiskala, dokler je le kaj prostora, da komaj še najde kotiček, kamor pripiše pozdrav in svoje ime. Fotografijo take dopisnice je objavila holandska planinska revija »De Bergvriend« 69/2 na vsej čelni strani svojega ovitka. V isti reviji je tudi objavljen intervju urednika te revije z Minko Mali. O tem je pisal tudi prof. Vilko Mazi v PV 1970/3.

V »Planinski biografiji« PV 1973/10 Minka sama lepo in natančno opisuje svoje planinsko popotovanje od svojega 12. do 80. leta. Ljubiteljem gora priporočam, da si ta njen sestavek ponovno preberejo. Strmeli bodo nad dejavnostjo in dosledno natančnostjo te izredne planinke.

Sedaj, ko ji telesne sposobnosti onemogočajo, da bi se vzpenjala po visokih gorah, ima to srečo, da jo njeni »avtomobilizirani« planinski prijatelji vozijo v osrčja planinskega sveta ali na njegove obronke in jo tako ohranjajo v živem stiku z njeno največjo ljubeznijo, saj pravi: »Vsak izlet v hribovski svet je zame požirek nebeškega nektarja, ki mi oslaja trpko starost.« Fanči mi je pripovedovala, kako sta pred par leti šli na Zugspitze, kako se je Minka na vrhu vsa razživela in v naravnost mladostno premagala številne stopnice — vsa presrečna na tej višini z edinstvenim razgledom.

Marsikaj bi še lahko napisala, a kdor je redno prebiral PV, jo že dobro pozna. Omenim naj še, kako silno jo je zadovoljilo to, da ji je uspelo seznaniti se z vsemi bivaki in v njih prenočevati. Pravi pa, da je bil višek njene planinske sreče Dovški Gamzovec, ko je z 71 leti s Slavom Jenkom in Francko Merhar plezala Aleksičevo smer in morala v steni bivakirati. Z veseljem pa se spominja tudi svojega »križarjenja« po gričevnatem svetu v Prlekiji, med katerim jo je najbolj zabavala vožnja z mopedom na Gomilo v Slovenskih Goricah, 351 m n. v. Na njej stoji stolp. Po 72 stopnicah prideš na vrh in za trud si poplačan z edinstvenim razgledom nad lepo pokrajino ob severni meji.

Ko v tem letu slavimo 200-letnico prvega vzpona na Triglav, se spominjamo tudi 85-letnice Minke Mali. Obiskala je vrh Triglava 32-krat, všteto je tudi dvakratno plezanje čez severno steno. Iz srca ji želimo, da bi ji zdravje dobro služilo in da bi ob prebiranju njenih edinstvenih zapiskov ponovno in z zadoščenjem podoživljala lepoto, drznost in srečo v gorah. V skalnati svet ne more več, a njene »Moje gore« jo kličejo: »Daj, sedi, pobožno obračaj list za listom in zajemaj iz našega skrivnostnega bogastva za hrano do poslednjega utripa ...!«

DRUŠTVENE NOVICE

OB SREBRNEM JUBILEJU PLANINCEV PTT LJUBLJANA

11. novembra 1978 je Planinsko društvo PTT Ljubljana s proslavo svečano zaključilo svoje 25-letno delo. Poleg članov so se proslave udeležile številne delegacije PD PTT iz vse Jugoslavije, delegacija po-bratenega PD Djerovica iz Peči, predstavniki mnogih PD iz Ljubljane in okolice, predstavniki družbenopolitičnih organizacij, med njimi Marjan Rožič, predsednik mestne skupščine Ljubljana, Jože Pečnik, predsednik Republiškega odbora sindikata prometa in zvez, Marjan Oblak, predsednik IO PZS, Slavko Jakofčič, glavni direktor Združenih ptt organizacij Slovenije, direktorji ptt podjetij Ljubljana, Kranj in Šolskega PTT centra.

Slavnostni program je otvoril Pihalni orkester Prosvetnega društva »Poštar« Ljubljana z državno himno, nato pa je podpredsednica društva Fani Žagmajster po-

zdravila vse goste in člane. V sporedu so poleg godbe na pihala sodelovali še pevec Ladko Korošec ob spremljavi harmonikarja Milana Stanteta, Mladinski pevski zbor osnovne šole heroja Franca Bukovca iz Preske pri Medvodah, recitatorke poklicne ptt šole, mešani in moški pevski zbor Prosvetnega društva »Poštar« in recitator Marjan Kralj, ki je spored tudi povezoval. Predsednik društva Jože Dobnik je med izvajanjem programa v slavnostnem govoru v zgoščenih besedah orisal zgodovinski razvoj društva, najpomembnejše dogodke v 25 letih njegovega razvoja, uspehe in probleme.

Predhodnika PD PTT Ljubljana sta bila aktiva »Poštar« v Ljubljani, ustanovljen že leta 1945 pri PD Ljubljana Matica in aktiv »Poštar« Jesenice, ustanovljen 20. 12. 1951 pri PD Jesenice. Aktiva sta že leta 1952 pričela sodelovati, skupaj sta izvolila gradbeni odbor, ki naj bi vodil dela za usposobitev vojaške karavle na Vršču, ki

PLEMENITOST PA TAKAI!

Pisalo se je leto 1952. Ljubljana se je dušila v snežnih zametih, Tolminsko pa v plazovih. Tudi dom na Platu pri Sušaku je bil zameten, vendar ne posebno hudo. Odbor takratnega PD je razpisal delovno akcijo za kidanje snega — udeležili pa naj se je bi le zdravi in močni moški.

Krojač Zvonko Kajba pa je jezno dejal, da na akcijo ne gre, ker pojde s svojimi delavci in prijatelji smučat v Slovenijo. Odšli so v soboto dopoldne, ko pa so prišli v Ljubljano z vlakom, so jih na postaji mobilizirali. In so morali sobotno noč, pa še celo nedeljo kidati sneg z ljubljanskih ulic. Na »nesrečo« jih je pri tem videl nekdo, ki je naše odbornike poznal. Seveda se je našel šegavec, ki je v reškem »Novem listu« objavil tole notico:

Plemenita gesta reških smučarjev (razprto)!

Pet smučarjev pod vodstvom znanega obrtnika Zvonka Kajba je šlo na pomoč zasneženi Ljubljani. Na lastne stroške so tja potovali in dva dni pomagali kidati sneg.

— — — — —
Tudi v PD Vipava nas včasih boli glava. Tudi naše društvo je bilo naprošeno, naj predlaga svoje člane kot kandidate za bližnje volitve. Predlagali smo jih. Ker je moj mož bil pri kandidacijski konferenci, sem ga vprašala, kako je z našimi kandidati: »Nič kaj dobro! Sprejeti so že, sprejeti... tovariš Beno pa je menil, da bi možne kandidate morali ljudje bolj spoznati, in za to naj bi jih obesili na desko pred krajevni urad. Tam naj visijo kak teden, da jih ljudje vidijo... Pa sem rekel, bežimo raje, dokler se ne zgodi...!«

Pa me je mož potolažil, da se mu je nekoč zgodilo še huje. Leta 1948 bi bili morali objaviti imena vseh, ki so doma zaklali prašiče. Uslužbenka je naslednji dan nabila na desko: »Seznam zaklanih prašičev: 1. Viktor Andlovic, 2. Franc Bavčar itd.

Na tem groznem seznamu se je znašel tudi on sam, moj mož.

Nada Kostanjevič

Od leve proti desni: Slavko Jakofčič, gl. dir. Zdr. PTT org. Slovenije, Marjan Oblak, preds. IO PZS, Jože Pečnik, preds. republ. odb. sind. del. v prometu, Marjan Rožič, preds. skup. mesta Ljubljane, Julka Žibert, dir. podj. za PTT promet Lj., Albin Vengust, preds. izv. sv. mesta Ljubljane Foto Jože Dobnik

jo je PD Jesenice dodelilo aktivu »Poštar« na Jesenicah. Iz te karavle je nastala »Poštarska kočica«, 9. 8. 1953 je bila slovesno odprta in izročena svojemu namenu. V 25 letih je bilo v koči marsikaj spremenjeno, dozidano, prezidano, sedanjo podobo pa je dobila 2. julija 1978, ko so bila po štirih letih dokončana vsa gradbena dela na preurejanju starega dela in na dograditvi novega prizidka. Sedanji Poštarski dom ima trikrat večje zmogljivosti v prenočiščih in gostinskih sedežih.

PD PTT Ljubljana je bilo ustanovljeno leta 1953. Takrat je štelo 350 članov iz vse Slovenije. Danes šteje 1500 članov, poleg tega pa se je leta 1957 osamosvojilo PD PTT Maribor in leta 1970 še PD PTT Celje. Društvo se je tudi navznoter organiziralo. Danes ima vse svoje dejavnosti organizirane v osmih odsekih, ki vsi aktivno delajo, o čemer govore naslednji podatki:

29 članov je prehodilo transverzalo kurirjev in vezistov,

59 članov je prehodilo Slovensko planinsko pot,

31 članov je prehodilo Zasavsko planinsko pot,

51 članov je prehodilo druge transverzale, 183 članov je sodelovalo na 26 partizanskih marših,

972 članov je sodelovalo na 26 jugoslovanskih zborih poštarjev-planincev,

7725 članov se je udeležilo 11 slovenskih zborov poštarjev-planincev,

2119 članov se je od leta 1960 dalje udeležilo pohodov Po poteh partizanske Ljubljane,

45 968 članov se je udeležilo 1041 organiziranih izletov,

291 mladih planincev si je v šoli za mlade planince pridobilo osnovno planinsko znanje,

26 mladih planincev se je izšolalo za mladinske planinske vodnike,

17 331 članov se je udeležilo 198 planinskih predavanj.

Poleg navedenega pa je bilo društvo tudi organizator:

4 partizanskih maršev,

4 zborov poštarjev-planincev Jugoslavije,

5 zborov planincev-poštarjev Slovenije,

6 eno- in dvodnevni srečanj bratstva planincev PTT Ljubljane in Zagreba, pri 6 srečanjih pa je bil organizator PD PTT »Sljeme« Zagreb,

2 večdnevni srečanj s planinci-poštarji iz Sarajeva, dvoje srečanj pa so organizirali Sarajevčani,

udeležbe pri spominskih pohodih Po stezah partizanske Jelovice in zimskih pohodov na Stol in Porezen,

skupinskega pohoda po planinski poti osvoboditve »Planine Jugoslavije«, katero bo v naslednjem letu dokončalo kakih 40 članov.

Društvo vzdržuje tudi nekaj planinskih poti, skrbi za varstvo narave, ureja na Vršiču alpski vrt, vzgaja člane v umetnosti

Delegacija PD Djerovica iz Peći v Kamniški Bistrici. Od leve proti desni: Sulejman Kelmeni, Stane Dolenc (Lj.), Ilija Savić, Jože Dobnik (Lj.), preds. Milorad Jevtić, Sefri Mula Foto Jože Dobnik

orientiranja, pomaga pri vzdrževanju in oskrbovanju Doma na Vršiču. Vsi odseki so opravili več desetisoč ur prostovoljnega dela.

V strokovnih glasilih in informativnem tisku je bilo objavljenih 1334 člankov in novic, v propagandni omarici pa razstavljenih 2834 fotografij iz življenja in dela planinskega društva. Za 20-letnico obstoja društva pa je izšla v 200 izvodih knjiga »20 let PD PTT Ljubljana«.

PD PTT Ljubljana sodeluje danes in Ljubljanskem meddruštvenem odboru PD, v samoupravni skupnosti za telesno-kulturo občine Ljubljana-Center, v slovenskem in jugoslovanskem meddruštvenem odboru PTT planinskih društev, v organih PZS in drugje.

V dokaz delavnosti in aktivnosti društva so številna priznanja, nagrade in spominska darila, ki jih je prejelo društvo in člani društva. Leta 1975 je društvo prejelo nagrado občine Ljubljana-Center, leta 1973 zlati častni znak Planinarskega saveza Hrvatske, leta 1969 častni znak odbora za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije, zlate značke PD Djerovica iz Peći, PD PTT Sljeme iz Zagreba in PD Trbovlje. Planinska zveza Jugoslavije pa je članom podelila 15 zlatih in srebrnih častnih znakov, Planinska zveza Slovenije pa 60 zlatih, srebrnih in bronastih častnih znakov in 5 bronastih plaket, Planinarski savez Hrvatske 1 zlati častni znak. En član je prejel odlikovanje predsednika republike, en pa srebrni znak OF. Za častne člane pa so bili imenovani Jože Kobilica, Ivan Zabel, Ivan Debevec in Joža Praprotnik.

Predsednik društva se je v nadaljevanju svojega govora zahvalil tudi vsem, ki so materialno pomagali, da je društvo lahko tako uspešno delalo in doseglo res lepe rezultate. Spomnil se je tudi vseh onih, ki jih ni več med nami, da so s svojim delom ali razumevanjem doprinesli velik delež k razvoju društva.

Svoje besede pa je zaključil:

»Ko vstopamo v obdobje proti zlatemu jubileju društva, pa izrekam tudi najlepše želje za nadaljnje uspešno delo društva, za krepitev bratstva, enotnosti in tovarishstva, posebej pa še sodelovanja med planinci Slovenije in Jugoslavije. Želim, da bi ptt organizacije in samoupravne telesno-kulturne skupnosti še naprej pomagale društvu pri izpolnjevanju njegovih nalog. Vsem članom in prijateljem društva želim veliko zdravja, dolgo življenje in veliko osebnega zadovoljstva: naj bi tudi v prihodnosti našli na planinskih poteh srečo, zadovoljstvo, lepoto, mir in zdravje in da bi se s teh poti vračali na svoje domove, na delovna mesta in v šole ustvarjat vse tisto, kar nam je potrebno za srečno življenje in za nadaljnji razvoj naše samoupravne socialistične družbene skupnosti. Pred koncem slavnostnega programa pa sta predstavnik PZS Marjan Oblak in predsednik društva Jože Dobnik za dolgoletno in požrtvovalno delo v planinski organizaciji in za vso materialno pomoč in razumevanje podelila častne znake in pismene pohvale in priznanja. PD PTT Ljubljana je prejelo pismeno pohvalo in priznanje PZS, Jože Dobnik častni zlati znak PZJ, PZS pa je podelila 10 zlatih, 10 srebrnih in 9 bro-

nastih častnih znakov najbolj delovnim članom društva.

PD PTT Ljubljana pa je ob srebrnem jubileju in po sklepu IO pripravilo in v znak priznanja za aktivno delo, sodelovanje in razumevanje, ter za uspešno uveljavljanje bratstva in enotnosti med narodi Jugoslavije podelilo poseben jubilejni zlati častni znak društva 21 planinskim in drugim družbenopolitičnim organizacijam ter posameznikom zunaj društva, ki so kakorkoli pripomogli, da je društvo res lahko uspešno delalo. Seznam članov in članic, katerim pa se društvo s podelitvijo častnega zlatega znaka društva oddoljuje za dosedanje delo, hkrati pa jih zavezuje tudi za delo v bodoče, pa obsega 89 imen.

Na planinski zabavi, ki je sledila nepozabnemu slavnostnemu programu, pa so številni predstavniki PZS, PD PTT Slovenije, Jugoslavije in pobratenega PD Djerovica iz Peči izkoristili priložnost in se zahvalili za povabilo, za prejete častne društvene znake, čestitali društvu za dosežene uspehe in afirmacijo na področju planinstva.

Jože Praprotnik

USTANOVITEV PD SIGMA, ŽALEC

V soboto 4. nov. 1978 so člani delovnega kolektiva »Sigma«, Žalec, TOZD Zabukovica, na Homu sklicali ustanovno konferenco planinskega odseka »Sigma« v PD Zabukovica, ki je združil navdušene in delavne planince v znanem žalskem podjetju »Sigma«. Zastopnik sindikata je v začetku utemeljil ustanovitev PO »Sigma«, na kar so izvolili delovnega predsednika, zapisnikarja in vse, kar je treba, na kar so izvolili predsednika PO (Viktor Zatler), tajnika (Silva Čulk) in blagajnika (Zinka Mužar). Ustanovitev je pozdravil tajnik PD Zabukovica tov. Ježovnik, znan in uspešen planinski aktivist, in zaželel odseku čim bolj smotno in uspešno delo. Zastopnik Planinske zveze Slovenije (T. Orel) se je ustanovne konference udeležil, ker je ustanovitev PO v okviru enote združenega dela v tem delu Slovenije še posebej značilno — ne samo zaradi predlogov, sugestij in sklepov na zadnjem kongresu sindikatov SR Slovenije, marveč tudi zato, ker je na celjskem terenu oživila ta organizacijska oblika planinstva že pred letom 1950 in so bila v Celju že takrat ustanovljena delavska planinska društva (Emo, Cinkarna, kasneje Aero in druga). Zastopnik PZS je pomen odločitve mladih članov sindikata v »Sigma« poudaril z razlogi iz sklepov kongresa sindikatov Slovenije in z ugotovitvami, kaj ti sklepi za razvoj planinstva pomenijo.

Ustanovna konferenca je potekla na prijaznem Homu, ki je tisti večer gostil tudi 81 planincev-izletnikov iz PD Samobor in

PD Ljubljana-matica. Hrvatsko-slovensko srečanje na Homu je organiziral tov. Luka Kočar, domiselni in neugnano marljivi načelnik izletniškega odleka pri PD Ljubljana-matica. Odsek je nedavno na izletu po Planinski poti — skoraj neznanem planinskem predelu — združil nič manj kot 348 planincev in planink. Bil je to najštevilnejši izlet pod vodstvom tov. Luke Kočarja. Vsa čast njegovi vztrajnosti in vodstveni sposobnosti, prav tako pa njegovi številni družini, vneti ljubiteljici naših gora.

T. O.

DR. JOŽE BERGOČ

V Mariboru je 17. oktobra 1978 umrl znan planinski delavec dr. Jože Bergoč. Rodil se je 26. avgusta 1890 v Lipici. Gimnazijo je obiskoval v Trstu, po maturi pa se je vpisal na pravno fakulteto v Pragi in promoviral z odliko. Nadaljnje načrte mu je preprečila prva svetovna vojna. Mobilizirali so ga in poslali na rusko fronto. S svojo enoto pa se ni hotel bojevati s slovenskimi brati in je prestopil na nasprotno stran. Kot ujetnik se je po oktobrski revoluciji pridružil rdečearmejcem in se bojeval na njihovi strani, zatem pa našim dobrovoljcem, ki so prispevali pomemben delež pri osvoboditvi naših narodov izpod avstro-ogrskega jarma. Komaj se je vrnil v Maribor, je že spet oblekel vojaško suknjo in se pod poveljstvom generala Maistra bojeval za našo severno mejo. Končno se je dr. Jože Bergoč lahko posvetil poklicnemu delu. Kot izvrsten pravnik je užival velik ugled, zelo priljubljen pa je bil vsepovsod zavoljo svojega tovariškega odnosa in ne nazadnje tudi zaradi neuničljivega humorja.

Zgodaj je začel hoditi v gore, pozimi pa mu je bilo najljubše razvedrilo smučanje. Bil je med najbolj delavnimi odborniki mariborske podružnice SPD. Leta 1939 je postal njen načelnik.

Ob napadu na Jugoslavijo se je umaknil v Zagreb, od tam v Ljubljano, vendar so ga konec 1941 zaprli in je vsa leta do osvoboditve preživel v raznih okupatorskih zaporih. Po vrnitvi v Maribor je nadaljeval svoje poklicno delo, ostal pa je tudi na čelu na novo ustanovljenega PD Maribor do leta 1949.

V imenu odvetniške zbornice Slovenije se je od zaslužnega pokojnika poslovil dr. Otmar Cvirn, ki je prikazal njegovo življenjsko pot in njegovo poklicno in družbeno delo, v imenu mariborskih planincev pa predsednik PD Maribor-matica Vladimir Stojan, ki je med drugim dejal:

»Mnogo let je preteklo od takrat, ko si se pridružil mariborskim planincem, v katerih si našel zveste prijatelje: več kot 50 let. Videl si jih, kako požrtvovalno razvijajo planinstvo ob ogroženih severni meji, videl si jih, kako neutrudno gradijo koče in

Dr. Jože Bergoč

z optimizmom kljubujejo vsem težavam. Bil si eden izmed tistih, ki radi prevzamejo del bremena tudi na svoja ramena: pred 50 leti si postal podružnični odbornik, v kratkem pa bo minilo 40 let, odkar so te izvolili za načelnika. Takrat se je mariborska podružnica že lahko ponašala s številnim članstvom in z lepimi kočami, tako z Mariborsko kočjo, kočjo na Klopnem vrhu in s Senjorjevim domom ter z zavetiščem na Pankraciju. Toda to je bilo tudi leto 1939, ko je Evropi že grozila vojna. Druga za drugo so države postajale plen podivjanih nacistov, dokler niso vdrli tudi v našo državo. Okupator je takoj udaril po vseh zavednih Slovencih in po vseh društvih. Tudi tebi ni prizanesel. Kazalo je, da bo delo, ki ste ga opravili v 22 letih, za vselej uničeno. Drug za drugim so društveni delavci romali v zapore in pregnanstvo. Društvena imovina je bila zaplenjena, arhivi sežgani.

Toda okoli planinskih koč so se že začeli zbirati prvi borci za svobodo, ki se niso ustrašili vojaške sile, pred katero je trepetala vsa Evropa. Njihove vrste so se vsak dan bolj krepile. Po zmagoviti osvobodilni vojni je bilo treba začeti znova, prav od začetka. Ponosnih pohorskih planinskih koč ni bilo več, ostala so le pogorišča. Že nekaj mesecev po končani vojni so se zbrali mariborski planinski veterani, da se pogovorijo o obnavljanju društvenega dela in planinskih postojank. Na čelu teh planincev si bil takrat ti, Jože.

Tvoje predsedništvo je bilo leta 1941 nasilno prekinjeno, štiri leta nato, po mučnem romanju skozi laške zapore, pa si že stal na vodilnem mestu PD Maribor. V nekaj kratkih mesecih je že stala nova Mariborska kočja, tri leta nato pa ste že odprli novo Ribniško kočjo. Takrat je društvo štelo 3300 članov. To je bilo v tistih časih 3300 udarnikov, ki se niso ustrašili žuljev. Nedeljo za nedeljo so na svojih ramenih nosili na vrh Pohorja gradbeni material za kočjo. Najbolj zagnanih se je oprijel vzdevek fanatiki Ribniške kočje. Ko si leta 1949 izročil predsedništvo Cirilu Verstovšku, si lahko s ponosom zrl na opravljeno delo.

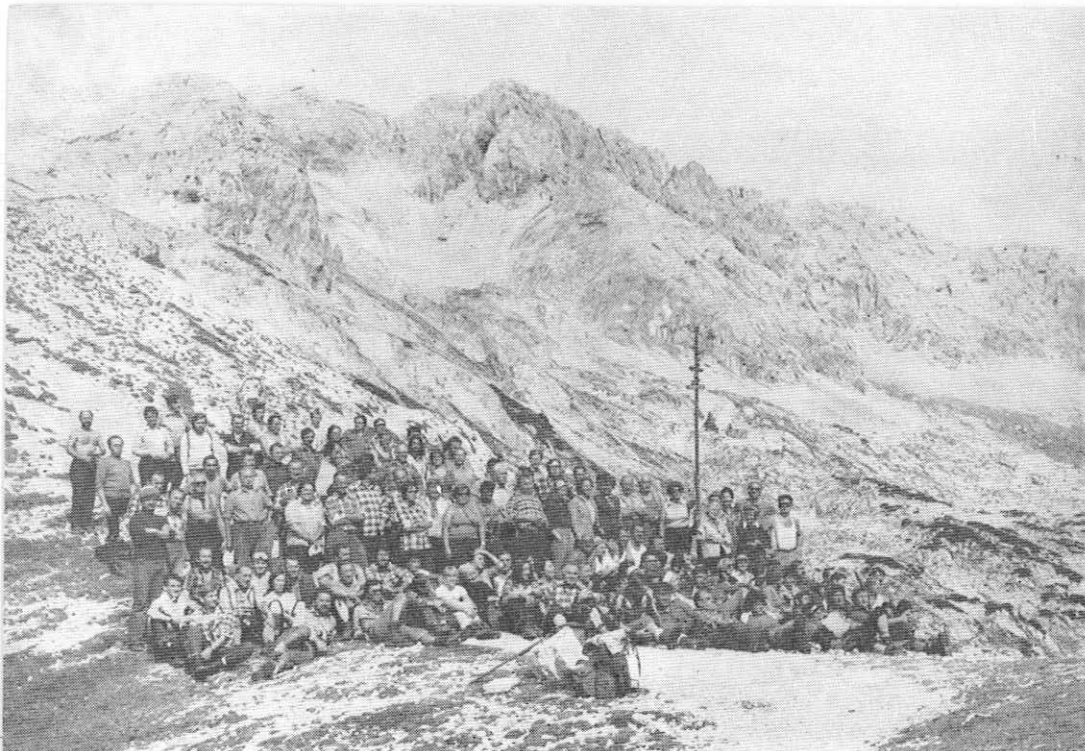
Na planinstvo te niso vezali samo delovni uspehi, temveč tudi osebni spomini in številne prijateljske vezi. Sam si nam velikokrat pripovedoval, da ti je bila Mariborska kočja od vsega začetka posebno pri srcu in si jo rad obiskoval, čeprav je bila skromna in revna. V njej si srečaval svoje prijatelje: Jaka Zupančiča, Bruna Rotterja, dr. Jožeta Sekulo, Ivana Kravosa, Tedija Voglarja, Doreta Gajška in mnoge druge. Od kočje si občudoval razgled na široko Dravsko polje, Boč in Rogaško goro. V njeni bližini so bili temni gozdovi, ki so se širili na vse strani, tja proti Arehu, Klopnemu vrhu in Ribniški koči. Obiskoval si jih poleti in pozimi, takrat, ko so bili polni sonca in cvetja, in takrat, ko so bili globoko zasneženi in so bile zametene vse markirane poti. Takrat ste si pripeli smuči in hiteli naprej in naprej, dokler niste prišli zvečer v Lovrenc ali Ribnico ali pa Mislinjo. Koliko spominov se je nabralo, koliko vezi na Pohorje se je staklo! Koliko doživetij se je ob vsakem srečanju prebudilo!

Vsem nam bi bilo zdaj bolj ljubo, ko bi mogli sedeti v kakšni koči na Pohorju in v tvoji družbi obujati spomine na prehojene poti. Pa je hotela usoda, da bomo odslej morali na pot brez tebe — in vendar hkrati tudi s teboj. Vežejo nas spomini na dolgoletno skupno delo. Hvaležni smo ti za vse, kar si storil za mariborsko planinstvo pred vojno in zlasti po njej, ko je bilo treba čimprej odpraviti sledove štiriletnega uničevanja vsega, kar je bilo slovensko.

F. V.

160 PLANINCEV IZ SRH NA VRHU TRIGLAVA

Za proslavo 200. obletnice prvega vzpona na Triglav je Planinska zveza Hrvatske in društva iz Zagreba organizirala od 22. do 24. IX. 1978 množični vzpon planincev SRH na Triglav. V akciji je skupno sodelovalo 170 planincev iz 20 planinskih društev, 160 pa jih je doseglo vrh. Anketa

Del skupine hrvatskih planincev na poti na Triglav, 24. 9. 1978 (Konjsko sedlo)

Foto Z. Ceraž

govori, da je 50 % udeležencev šlo na Triglav prvič.

Na Rudnem polju se je vzpon začel. Udeležence je pričakal in pozdravil v imenu PZS prof. Tine Orel in zaželel vsem uspešen vzpon na Triglav. Po počitku v Vodnikovih kočih se je ta velika skupina povzpela na Planiko oziroma Kredarico, s teh koč pa so v skupinah odhajali na vrh. Sestopili so v dolino Krme, kjer so jih pričakali avtobusi.

Dobra organizacija, lepo vreme in pomoč planinskih društev Gorje in Ljubljana-matica pri nastanitvi udeležencev na Planiki in Kredarici, vse to je doprineslo svoj delež k uspehu te edinstvene akcije. Ta jubilejna skupina na Triglavu spada med najštevilnejše skupine, ki so prišle na najvišji vrh naše države. Nedvomno je k temu prispevala tudi disciplina udeležencev.

Nikola Aleksić

PLANINSKA POT PRIJATELJSTVA (Snježnik—Snežnik)

Štirje planinci smo se iz Zagreba z vlakom popeljali do Delnic, od tam pa z avtobusom iz Čazme do Gornjega Jelenja, od tod pa peš na Platak do Doma »Partizan«. Bili smo Anton Kralj, Franjo Znika, Siniša Sakoman in jaz. V Domu »M. Albahari« smo prespali, naslednji dan pa smo zavili na Pot prijateljstva Snježnik—Snež-

nik proti Gušlici (1482 m), mimo Javornice (1152 m), Škurine in Lisine na Sverdo (1200 m). Tu blizu je spomenik I. istrske partizanske bolnice, tu je grob 22 partizanov. Do Čabarske police smo srečali samo gozdarja na motociklu. Ogovoril nas je slovensko, mi smo odgovorili hrvatsko. Bil je presenečen, češ saj tu hodijo le slovenski planinci. Ko smo mu povedali, da je to pot prijateljstva, se je razveselil. Tu je nekoč tekla državna meja med Jugoslavijo in Italijo — njeni sledovi so porušene karavle, kasarne in betonirane tankovske ovire.

Na poti proti Sežanju (1323 m) nas je namočilo. V lovski koči »Sežanja« so nam lovci iz Ilirske Bistrice in Italije postregli s čajem, ob 19. uri pa smo že stali na vrhu Snežnika (1796 m), kjer se pot prijateljstva konča. Oskrbnik na Snežniku je bil zelo skrben, takoj nam je povedal, da moramo sestopiti do Sviščakov (1242 m), če hočemo prenočiti. Dom na Snežniku je odprt samo ob sobotah, nedeljah in praznikih, sicer pa na poti ni drugega zavetišča, čeprav bi bilo to možno na Sverdi, Javorju in Moreli. Prenočišče na Sviščakih sta nam oskrbela tov. Čeligoj in Maraš iz Ilirske Bistrice. S Sviščakov smo pešali 12 km, nadaljnih 7 km do kolodvora v Ilirski Bistrici so nas prepeljali prijazni domačini. Kljub temu smo v treh dneh prehodili okoli 80 km.

Priporočamo to pot vsem planincem. Odprta je bila ob 100-letnici organiziranega

planinstva na Hrvatskem in v Jugoslaviji (1974), naredila pa sta jo PD Platak (Rijeka) in PD Ilirska Bistrica. Svet okoli te poti je zelo mikaven s planinskega in turističnega pogleda. Prav bi bilo, da bi PD Hrvatske in Slovenije organizirala čim več izletov na snežniško področje, posnemale pa naj bi jih tudi druge družbene organizacije. Pot ni sama sebi namen.

Josip Sakoman

PRVIH STO OD SNEŽNIKA DO SNJEŽNIKA

Že četrto leto teče, od kar so planinski delavci iz PD Platak z Reke in PD Ilirske Bistrice zarisali prve markacije na Snježniku v zaledju Kvarnerja, s čimer se je začelo zahtevno delo za uresničitev želje za postavitev nove planinske poti, ki naj bi povezala hrvatski Snježnik z našim Snežnikom. Začetek poti so organizatorji povezali s proslavljanjem 100-letnice organiziranega planinstva na Hrvatskem in v Jugoslaviji. Že v letu dni je bila nova planinska pot nadelana in markirana s planinsko markacijo, ki ji je z desne dodana velika črka S (Snežnik). Delo so družno opravili slovenski in hrvatski planinci ter dali novi planinski poti ime »Planinska pot prijateljstva SNEŽNIK—SNJEŽNIK«.

Žal so se organizacijske priprave nekoliko zavlekle, predvsem zaradi priprav dvojezičnega dnevnika poti tako, da je bilo vse potrebno postorjeno šele pred dobrim letom.

Pot je dobila značaj medrepubliške transverzalne planinske poti. Oba Snežnika sta izhodišči ali cilja poti, ki v 11 do 12 urah planinske hoje razkrije popotniku mnoge lepote dolin, gozdnih jas in divjih gozdnih predelov, ki so doslej poznali le korak drvarja ali lovca. Med obema Snežnikoma mora planinec poiskati štiri kontrolne žige, v Sežanjah in na Klanski polici na slovenski strani in v Šverdi ter Gušlici na hrvatski strani in jih seveda odtisniti v kontrolni dnevnik — dokaz, da je celotno pot prehodil.

V zadnjem letu je obisk poti skokovito narasel. PD Ljubljana-matica, PD Željeznica Zagreb, PD Platak in PD Kamenjak z Reke so na pot organizirano povabile kar cele skupine planincev.

Te dni pa so v PD Ilirska Bistrica izdali tudi že stoto značko za prehojeno pot planincu iz Ljubljane tov. Marku Jurečiču, ki je s svojim prijateljem Tonetom Kranjcem, dodal k celi poti še stezo iz Ilirske Bistrice prek Sviščakov na Snežnik in s Snježnika do predmestja Reke.

Med prvo stotnijo, ki je pot prehodila zasedimo planince od Maribora, da celo do Zadra. Iz evidence, ki jo skrbno vodi PD Ilirska Bistrica pa zvemo, da je doslej naj-

starejši obiskovalec poti 81-letna planinka PD Ljubljana-matica, tov. Tatjana Krotko, najmlajši pa komaj 7-letni zagrebški planinec iz PD Zagreb-matica Tomislav Cerviček — dokaz, da je pot med obema Snežnikoma, čeprav na oko zahtevna, primerna za planince in ljubitelje narave prav vseh starosti.

Vojo Čeligoj

LAŠKO PLANINSKO DRUŠTVO JE RAZVILO PRAPOR

Na Šmohorju, kjer ima v oskrbi planinski dom laško planinsko društvo, je bilo zadnjo nedeljo v septembru 1978 slavnost. PD Laško je praznovalo 50-letnico društva, 25-letnico koče, kjer je bil zbor, in 20-letnico mladinskega odseka v društvu.

Na slavnosti so se zbrali številni planinci, predstavniki meddruštvenih odborov PD za Savinjsko, Zasavje, podpredsednik PZS Tone Bučer, predstavniki delovnih organizacij, družbenopolitičnih organizacij s predsednikom Skupščine občine Laško Jožetom Rajhom na čelu in drugi gostje.

Na srečanju so bili tudi vsi predsedniki društva v preteklih letih, med njimi je bil tudi častni predsednik Franc Medvešek, ki je po razvitju prapora predal prapor praporščaku Tonetu Šterbanu.

V kulturnem programu so sodelovali godbeniki laške godbe na pihala, moški pevski zbor TIM Laško, izredno dobro pa so bili sprejeti šolarji v narodnih nošah iz laške osnovne šole Primož Trubar, ki so prikazali v sliki nekatere narodne in ponarodele pesmi.

Po govoru predsednice PD Laško Fanike Lapornik je predsednik delavskega sveta HP Pivovarne Laško, pokrovitelj razvitja prapora, čestital planincem ob visokem jubileju in razvil ter kot prvi pripel trak na prapor. Za trakove je še prispevalo 11 darovalcev, za zlate žebeljčke 48 darovalcev, za srebrne 25 darovalcev, čez 80 darovalcev pa je prispevalo manjše vsote. Zborovanje so končali člani ansambla »Laški pivarji«, ki so zabavali obiskovalce do trde teme.

Iz govora predsednice PD Laško tov. Danice Lapornik

Leta 1922 je vzniknila pobuda za ustanovitev sekcije v Laškem. Najbrž je imel pokojni dr. Arnold Pernat v mislih dejavnost takrat že pokojnega rojaka Ignaca Orožna, domoljuba in znanega zgodovinarja, ki je bil prvi predsednik SPD. Dr. Pernatu, prvemu načelniku planinske sekcije v Laškem, se je pridružila peščica prijateljev planin. Nekaj let kasneje je sekcija že štela 30 članov, vključena v SPD Sevnica, kasneje v Zidani most.

Koča na Šmohorju nad Laškim

Foto Tine Kokotec

Leta 1929 so odprli prvo planinsko kočo v vasi Šmohor nad Laškim. Drugi načelnik je postal sedaj že pokojni dr. Dominik Drnovšek iz Laškega.

Na Šmohor je zahajalo veliko planincev, tako da je postala stara koča pretesna. Od leta 1939 pa do 1941, ko je okupator zasedel našo zemljo, je bila koča pozidana do prvega nadstropja. Pripravljenega je bilo tudi že nekaj lesa. Tega so med vojno uporabili partizani za skrivno partizansko tiskarno nedaleč od koče. Večino tedanjih članov PD Laško je okupator izselil v koncentracijska taborišča ali pa izselil v sosednje republike, nekatere med njimi v sedaj pobrateno občino Trstenik v Srbijo.

Leta 1952 je bila 17. avgusta otvoritev nove koče na Šmohorju.

Od leta 1946 do 1952 je bilo opravljenih 149 551 udarniških ur, PZS je subvencionirala gradnjo s 9033,41 dinarjev, dotacije in posojila so znašala 2400,00 din in lastna sredstva v višini 8192,73 din.

V letih 1948 do nekako 1955 so se ustanavljala društva v Zabukovici in v Rimskih Toplicah, zametek je bil v našem društvu. Leta 1952 je bilo že 22 pionirjev, 31 mladincev in 300 članov PD Laško. V gradbenem odboru za kočo so bili — predsednik Franc Medvešek, Danilo Bregar, Stane Jančič, Otmar Križnik, Jože Vaši, Pavel Colner in še več drugih. Leta 1951 je bila v koči napeljana elektrika, dela je vodil Ciril Vezjak.

Leta 1952 je bila ustanovljena planinska skupina na osnovni šoli v Laškem pod vodstvom sedaj že pokojnega Engebarta Rataja in Nike Železnik, pod predsed-

stvom Cirila Vezjaka je bil ustanovljen gradbeni odbor za izgradnjo vodovoda na Šmohorju.

Leta 1958 so mladi začeli s tekmovanji v orientaciji. To so bili brata Mavri, Tone Šterban, Marjan Klemenčič, nekaj kasneje še Tone Košir in drugi. Vse te in še veliko nas drugih je navdušil za planine tovariš Rataj. V veliko pomoč sta mu bila Stane Jančič in Rade Miškovič.

Leta 1959 je bilo v društvu že 727 članov, aktivnost društva pa ne upade. Na 8. rednem občnem zboru je bil zaradi bolezni razrešen dotedanji tretji predsednik Franc Medvešek, funkcijo je prevzel Ciril Vezjak. Tov. Medvešek je od tega leta dalje častni predsednik društva in zelo aktiven pri razvoju društva.

V tem obdobju so bili v odboru še Vera Miklavc, Alenka Križnik, Drago Urankar, Tone Rems, Franja Medvešek, Kazimir Virant, dr. Dominik Drnovšek in Franjo Vilhar.

Upravni odbor društva se je od leta 1957, ko je bil ustanovljen mladinski odsek planinskega društva ukvarjal predvsem z gospodarstvom, mladinski odsek pa s planinsko dejavnostjo.

Leta 1965 je odšlo več mladincev na izobraževanje — za vodnike. Prvič so uspešno nastopili na republiškem orientacijskem tekmovanju, dvakrat na leto so organizirali planinska srečanja, navezane so bile tesnejše vezi z društvi v Celju, Rušah, Radovljici, Kozjak Maribor, organizirani so bili prvi pohodi planincev po poteh NOV, kar se je kasneje še okrepilo s pohodi mladine v okviru OK ZSMS in z našimi planinci.

Leta 1976 je postal predsednik Tone Šterban, okrepljen je bil gospodarski odbor, ustanovljena mladinska planinska skupina na Breznem, izvedenih je bilo vrsto izletov, mladinci so še dalje tekmovali v orientaciji in dosegali lepe rezultate. Leta 1977 je zaradi preobremenitve z drugimi nalogami predsednika priskočil na pomoč Janko Remic.

Leta 1971/72 je bila zgrajena cesta na Šmohor, ki smo jo potrebovali tako lovci, gozdarji in planinci. S tem letom pa je padlo število nočitev s 1100 na 300, povečal pa se je dnevni obisk.

V koči imamo 50 ležišč, od lanskega 29. novembra ima koča centralno ogrevanje. Planinska organizacija, ki vzgaja veliko število ljudi, ima vedno pred očmi svojo patriotično nalogo. Zavedamo se, da je gojitev tradicij NOB izredno pomembno, prav tako pa tudi vsa planinska vzgoja po kodeksu naše organizacije. Vse to pa se najuspešneje dela na pohodih, izletih in v planinski šoli, ki jo obiskuje veliko število mladih članov.

SVETINA

Letos smo se zbrali pri domu štorskih železarjev na Ramancah, ki je bolj znan kakor oni na Svétini. Praznovali smo šesto obletnico **Savinjske poti** in **PD Železar Štore**. Ob tej priložnosti smo izdali našitek, ki bo pozneje značka društva.

Zbor je bil v nedeljo 15. 10. 1978 ob desetih. Sodelovala je pihalna godba Železarne

Štore, ki je za začetek zaigrala našo himno in za zaključek »Triglav moj dom«. »Pevski zbor skladateljev ipavcev« iz Šentjurja je zapel pet pesmi (Slovenec sem, Štajerski fantje, Soldaški boben, Teče mi vodica in Slovenec Slovenca vabi). Učenci OŠ Štore so recitali več pesmi (V gozdu, Šel je popotnik skozi atomski vek, Sprehodi, Nazaj v planinski raj).

Vse navzoče je pozdravil predsednik PD Železar Štore tov. Frido Gradišnik. Med navzočimi je bil tudi predstavnik PZS tov. Tone Bučer, ki je udeležence pozdravil. Zbranim je zelo na kratko spregovoril o delu Savinjskega MDO tov. Adi Vidmajer. V imenu delovnega kolektiva Železarne je pozdravil navzoče tov. Zelič. Osrednji govor je imel Božo Jordan.

Kot vsako leto smo tudi letos podelili značke Savinjske poti in Šaleške. Skupno je bilo podeljenih že 482 značk planincem iz 42 PD. V letu 1978 je bilo podeljenih 57. Med njimi so tudi člani ŐAV Celovec, prvi Sarajevčan, planinec iz Zadra, prvi Novomešan in drugi. Upajmo, da bo do konca leta vpisan 500 obiskovalec, morda bo med njimi tudi vsakoletni pohodnik Savinjske poti tov. Stane Štorman.

B. J.

ŽELEZNIČARJI IZ ZAGREBA NA TRIGLAV

Ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav (1778—1978) sta se dve skupini planincev železničarjev 23. avgusta povzpeli na vrh Triglava.

Planinski vodniki Savinjskega MDO na Vel. Rogatcu 24. 9. 1978

Prva skupina pod vodstvom Drage Erdelića in Josipa Sakomana je vodila na vrh Triglava prvence po imenu: Davor Vlak, Želimir Pintar in Stjepan Mihelj. Vsi so srečno prišli na vrh.

Šli smo z Vodnikove kočice na Velem Polju čez Kalvarijo na Kredarico (Triglavski dom). Po Malem Triglavu smo 23. avgusta ob 11.11 prišli na vrh 2864 m. Vreme je bilo ugodno za vzpon.

Druga skupina pod vodstvom tov. Franca Znika in Antona Kralja v organizaciji PZS in PSH je tudi vodila prvence. Vodniki: Rudolf Čus, Stanko Ferjančič, Ivanka Badžek, Zorica Vukadinović in Janja Dukić, v pomoč so jim bili Milan Rihter, Rudi Kirš, Karlo Posarić in vodniki iz PSZ/PSH; Angelo Lozej, Josip Leskošek in Franjo Subotičanec in Juraj Filipić.

Obe skupini sta uspešno opravili akcijo na Triglav. Dobra organizacija, vremenske

razmere in osebni pogum so pripomogle k uspehu. Bilo je nekaj naših planincev, ki niso prišli na vrh Triglava zaradi pomanjkanja fizične kondicije in poguma.

To je bilo posebno doživetje priti na vrh Triglava, našega najvišjega vrha, ki dominira nad Julijskimi Alpami. Pogledi so se odpirali v nedogled, tako da so ostali vtisi za dolgo dobo.

Pripominjamo, da je bilo ta dan, 23. avgusta, poleg 177 planincev iz Hrvatske še čez 500 planincev iz Slovenije in drugih republik in pokrajin na vrhu Triglava. To je svojevrsten rekord v številu obiskovalcev. Planinski domovi Vodnikova kočica, Triglavski dom in Planika so bili do vrha polni, tako da so planinci spali po hodnikih in stopnicah doma. Domovi so bili dobro oskrbljeni.

Josip Sakoman

ALPINISTIČNE NOVICE

POROČILO O VI. MEDNARODNEM SESTANKU ZDRAVNIKOV — GORSKIH REŠEVALCEV V INNSBRUCKU

11. 11. 1978 je bil v Innsbrucku VI. mednarodni sestanek zdravnikov — reševalcev alpskih dežel. Udeležili so se ga zdravniki iz Avstrije, Švice, Nemčije, Francije, Italije, Jugoslavije, Poljske, Bolgarije, Čehoslovaške, Norveške in celo iz ZDA. Okvirna tema so bili medicinski aspekti letalskega reševanja v alpskem svetu. Uvodni referat so obravnavali zgodovinski razvoj letalskega reševanja v raznih evropskih deželah vse od leta 1871, ko so iz obleganega Pariza evakuirali ranjence z zračnimi baloni, pa do moderne dobe, ko nekatere reševalne službe v masovnih nesrečah lahko najamejo celo velika reaktivna letala in jih spremenijo v leteče enote za intenzivno terapijo. Osvežili smo spomin na dejanja švicarskega pilota Karla Geigerja, ki je z enokrilcem pristajal in vzletal na alpskih ledenikih in pri tem razvil pravo akrobatsko tehniko. Ta letalec je že v začetku leta 1957 prešel na reševanje s helikopterjem. (Isto leto avgusta so se z njim spoznali celjski gorski reševalci, ko so po naključju pomagali pri prenašanju in utovarjanju v helikopter na Monte Rosi ponesrečenega planinca.)

Od prvih začetkov pa do danes je letalsko reševanje doživelo velik razmah ne samo po obsegu, temveč tudi po kakovosti. Sprva je veljalo načelo: Ponesrečenca čimprej transportirati do zdravniške po-

moči. Pozneje je helikopter pripeljal zdravnika že na kraj nesreče. Tam je zdravnik sicer dal prvo nujno pomoč, nadaljnja pomoč in nadzor med transportom pa zaradi neprimernih helikopterjev nista bila možna. Sodobno, sicer že več let veljavno stališče pa je, dati ponesrečenemu ne samo zdravniško prvo pomoč na mestu nesreče, ampak z njo nadaljevati ves čas med prevozom v hospitalno ustanovo. Reševalne službe v raznih državah so se temu cilju do danes različno približale. To je v prvi vrsti odvisno od finančnih sredstev, seveda pa tudi od pogostosti nesreč v gorah. Tako lahko v naših okoliščinah, ki jih je v svojem referatu dobro in podrobno opisal dr. Andrej Robič, načelnik zdravniške podkomisije pri GRS Slovenije, shajamo z organizacijo te službe na prostovoljni, amaterski osnovi in s helikopterjem, ki nam ga po potrebi da na voljo republiški sekretariat za notranje zadeve. Nasprotno pa morata imeti npr. Švica ali Francija, ki imata izredno močan alpski turizem in alpinizem in zato zelo veliko število gorskih nesreč, dobro organizirano poklicno gorsko reševalno službo z močnim letalskim parkom. Tako ima švicarska GRS (ki prejema od države le 0,1 % potrebnih finančnih sredstev, vse drugo pa od privatnikov, podpornih članov, zavarovalnic ipd.), devet do popolnosti opremljenih helikopterjev in dva ambulantna reaktivca. Njihov helikopter lahko od mesta nesreče v povprečno 15 minutah doseže vsako od 200 bolnic v Švici. Vsa ta

flota ne deluje samo pri gorskih nesrečah, kjer je sposobna reševati tudi iz stene do težavnostne stopnje — VI, ampak opravlja tudi potrebne prevoze iz bolnice v bolnico, rešuje pri potresih, plazovih in drugih elementarnih nesrečah, iz blokiranih gondolskih žičnic in sedežnic, pri prometnih nesrečah, opravlja hitre prevoze organov za transplantacijo, po potrebi je opremljena tudi z mobilno komoro z nadpritiskom za reševanje potapljajcev, reaktivca pa letita tudi na mednarodnih, celo interkontinentalnih relacijah. Brez dvoma je ta organizacija na zavidanja vredni visoki ravni in v poročilih švicarskih kolegov ni bilo čutiti le upravičenega ponosa ampak tudi prizvok reklame. To pa je pri njihovem načinu financiranja končno tudi razumljivo.

Dobro razvita je tudi avstrijska, še posebej tirolska letalska reševalna služba, ki kakor tudi v drugih avstrijskih zveznih deželah, tesno sodeluje z vojsko. Ima tri dobro opremljene helikoptere in en reaktivac. 95 % vseh poletov opravi v alpskem področju (gorske nesreče, pomoč zaradi snega odrezanim gorskim kmetijam, nesreče zaradi plazov itd.). Na kirurški kliniki v Innsbrucku imajo stalen pripravni turnus zdravnikov kirurgov, anesteziologov in še nekaterih drugih specialistov. Ti se povprečno v 10 minutah po pozivu s svojim avtom z modro utripajočo lučjo pripeljejo na letališče. Na ta način lahko helikopter z zdravnikom doseže vsako mesto nesreče povprečno v 25 minutah in nato v povprečno 13 minutah pripelje ponesrečenca v najbližjo bolnico. Od 1. 1. 1971 do 1. 11. 1978 je ta služba opravila 3050 poletov, od tega 429 prevozov s ponesrečenci.

Zanimiva je tudi bolgarska gorska reševalna služba. Ima 760 laičnih reševalcev in 56 zdravnikov. Prvi reševalni polet z letalom so Bolgari opravili leta 1949, že od 1957 pa uporabljajo helikopter. Od leta 1973 imajo velik helikopter z 20 sedeži oziroma 12 ležišči, dobro opremljen tudi za prvo pomoč in nadzor med poletom. Centra s stalno dežno službo sta Sofija in Plovdiv.

V Italiji gorska reševalna služba pokriva vse področje od Savojskih do Julijskih Alp. V začetku so vse polete opravljali iz Milana. Pozneje so v vznožju Alp razvili več letalskih reševalnih centrov, ki široki lok italijanskih Alp dosti uspešneje pokrivajo.

Poljska reševalna služba deluje samo v Visokih Tatrah. V okrožni bolnici v Zakopanah imajo 1 helikopter. Na prvem mestu po prevozi so smučarske, nato gorske nesreče.

Južnonemška letalska gorska reševalna služba deluje od leta 1960 in to v tesni povezavi z vojsko. Samo v letu 1977 je opravila 214 reševalnih poletov. Veliko

reševalnih akcij še vedno opravi na klasični način. Referent je še posebej poudaril pomembnost klasičnega reševanja tudi v sedanosti.

Naslednja vrsta referatov je obravnavala reševalno opremo v helikopterjih. Ponesrečenca je možno transportirati v helikopterju in zunaj njega. Za prevoz zunaj helikopterja je več možnosti: zanka, sedež, horizontalna mreža, nosila, reševalna vreča, vakuumska blazina, akia čoln. Diskutanti so se strinjali, da je zanka najslabša možnost, vsekakor pa naj bi se prevoz zunaj helikopterja uporabljal samo, kadar je to glede na okoliščine nujno in le do mesta, kjer je ponesrečenca možno predejeti v helikopter. Včasih je bil v uporabi tudi poseben zaboj za ponesrečenca, ki je bil pričvrščen ob strani helikopterja. Skupna pomanjkljivost vseh pomagal za zunanji prevoz je, da zdravnik ponesrečenca ne more stalno nadzirati, še manj pa opravljati nujne reanimacijske posege. Zato je vsekakor najboljši prevoz v kabini. Sodobni reševalni helikopter mora biti opremljen s celotnim priborom za prvo pomoč in akutno reanimacijo (intubacija, umetno dihanje, elektronski nadzor srčne akcije, aspirator, infuzijski sistemi, baterijska infuzijska črpalka, baterijski merilec za krvni pritisk itd.), imeti mora lasten izvor svetlobe, konstantno temperaturo v kabini, dobro zvočno izolacijo in priprave za letenje v megli oziroma ponoči. Poleg tega imajo Švicarji v helikopterju tudi zaboj v obliki večjega kovčka s predali, na katerih je vsebina slikovno označena.

Ta zaboj prav tako vsebuje vse potrebno za prvo pomoč in reanimacijo. Zdravnik ga lahko odnese iz helikopterja do mesta nesreče. Uporabljajo ga večinoma pri nesrečah na cestah ipd. Nujna zdravnikova oprema za prvo pomoč in reanimacijo v gorskem terenu je v posebnem nahrbtniku. V izdelavi imajo tudi nov tip petdelnega nahrbtnika, v katerem je vsa potrebna oprema zložena zelo pregledno in dosegljivo. Poleg pribora za prvo pomoč vsebuje tudi nekaj tehnične opreme in celo horizontalno mrežo. Tak nahrbtnik bi bil zelo primeren in koristen tudi v naših razmerah.

Eden od avstrijskih referatov je obravnaval indikacije in kontraindikacije za helikopterski prevoz. Indikacije je po nujnosti razdelil v 5 skupin. Med kontraindikacije je prištel tudi svež infarkt, status anginosus, status asthmaticus in kardialno dekompenzacijo. Vendar pa so diskutanti sodelovali, da je pravih kontraindikacij zelo malo, tudi pravkar naštetih le v velikih višinah, ki pa v praksi ne pridejo skoraj nikoli v poštev.

Drugi slovenski referent, prof. dr. Anton Dolenc, je v svojem zanimivem poročilu prikazal problematiko reševanja in iden-

tifikacije v letalskih nesrečah v gorah s posebnim ozirom na znani tragediji v Ade-nu 1972 in pri Titogradu 1973. V obeh ne-srečah so velik delež opravili gorski reševalci, ki morajo biti pripravljeni tudi na takšne možnosti.

Prvo zdravniško pomoč je seveda tudi v gorah treba dajati po splošno znanih pra-vilih. Vzpostaviti je treba dihanje, krvni obtok, po potrebi punktirati pnevmotoraks, zabosti infuzijo in nadzorovati življenjske funkcije. Infuzijske tekočine naj bodo iz-ključno v plastičnih steklenicah. Nadalje je treba zaustaviti krvavitev, namestiti prvi povoj in imobilizirati zlomljene ekstre-mitete. Najboljše so sedaj vakuumske opornice, oziroma blazine. Pnevmatične, ki so ponekod še vedno v rabi, imajo to slabo stran, da z menjanjem nadmorske višine spreminjajo svoj volumen. Pri spuščanju helikopterja se njihov volumen zmanjša. Imobilizacija ni več uspešna, to pa lahko povzroči dodatne bolečine in nastop ali poslabšanje šoka. Pri dviganju se njihov volumen poveča in lahko imobiliziran ud premočno stisnejo. To je važno tudi pri klasičnem reševanju. Če smo uporabili pnevmatsko opornico, moramo pri sesto-panju večkrat kontrolirati stanje opornice in učinkovitost imobilizacije.

Ponovno so bila poudarjena sicer že znana načela glede položaja poškodovanca med prevozom. Tako transportiramo pri poško-dovanem prsnem košu v sedečem polo-žaju, pri poškodbah trebušnih organov s pritegnjenimi nogami, pri poškodbah hrb-tenice leže ponesrečenci na hrbtu s poudarjenimi fiziološkimi krivina, pri poškodbah glave pa mora glava praviloma biti višje.

Popoldanski premor je izpolnil prikaz reše-valnih helikopterjev iz Avstrije, Švice in Italije na bližnjem letališču.

Tudi VI. sestanek zdravnikov reševalcev je organiziral prof. dr. G. Flora iz kirurške klinike v Innsbrucku s svojimi sodelavci. Iz Slovenije so se ga udeležili dr. Andrej Robič, prof. dr. Anton Dolenc in dr. Jože Četina.

VII. sestanek bo novembra 1980. Glavna tema: višinska medicina.

Dr. Jože Četina

GORSKI VODNIKI ZOPER — HELITAKSI

Werner Munter, zelo znani gorski vodnik iz Berna (Seidenweg 52, CH — 3012 Bern) je začel z bojem zoper heliturizem v go-rah, zoper taksi polete na gorske vrhove, na katere še niso speljane žičnice, Takole pravi: Planinci in alpinisti potrebujejo vrhove, na katere ne vozijo žičnice, in vrhove, ki nimajo doletišč za helikopterja. Helipromet v gorah naj ostane zaradi re-ševanja, ne pa za »vzdigovanje« laži-

planincev na vrhove. Doslej razna helikop-terska podjetja še ne žive od taksi-po-letov, saj znaša število takih poletov le 3 do 5 %. Če bi jim te prepovedali, bi jih še ne ogrožali.

Goro je treba — prigarati, če hočemo už-i-vati srečo na vrhu. Ne žagajmo si veje, na kateri sedimo. Poskrbimo za gorski svet, dokler je še čas, biti moramo do-sledni, to terja od nas politična zavest. Politična abstenenca je danes življenjsko nevarna. Ne gre samo za planike ob pla-ninski stezi. Varstvo narave ima danes nalogo obvarovati zrak, vodo in zemljo, da se vse to ne degradira v zgolj industrijske surovine.

»Odločil sem se,« nadaljuje Munter, »da konkretno ukrepam zoper letalsko spako v Alpah in kličem vsem gorskim vodni-kom, da se mi pridružijo in bojkotirajo taksi polete v gore. Dopuščajmo samo re-ševalni in tovarni oskrbovalni promet!«

(Alpinismus 6/78)

T. O.

NAONI UEMURA PRED NOVO AVANTURO

Japonski superalpinist (prišel je na naj-višje vrhove vseh kontinentov, leta 1970 tudi na Everest, da molčimo o drugih vzponih) se še ni umiril. Zdaj se pripravlja spet na severni tečaj — rad bi ga dosegel po Severnem polarnem morju spet s pasjo vprego. To pot ne sam: Tekmoval bo z ro-jakom, po imenu Kenehi Horie, ki bolj zaupa jadrnanju na saneh. Tekmovala bo-sta, kdo je zanesljivejši — psi ali veter v jadrnih, pripetih na sani, nekakšna jahta na saneh, kakor jo imenuje njen izumitelj Kenehi Horie.

T. O.

ITALIJANSKA NESREČA NA ANNAPURNI III

Oktober 1977 so Italijani ponovili japonsko žensko smer na Annapurno III (7577 m). Dve navezi sta prišli na vrh: 23. okt. Lui-gino Henry in Pino Cheney, oba vodnika iz Courmayeura, dan nato še Giorgio Brianzi in Pierino Radin. Pri sestopu se je smrtno ponesrečil Henry, izkušen gorski vodnik, ki je leta 1976 bil na Dhaulagiriju. Zato so vse italijanske naveze, namenje-ne na vrh, sestopile v bazo. Tudi navezo Brianzi-Radin se je držala smola. Pri se-stopu je zdrsnil Radin in se močno ranil. Štiri dni so se mučili, da so ga prinesli v bazo. Radin je bil v prvi italijanski hima-lajski ekspediciji, ki so se je udeležile tudi alpinistke Marietta Cheney, Kiki Mar-mori, Maria Grazia Brusegan, Riccarda da Eccher, Renata Rossi, Claudia Perale in Tiziana Weiss.

T. O.

POLJAKI NA NANGA PARBATU

Adam Zyzak je z alpinističnim klubom Katowice leta 1977 organiziral ekspedicijo na Nanga Parbat. Udeležila sta se je tudi Avstrijca Precht in Sucher. Šele 1. sept. so si uredili bazni tabor (3580 m), zamuda je nastala zaradi političnih nemirov v Pakistanu. Izbrali so smer Tonija Kinshoferja. Postavili so pet višinskih taborov, pri čemer jih je močno oviralo slabo vreme. Imeli so pravzaprav zimske razmere. Zato je proti vrhu nastopila ena sama naveza, ki je zašla na greben, proti južnem vrhu. Morala je kapitulirati pred 60 m visokim pragom in pred istočasnim poslabšanjem vremena. Skupina se je umaknila in močno ozebla.

T. O.

MESSNER NA KILIMANDŽARU

Seveda je »Super-Trenker«, kakor mu nekateri rojaki pravijo, spet pobral smer, ki je to pot »doslej njegova najnevarnejša«. Gre za 1200 m visoko Breach-Wall v Kilimandžaru (Tanzanija, Vzhodna Afrika). Messner in Konrad Renzler sta jo prva zmogla 31. jan. 1978, potem kot sta dva najuspešnejša alpinista iz ZDA zdrsnila na 80 m visoki ledeni sveči. Smer obeh Tirolcev povezuje manjši spodnji ledenik v steni, v celoti teče po drugem, velikan-skem ledeniku in po ledenem stebru, ki veže drugi ledenik z ledenikom Diamond pod vrhom, izstopi na vrh.

T. O.

POLETI Z ZMAJI Z VRHA ELBRUSA

Avgusta 1978 je z Elbrusa v skupini podelilo pet absolutov šole za polete z zmajem: Aleksander Amburkin, Oleg Badirov, Vladimir Graf, Mihail Kotelnikov in Viktor Ovsjanikov (vodja). Dva letalca sta morala pristati na skalnatem terenu, trije pa so srečno pristali v dolini Baksan. Ovsjanikov je preletel 25 km dolgo pot po zraku in pristal v alpinističnem taboru Itkol. Poleti 1977 je uspel sam prvi poleteti z vrha Elbrusa.

V SZ je ta šport iz dneva v dan bolj priljubljen.

J. Nyka

BOLGARI V EIGERJU

Štirje Bolgari — Marija Hristova, Ivan Vilčev, Spas Malinov in Metodij Savov so od 18. do 26. avg. 1978 preplezali severno steno Eigerja in to po japonski smeri. Tretji dan so dosegli drugo snežišče (3. bivak). Razmere so bile hude: veliko snega in ledu, na skalah požled. Vsi trije moški imajo naslov »mojster športa« in

so člani kluba »Narodna armija« v Sofiji. V dolini je vzdrževal zvezo Enčo Petkov, vsak večer so mu izstrelili belo raketo, da je »stanje v redu« Bolgari so se skrbno pripravili. Največ informacij jim je dal »Alpinismus« 11/1969 in 3/1970.

Sofija je poročala, da je to eden največjih uspehov v 50 letih organiziranega bolgarskega planinstva. Japonsko smer so v letu 1978 preplezali samo Bolgari in to v slabih razmerah, poleg tega pa je bila v navezi ženska.

J. Nyka

POLJSKE ŽENSKÉ NAVEZE

Poleti 1978 sta v Dauphineji plezali Poljakinji Anna Skowronska in Halina Kaniut, Anna Pzerwinska in Krystyna Palmowska, znani po svojem zimskem vzponu čez severno steno Eigerja, sta 13. in 14. julija zmogli severno steno les Courtes (IV), 20. julija pa severni steber Aig du Peigne (V+). 19. avgusta sta preplezali znano smer Major (voje Major) v Mt. Blancu. Ista naveza je v Švici 24. in 25. avg. 1978 preplezala zahodni raz Vorderspitze (V+) in severovzhodno steno Königspitze (V). Zelo verjetno so to prvenstveni ženski vzponi.

J. Nyka

VRATA V NEPALSKI TREKKING

Tak je naslov knjige, ki jo je napisal Dieter Bedenig o Nepalu in Kathmanduju. Obsega 288 strani, 37 barvnih in 114 črno-belih slik, zemljevidov in skic. Izšla je v Kölnu pri »Du Mont« leta 1977 in ni ravno poceni (28 DM). Knjiga je naravna posledica »trekking-booma«, saj je Nepal postal stalni cilj mnogih turističnih agencij in podjetij.

T. O.

PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK

Boris Petrič, Ljubljana, 20 din; Drago Škoflek, Črna, 30 din; Hieronim Dolinar, Ljubljana, 40 din; Tomo Grgič, Ljubljana, 50 din; Zofija Mehle, Novo mesto, 50 din; Marjan Grilj, Domžale, 100 din; Janez Kožar, Domžale, 100 din; Ivan Jenko, Bled, 100 din; Ciril Magajna, Sempeter, 100 din; Franc-Milče Jernejc, Zg. Gorje, 300 din. Skupaj 890 din.

HONORAR SO ODPSTOPILI:

Vladimir Blaškovič, Zagreb, 375 din; Matija Potočnik, Ljubljana 140 din; Lojze Motore, Sevnica, 200 din. Skupaj 715 din.

Uredništvo in uprava se lepo zahvalujeta.

Za upravo PV:
Franjo Zupančič

VARSTVO NARAVE

ŠE NOVE ŽIČNICE

V Söldnu (Ötztal) so v 6 mesecih postavili najmočnejšo žičnico. Motor (660 kilowatov, 897 PS) bo vlekel 120 štirisedežnih gondol od Söldener Talboden (1352 m) na Gigijoch (2284 m), kjer se širi veliko smučišče. Tako vlečna kot nosilna vrv sta močnejši od katerekoli druge pri taki napravi. Dolga je 2700 m, višinska diferenca znaša 932 m. V prvem letu bo na uro prepeljala 940 oseb, v drugem letu pa 1075.

T. O.

KRIMMELSKI SLAPOVI — OGROŽENI

Veliko avstrijsko podjetje za energetiko (Tauernkraftwerke) se je odločilo, da zajame polovico vode, ki se steka v strugo teh res edinstvenih slapov, v veliko vodno zbiralnico v Zillergründlu. Potoka Rainbach in Windbach sta žrtvi tega načrta, ostane samo še potok Krimmler Ache. Slapove je salzburška deželna vlaga razglasila za narodni spomenik leta 1961. Slapovi so l. 1967 dobili evropsko diplomu varstva narave in s tem formalno postali evropska znamenitost (kar seveda tudi so). V »ÖBZ« 1978/4—5 pravi poročevalec: »Še en tak ukrep, pa bo narodnemu parku Visoke Ture zadan smrtni sunek.« (ali: šel bo — dobesedno — po vodi).

T. O.

ALPSKI ZOO V INNSBRUCKU NAPREDUJE

V Innsbrucku so zredili dva brkata sera po naročilu »World — Wildlife Funds«, institucije, ki ji je mnogo do tega, da bi v Alpah spet živele izumrle ptičje vrste. V l. 1977 je imela institucija zelo lep uspeh pri orlih.

T. O.

JAK IN EKSPEDICIJE

Carmen Rohrbach se je v »Alpin« 1978/8 razpisala o debelokožnem ekspedicijskem tovarišu, o jaku, ki ga le redka literatura omenja kot »tovariša«, raje ga imenuje »himalajski tovarnjak«. Marsikakšen himalajski cilj ne bi bil dosežen, če ne bi jak solidno sodeloval. Prav isto velja tudi za šerpe. Saj se sliši kot legenda, če govorimo o njegovi neverjetni »skromnosti«, odpornosti zoper mraz, o njegovi moči, saj prenaša bremena do 150 kg po najbolj strmih, eksponiranih stezah. Kako ta skromna žival spretno išče pravo stopi-

njo in jo vedno najde, kako se ujame v ritem ekspedicijskega koraka!

Biologinjo Rohrbachovo spominja jak na »breme noseči stroj«, ki ima neverjeten občutek tudi za obseg, za širino ekspedicijske opreme, ki mu jo nalože na hrbet. Kakor da bi ne imel samo občutek za svoje telo! Mlad jak, ki prvič nosi, tega občutka še nima, se pa kmalu privadi. Jak je prototip izredno dobrodušne in zanesljive živali, potomec divjega jaka, ki so ga udomačili pred 3000 leti. Takrat je bil plašna žival, človeku sovražna, zdaj pa mu dobrodušno služi.

Zelo redko pokaže svojo nekdanjo divjo naravo, vendar se tudi to zgodi, če mu kaj nikakor ne gre po volji, na priliko, če mu sedlo ni prav prilagojeno. Kako zna pokazati, da mu nekaj ni prav, kako prenese svoj nemir na vso čredo!

Njegov divji prednik (Bos mutus) ne živi več, iztrebili so ga. Le v prvotni domovini, v severnem Tibetu, v višinah do 5000 m se menda še drže majhne črede. Še konec 19. stoletja so živele na visokih tibetskih planotah in v drugih srednje-azijskih gorovjih velikanske črede jakov. Tiste, ki so se zbale »kulture« oz. ukrotitve, so se umaknile v divjino, v katero ni prodril človek s svojim gospodarjenjem, vendar so kljub temu skoraj do kraja izumrle ali pa so jih iztrebili. Divji jak je dvakrat večji od domačega. Samec, ki meri v višino 2 m, ni nobena redkost. Obdržal je tudi trdno, trdo črno dlako, medtem ko je udomačeni jak rjav, bel in celo pisan. Divji jak je le okoli gobca siv, srebrenkasto siv ima tudi ozek pas po hrbtu.

Domači jak v Tibetu nosi vse, česar človeška pleča ne zmorejo. Ogromne karavane jakov so prečile Himalajo, ko je bila še živahna trgovina med Tibetom in Indijo, ko kitajska okupacija Tibeta še ni zavrla trgovine s soljo in svilo. Danes še vedno opravljajo ves notranji promet v Nepal, nepogrešljivi so pri ekspedicijah in trekkingih. Še vedno so kakor prikazni iz ledene dobe s svojo dolgo gosto dlako, ki pokriva tudi masivno glavo in svojevrstni košati rep. Surovi himalajski naravi so prilagojeni tudi veliki, razkročni parklji, ki omogočajo varno hojo po izpostavljenih, strmih stezah in po snegu. Tredno stopinjo še povečajo zelo izraziti zadnji parklji, ki so pri drugem govedu že zakrneli. S svojo izredno močjo, odpornostjo, mirnostjo in prilagojenostjo na himalajski svet je jak »idealni partner« za prebivalce v himalajskih bregovih, saj je vse več kot nosač in uporabna lastnina. Vse, kar pomeni in ima, je uporabno: 400 litrov mleka na leto, čeprav relativno malo, vsebuje 7 do 8 % maščobe, kar je

za proizvodnjo masla in sira izredno važno. (Pred leti smo obširno poročali, da je Švica s svojo pomočjo za razvoj Nepala uvedla tudi proizvodnjo sira. Nepalci so torej spoznali vrednost sira šele po drugi svetovni vojni.) Bistveno korist pomeni jakova dlaka, iz katere nastajajo odeje, vreče, vrvi idr. iz volne mladih živali pa pletejo obleke in nogavice. Jakove iztrebke skrbno sušijo in jih uporabljajo za gorivo na planinah, kjer ni ne dreves ne grmovja. Zmleti jakov »kak« mešajo med tobak. To ni bajka! Da je meso okusno, ni treba omenjati, a vendar — kajti žival je neverjetno skromna. Popase vse, kar le raste na višinah 4000 do 5000 m, od travice do lišajev in zeli. Iz religioznih razlogov ga le redko zakoljejo, če pa že morajo, pride vse prav, celo šop na repu in rogovi — ne nazadnje za roč pri kukriju, univerzalnem orodju in orožju v Nepal. Vodje karavan iz nekdanih časov pripovedujejo, da so divji jaki udomačene jake napadali in jih do smrti razmrcvarili, podobno kakor volkovi pse!

Zaščititi divjega jake je skoraj nemogoče. Tam, kjer živi, ni cest ne potov, ni ga možno kontrolirati. Skoraj gotovo bo divji, mogočni jak izumrl, ostal bo le mali, dobri domači jak.

T. O.

ČIŠČENJE V TATRAH

25 000 poljskih ljubiteljev Tater se je 17. sept. 1978 udeležilo očiščevalne akcije in pospravilo nič manj kot 12 ton odpadkov in smeti v vreče in jih odneslo do ceste. Vodja poljskega nacionalnega parka ing. Leon Niedzielski je akcijo označil kot izraz splošne volje, da bi Tatre kljub turistični preobremenitvi ohranile svojo naravno vrednost.

J. Nyka

VARSTVO NARAVE V TATRAH

Komisija za varstvo gorskega sveta pri poljski planinski organizaciji vsako pomlad organizira skupno z upravo Tatranskega nacionalnega parka akcijo, s katero skuša popraviti škodo, ki jo napravijo različni obiskovalci gora. 3. in 4. junija 1978 so planinci iz vse Poljske v okolici Morskega očesa sadili ruševje (Pinus mughus). Ruševje je bilo v Tatrah zelo prizadeto zaradi paše. Strokovnjaki trdijo, da je bilo požgane 40 % površine pokrite z ruševjem.

J. Nyka

IZ PLANINSKE LITERATURE

ADAMS CARTER PO EVROPI

»The American Alpine Journal« spada v vrh alpinistične periodične literature, za to pa ima velike zasluge glavni urednik Adams Carter (65), vodja umetniške ekspedicije na Nanda Devi 1936 in 1976. Poleti 1978 je potoval po Evropi in obiskal Anglijo, Francijo, Švico, Italijo, Nemčijo, Avstrijo, Jugoslavijo, ČSSR in Poljsko, predaval o svoji ekspediciji in stopil tudi na kak vrh. Po poklicu je filolog, urednik AAI pa je že 20 let.

J. Nyka

KARAJANOV OBISK HIMALAJE

Svetovnoznani dirigent Herbert v. Karajan je za l. 1978 planiral potovanje v Nepal v področje Everesta. Seveda je tvegale dostop s helikopterjem, da bi vsaj s tem dosegel »najvišji polet svojega življenja« — cilj je bil bazni tabor (5400 m) ekspedicije dr. Herrligkofferja na Everest. Da bi zaradi tankega zraka ne imel kakih težav z ledodcem, je vzel s seboj ravnatelj zdravišča Homburg.

T. O.

MARK TWAIN O ALPAH

Ameriški pisatelj, ki je s »Potovanji Huckleberry Finna« in z zgodbami o Tomu Sawyerju postal nekakšna duhovna lastnina vsega sveta, je opisal tudi potovanje »Peš po Evropi« (1878). H. Barobek v »ÖBZ 1978/4—5« pravi, da je morda prvi, ki je s svojim humorjem vdrl v Alpe. V noveli »Vzpon na Riffel« pravi, da »Amerikanci po klinih splezajo čez stene, ker pač ni tako visoke lestve. Če se klin izruje, potem pač pristaneš nekje v Švici na kraju, kjer te nobeden ne čaka«. Ko je našel prvo ocnico (planiko), po nemško edelweis, je zapisal: »Zdi se, da to (nemško) ime zatruje, da je ta roža plemenita, imenitna in bela. No, naj že bo imenitna, lepa pa ni in tudi bela ne. Cvet je take barve kot pepel cigare, videti pa je, kot da bi bil narejen iz cenenege sivega »pliša«.« No, Barobek se po pravici vprašuje, odkod te čudne prispodobе, saj je Mark Twain znal biti tako »poetičen«. Če je za Matterhorn zapisal »da je Napoleon gorskega sveta« se »za dober okus« še ni popravil. Kje je tu tertium comparationis, tisto tretje, kar dela primerno dobro? Barobek si te šibke zapise M. Twaina o Alpah razlaga kot pisa-

teljev posmeh samemu sebi. V avtobiografiji je Mark Twain zapisal: »Humor je le aroma, nekakšen okras. Ne sme naravnost poučevati in ne moralizirati, čeprav oboje počenja.« No, s planinskimi spisi se Twain ni proslavil. Gorá tudi ni doživel tako, da bi to snov vzdignil na nivo umetniške resnice.

T. O.

NAGRAJENE PLANINSKE KNJIGE

DAV je na svoji letni skupščini izvolil šestčlansko komisijo, ki naj bi ocenila in nagradila med 50 planinskimi knjigami tri

najboljše. Ne ravno lahka naloga. Neka Münchenska založba (BIV) je poskrbela za nagrade. Toni Hiebeler je za »Alpski leksikon« prejel 2. nagrado (1000 DM), Christof Stiebler za »Kaisergebirge« in Hermann Frass za »Dolomite« oba 3. nagrado (750 DM). Prve nagrade za strokovno knjigo niso podelili. Za leposlovno knjigo je 1. nagrado (2000 DM) dobil Reinhold Messner (»Izziv«), drugo (1000 DM) pa Edmund Hillary za knjigo »Kdor tvega, uspeva«. Za najboljši, doslej neobjavljeni tekst je žirija izbrala »Zdravniški nasvet planincem«, ki ga je napisal dr. Roman Zink.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

TEKME V PLEZANJU — ŠE ENKRAT

Na Zahodu, tako kaže, bi radi odločili, da bi se na vzhodu uvedene plezalske tekme ne uveljavile. Zato so posegle po preizkušenem sredstvu, po intervjujih z znanimi plezalci, ki te vrste tekmovalje odklanjajo. V »Der Bergst.« 1978/3 je R. Messner izjavil: Tekmovalje v plezanju popolnoma odklanjam. Plezanje v velikih stenah, kjer bi plezalci ne bili od zgoraj varovani, bi bil velik teater (show) za tisk in TV, vsaj tolikšen show-sport kot avtomobilске dirke ali boks. Predstavljajte si: Pet najboljših alpinistov na svetu vstopijo v severno steno Eigerja, jo plezajo »na čas«, televizija pa jih snema iz helikopterja. Prvi bi bil tisti, ki bi največ tvegäl po načelu »raje smrt kot pa drugo mesto«.

Tak alpinistični ekstrem mora biti za vselej izključen. Plezalec mora imeti čas, da vsak gib premisli, da se izogne vremenskemu preobratu, da se pred padajočim kamnom umakne pod previs. Tempo ne sme biti kriterij v direktnem tekmovalju.

To bi pomenilo goro ponižati v plezalsko napravo, naravne sile pa ignorirati. — Mladinski alpinistični vodja v Južni Tirolski L. Vonmetz je med drugim izjavil, da kaj takega s plezanjem nima nobenega opravka, utegne pa biti del treninga. Nato nadaljuje: Alpinizem ni samo tehnika in šport, ni rezultat samo telesne kondicije in konstitucije, marveč tudi — in posebej duhovnih komponent, moralnih kvalitet. Wympy, Kugy, Lammer, Preuss, Dulfer, Comici, Buhl, Terray, Seigneur, R. Messner, naštejmo samo nekatere, niso ljudje izrednih telesnih sposobnosti, njihovo orožje je duh, eleganca, iznajdljivost. Nesmisel je varovanje zgoraj. Varnost teme-

lji na sposobnosti, na izkušnji, na življenjski šoli, na doživetju. Tekmovalno plezanje priznava samo moč mišičja. Dirke po steni nimajo bodočnosti.

Pokojni Peter Bednar, slovaški emigrant, je izjavil: Na idejo je prišel prijatelj Manfred Sturm, AO Oberland. Priredili smo peterboj: plavanje, tek, kolesarjenje in tekmo v plezanju. Sturm je predlagal Schulzejevo smer v Burgfelsen (Altmühltal), 45 m, V+. Čim bližje je bila tekma, tem večkrat smo plezali tiste pečine. Čeprav smo vse skupaj vzeli za šalo, smo trenirali, bilo pa nam je jasno, da je objektivna ocena nemogoča, če nam bo smer že vnaprej znana. Hitrost je pri plezanju nedvomno zelo važna, pridobivati jo s takim tekmovaljem pa utegne biti nevarno.

Tekmovalje odklanja tudi stari Heckmair, eigerjevec iz l. 1938, čeprav ne izključuje takega početja v plezalnih vrtcih. Angleški plezalec James Skone, ki živi na Dunaju, priznava vrednost takega športa, odklanja pa njegov import, češ, to mora zrasti v deželi sami, ne pa iz posnemanja. V Avstriji, pravi Anglež, govori tradicija zoper tekmovalje, vsaj danes. Podobno misli Manfred Sturm, Münchenski ekstremist in poudarja, da SZ ne pospešuje tega športa kot alpinizem, marveč kot od njega popolnoma ločeno disciplino. Priznava temu športu izredno vrednost za trenig.

Svet je strastno nagnjen k temu, da ostane pester (po rusko), po slovenski pisan. Tudi v alpinizmu ga ne bomo preplekali na sivo, čeprav smo nekatera načela že uveljavili »od Urala do Altaja«.

T. O.

PIK KOMUNIZMA V 62 URAH

Andrzej Czok, Walenty Fiut, Krzysztof Pankiewicz in Krzysztof Wielicki so 8. avg. 1978 odšli iz tabora Fortamberk (ca. 3900 m), splezali 2000 m visoki steber Burjevestnik in prečili 12 km dolgi Pamirski plato (ca. 6000 m). Naslednji dan so se povzpeli na Pik Dušanbe, ob 19. uri pa stali na Pik Komunizma (7483 m). V dveh

urah so sestopili na višino 6900 m in biva-kirali. 10. avg. so prečili Pamirski plato, sestopili po stebru Burjevestnik, zvečer pa so prišli v tabor. 62 ur za vse to! Za mednarodni tabor »Pamir 1978« je bila to velika senzacija. Doslej so to plezali 7 do 9 dni s 5–6 višinskimi tabori! Devalvacija? Najbrž ne, vsekakor pa novi val v alpinizmu že nekaj let! (Op. ured.)

J. Nyka

JUŽNA STENA NOVEGA VRHA

Teško bi Novi vrh predstavili kot samostojno goro v verigi Spodnjih Bohinjskih gora (na zemljevidu Julijske Alpe kota 1941 med Raskovcem in Rodico). Ker je njegov masiv precej pomaknjen pod glavni greben, je planincem, ki hodijo po transverzalni poti, odmaknjen in neopazen. Morda v kom vzbudi občudovanje le edinstvena plastovitost vzhodne, plezalsko nezanimive stene, ki je s poti edina vidna. Južna stena preseneti opazovalca, ako jo gleda s primorske strani, iz vasi Grant, kajti 150 m visok bel zid precej izstopa iz večinoma skrotastih in z rušjem poraslih pobočij.

Že sam sivo-beli odtenek skale daje steni prijazen videz. Še najbolj je podobna dolo-

mitskim stenam, izrazito alpskega razen grap nima. S svojimi drznimi oblikami, stolpi, gladkimi, navpičnimi platni in enkratnimi počmi je zanimiva za vsak okus. Edina napaka je njena odmaknjenost.

Najkrajši dostop je z Nemškega Ruta (269, 785 e). Skozi gozd gremo po eni izmed mnogih drč, ki nas po enourni hoji pripeljejo do široke mulatiere. Po njej nadaljujemo do gozdne meje (prvi jezik rušja), od koder poteka pod steno več grap. Najlaže prehodna je skrajno desna grapa, ki se potem izpod stene nadaljuje globoko vrezana v vzhodno pobočje Novega vrha prav na sam vrh. Težave ne presegajo II. stopnje. Z Ruta pod steno je 3 ure. Iz Bohinja pa je najbližji dostop po dolini Suhe (268, 779). Na planini Suhe zavijemo levo po lovski poti v veliko kotanjo med Rodico in Raskovcem. Iz kotanje se povzpemo na greben (najnižja točka, prečkanje transverzalne poti), nato pa se spustimo ob dobro vidnih plateg vzhodne stene Novega vrha in dalje po prej omenjeni grapi pod južno steno. Z Ribčevega laza 4–5 ur.

Možen je tudi dostop s Črne prsti po transverzalni poti, 3 ure.

Sestopi so enaki dostopom.

1 smer Fon—Čufer

Prva plezala Alojz Fon in Ivan Čufer, leta 1976, ocena IV+, tehnični raztežaj A₁, 150 m, 3–4 ure.

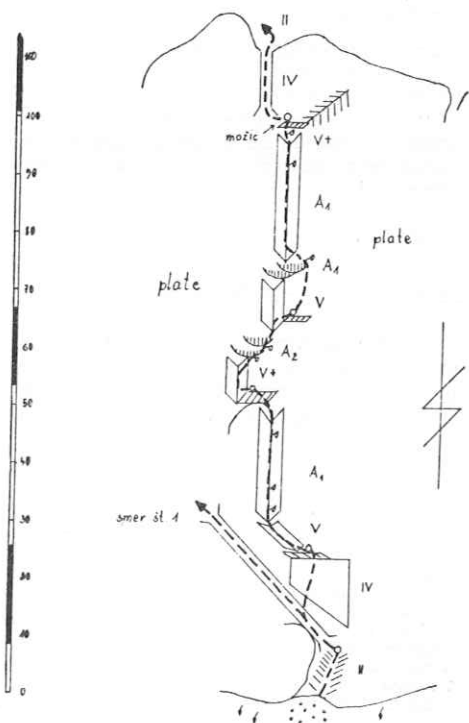
Vstop v levi kamin na dnu velikega V sredi stene. Na koncu kamina prestop v navpične plate (IV+). Po počeh na rob stene (A₁).

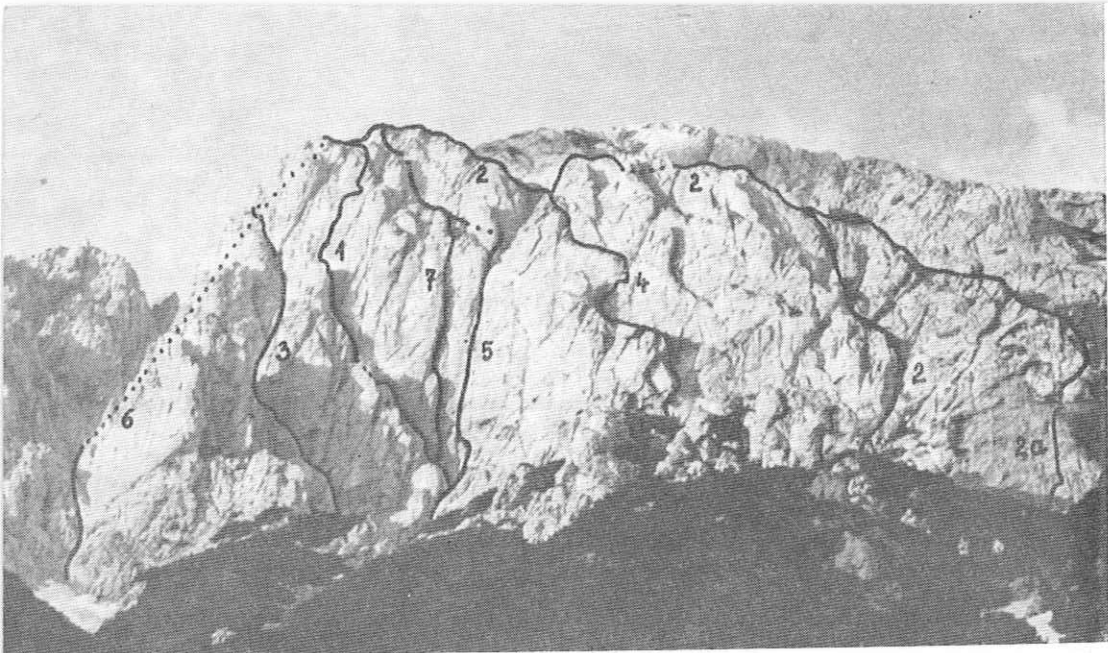
2 vzhodna raz

Prva plezala Miljko in Zvone Lesjak 11. julija 1976, ocena III+, večinoma II–III, 150 m, 1 ura.

Vstop v zajedo na sredini desnega dela stene. Raztežaj po zajedi, nato levo navzgor čez ploščo za lusko. Dalje po kaminu na raz (III+). Lahko po razu prek škrbine do možica na vrhu stene.

Številki v oklepaju pomenita stran in odstavek v Planinskem vodniku Julijskih Alp (Mihelič, Petkovšek, Strojín).

2 a varianta na vzhodni raz

Prva plezala Bogomir in Janko Humar 25. julija 1976, ocena —V, večinoma III, 100 m, 1 uro in pol.

Vstop v vpadnici raza (krušljivo) pod previs. Prečnica 10 m levo (k) na polico in čez gladko ploščo (—v) na raz. (Izredno lepo plezanje omogoča tudi 30 metrska poč nekaj metrov levo od vpadnice raza, ocena IV). Po razu v smer 2.

3 kaminska smer

Prva plezala Olga in Janko Humar 13. julija 1976, ocena IV, večinoma III, 180 m, 1 uro in pol.

Po sistemu kaminov v levem delu stene pod poč, ki po nekaj metrih prav tako preide v kamin (IV, K). Po kaminu in njegovem levem robu na raz. Mimo markantnega žandarja na vrh stene.

4 Melitina smer

Prva plezala Miljko Lesjak in Janko Humar 27. julija 1976, ocena IV+, 100 m, 1 ura.

Vstop v dnu kamina (krušljivo) desno pod rušnato ramo. 10 m pred koncem kamina desno do poč (IV+, k) in po njej na travnato poličko (k). Dolga prečnica levo po gladki, viseči polici (k) do prislonjenega stebrička. Prek stebrička na raz (smer št. 2).

5 centralna poč

Prva plezala Ivan Čufer in Janko Humar 17. oktobra 1976, ocena V, izstop III+, 130 m, 3 ure.

Smer poteka v centralnem delu stene, po markantni poč, vidni iz doline. Vstop je

isti kot pri smeri 1, le da gremo navpično navzgor v poč. (Poč je precej široka in je nekakšen prehod v kamin.) Po poč (V, kk) do razcepa. Po desnem kraku v kamin (IV). Za luskami levo na rob stene (III+).

Za vse smeri je značilna velika izpostavljenost. Vendar trdna skala omogoča izredno lepo plezanje, krušljiva mesta so označena v opisu. Morda na nekaterih mestih motijo šopi trave...

6 zahodna grapa

Prva plezala Miljko Lesjak in Janko Humar 17. julija 1977, ocena III+, 200 m, 1—2 uri. Vstop na levem robu plati v zahodnem delu stene. Čez gladke skoke (III+, k) v grapo. Po njej ali pa desno po čudovitem, razjedenem stebričku na vrh stene. (Imenitna skala!)

7 zajeda

Prva sta zajedo v tretjem poskusu preplezala Ivan Čufer in Janko Humar 17. septembra 1978. Smer še ni ponovljena. V+, tehnični raztežaji A₁, A₂, 130 m, čas prvih plezalcev 8 ur. Smer poteka ves čas po zajedi, zato ponavljalcem priporočamo večinoma specialne kline — profile. V smeri je ostalo 8 klinov

Skica št. 2.

- 1 smer Fon—Čufer
- 2 vzhodni raz
- 2 a varianta vzhodnega raza
- 3 kaminska smer
- 4 Melitina smer
- 5 centralna poč
- 6 zahodna grapa
- 7 zajeda
- Južna stena Novega vrha

KDOR BERE
DELO
GA ŽIVLJENJE
NE PREHITEVA!

KDOR BERE
DELO
GA ŽIVLJENJE
NE PREHITEVA!

CHRYSA

HRANA ZA REZANO CVETJE

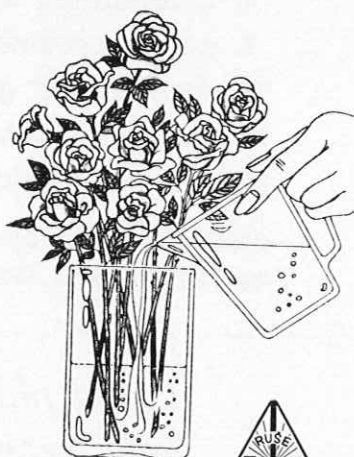
VZDRŽUJE REZANO CVETJE, PODALJŠUJE SVEŽINO
IN LEPOTO ŠOPKA

V našem domu imamo radi cvetje,

toda kako nenavadne stvari večkrat z njim počenjamo: peclje stolčemo s kladivom ali jih narežemo z nožem. V vodo dodajamo vse mogoče: od peščice pralnega praška do žličke sladkorja ali celo aspirin. To sicer počenjamo z najboljšim namenom, toda na žalost brez vsake koristi.

Rezano cvetje potrebuje hrano,

celo mnogo hrane! Po možnosti kupimo cvetje, ki je še v popkih. To rabi potem mnogo hrane, da se bogato razcveti in zablesti v vsej lepoti in zdravju. Rezano cvetje je nasilno ločeno od svojih korenin, ki so črpale hrano iz zemlje, zato mu moramo omogočiti, da lahko dobiva hrano preko pecljev v sami vazi. CHRYSA je hrana za rezano cvetje najvišje kvalitete, to je patentiran pripravek, prisoten domala v vseh evropskih deželah.

TOVARNA DUŠIKA RUŠE
v sodelovanju s firmo
BENDIEN - NAARDEN
DOKFRA - HOLADIJA

**gorenjski
sejem kranj, p.o.**

**fiira – messe –
fair – beurs**

**mednarodni
sejmi
in razstave,
ekonomska
propaganda
in oblikovanje**

sejemske prireditve v letu 1979:

- 18. mednarodni kmetijski in gozdarski sejem 6.—16. 4.**
- 4. mednarodni sejem malega gospodarstva 9.—16. 5.**
- 7. sejem opreme in sredstev civilne zaštite 29. 5.—3. 6.**
- 29. mednarodni gorenjski sejem 10.—20. 8.**
- 12. mednarodni sejem opreme 12.—21. 10.**
- 20. novoletni sejem 15.—26. 12.**

**obiščite naše sejemske prireditve v letu 1979
na razstavišču Gorenjskega sejma v Kranju**

*Vsem planincem
želi srečno in zadovoljno novo leto*

Planinsko društvo Radovljica